MIHAI EMINESCU

„Prin concepţia despre rolul folclorului în cultura naţională, despre legătura bazată pe comunitate de gânduri şi năzuinţe dintre folclor şi literatura cultă, despre oglindirea psihologiei populare în creaţia folclorică, prin modul în care culege producţiunile populare şi prin grija pentru autentic, pentru puritatea stilului, M. Eminescu este nu numai un poet cu genială intuiţie şi nesfârşită dragoste faţă de popor şi de poezia lui, ci şi ca învăţat, un cunoscător temeinic al realităţii folclorice româneşti, al problemelor fundamentale ale culturii populare şi istoriei poporului.“

Mihai Pop

ISBN 973-21-0699-9
ISBN 973-21-0735-9

Biblioteca Pentru Toţi

serie nouă
7
(1536)

MIHAI EMINESCU
integrala poetică
****

****

MIHAI EMINESCU

integrala poetică

****

BIBLIOTECA ALEPH
CLUBUL CĂRŢII DIGITALE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
Mihai Eminescu
Integrala poetică, vol. IV
Editura Minerva S.A., 2003
224p.; 17 cm

ISBN 973-21-0699-9
ISBN 973-21-0735-9

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România, *MEGApress holdings S.A.*

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social
B-dul Metalurgiei nr. 32-44, cod 75579, sector 4, Bucureşti,
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.12, 461.08.13, 461.08.16, 461.08.10,
461.08.14, 461.08.15; Fax: (021) 461.08.09, 461.08.19

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

MIHAI EMINESCU

integrala poetică

vol. IV

prefaţă de C. P. Perpessicius

poeme originale
de inspiraţie folclorică

•

inedite din publicaţii
reconstituiri şi autonomizări

postfaţă de Petru Creţia

Ediţie îngrijită de
ALEXANDRU SPÂNU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2003
EDITURA MINERVA • Bucureşti

Colecţie îngrijită de EUGEN URICARU
Coperta colecţiei: DANIEL NICOLESCU
Ilustraţia copertei: Gustave Moreau, *Orfeu* - detaliu

Redactor: AURELIA ULICI
Tehnoredactare computerizată: CRISTINA DUMITRESCU
Corectură: CARMEN STOICA

NOTĂ

Din raţiuni editoriale, volumul IV al *Integralei poetice* Mihai Eminescu este alcătuit din două secţiuni: *Poeme originale de inspiraţie folclorică* şi *Inedite.*

Poeziile primei secţiuni sunt reproduse după M. Eminescu, *Opere alese,* III, colecţia Scriitori Români, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1965, însoţite de fragmente din studiul *Eminescu şi folclorul,* Perpessicius, *Opere,* volumul IV, Editura Academiei R.P.R., 1963.

Cea de a doua secţiune, *Inedite,* este reprodusă după revista *Manuscriptum,* numărul 1 (82), anul XXII, 1991.

Textele reproduc întocmai grafia cuvintelor autorilor.

EMINESCU ŞI FOLCLORUL

Dacă, prin imposibil (căci a refacc, prin ipoteză, istoria faptelor neîntâmplate e una din operaţiile cele mai arbitrare), viaţa lui Eminescu ar fi reeditat biografia nediscontinuă, armonioasă şi de lungă escală a lui Vasile Alecsandri – istoria noastră literară i-ar fi rezervat, de bunăseamă, în planul acesta al creaţiilor populare, altminteri zicând, al folclorului, un capitol tot atât de copios, ca şi acela de care s-a învrednicit rapsodul Mirceştilor şi al Mioriţei. *Se împlinesc ca mâine şase decenii de la apariţia celei dintâi ediţii de literatură populară,* extrasă din manuscrisele poetului, piatră de temelie, chiar dacă modestă şi improvizată, solidă totuşi pentru tot ceea ce s-a edificat după aceea, şi locul de adevărat la care poetul „Floarei albastre" şi al „Luceafărului" ar avea dreptul să aspire în istoria folcloristicei noastre e departe de a fi acela pe care îl binemerită. Şi întru aceasta, firesc, o parte de vină o are însuşi destinul marelui liric. Căci, pe deoparte, în opera de şlefuire a unui text popular, o doină, o baladă sau un basm, Eminescu nu s-a ridicat până la nivelul aceluia care a transmutat cărbunele opac în incandescentul diamant al „Mioriţei" şi al „Kirei Kiralina", cărora nici unul din poemele lui originale – fie el şi cel mai sugestiv dintre pasteluri – nu le poate ţine piept, iar, pe de altă parte, originalitatea poeziei eminesciene şi prestigiul ei, crescând, cu trecerea anilor, la fel cu fulgerul de lumină ce Hyperion durează prin Cosmos, până la treptele Demiurgului, trebuia să eclipseze orice altă constelaţie, oricât de strălucitoare, din câte şi el a sădit în galaxiile creaţiilor populare. Şi pentru a evita orice posibilă răstălmăcire, să precizăm chiar dintru început. Şi Miorita, şi Kira Kiralina şi indiferent care din textele culese şi „corese" de Vasile Alecsandri, şi pentru care el a primit cu seninătate atât blamul celor ce, în frunte cu Eliade Rădulescu, îl decretaseră „meşterul drege-strică", cât şi elogiul binemeritat al celor care, de la Ion Ionescu de la Brad şi până la Ovid Densuşianu şi Mihail Sadoveanu sunt legiune,

– oricare, zic, dintre nestematele acestea rămân, totuşi, în ciuda înaltelor podoabe cu care superiorul simţ artistic al poetului le-a învestit, creaţiuni patent poporane; în timp ce şi „Făt Frumos din lacrimă" şi „Călin Nebunul" şi „Fata din grădina de aur" şi „Miron şi frumoasa fără corp", deşi altoiuri în tulpina de supradistilate seve ale creaţiei populare, sunt şi rămân inegalate „poeme originale de inspiraţie folclorică", pe care numai Eminescu putea să le elaboreze. Deoarece dintre toţi poeţii secolului al XIX-lea, afară poate de Vasile Alecsandri, şi în orice caz mai cu temei decât despre acesta, numai despre Eminescu s-ar putea spune, pentru a folosi o formulă a lui Hasdeu, de la 1867, că şi-a nutrit întreaga fiinţă, întreaga creaţie literară, ca şi literatura poporană, din „fântânile" purificate şi de continuu debit „ale unui instinct virginal".

Iniţierea folclorică a lui Eminescu urcă până la anii fragezi ai copilăriei şi despre ea mărturisesc multe din poemele lui de maturitate, pe care cetitorul le cunoaşte îndeajuns, dar peste care nici o incursiune, oricât de expeditivă, prin arcanele adumbrite ale folclorului, nu-şi poate îngădui să treacă cu uşurinţă. Cel mult să le circumscrie. (...)

Paralel însă cu iniţierea aceasta folclorică, oarecum instinctivă şi fortuită, îşi face drum şi se conturează şi o iniţiere sistematică, la care contribuie, în egală măsură, predispoziţiile tânărului peregrinar, deplasându-se, când singur, când în ansambluri teatrale, dintr-un colţ de ţară într-altul pe-ntinsul graiului românesc, fie ambianţa spirituală a epocii. Căci veacul al XIX-lea e, prin excelenţă, veacul folclorului, iar anii debutului şi de formaţie ai poetului cad într-o vreme când problemele creaţiei populare preocupau toate conştiinţele, fiind, în ce ne priveşte, dominate de imensul prestigiu poetic al lui Vasile Alecsandri. Mare devorator de literatură, atât autohtonă cât şi universală – cum şi-l aminteşte fie foştii săi colegi cernăuţeni, fie fostul său coleg de teatru şi de redacţie, Ion Luca Caragiale, şi cum a şi fost în realitate – Eminescu, discipolul, bibliotecarul şi familiarul autorului acelui unic tezaur antologic, care a fost „Lepturariul" lui Aron Pumnul, cunoştea de bunăseamă, din tipăriturile şi din periodicele de epocă, atât părerile lui Bălcescu şi Russo despre poezia populară, cât şi, mai cu seamă, epocala culegere, de la 1866, a lui Vasile Alecsandri. (...)

A vorbi de un cult al lui Alecsandri la Eminescu ar putea să pară neverosimil aceluia care-şi aminteşte rezervele, pe care tânărul student

de la Viena le formula, în pragul anului 1870 şi înainte de a fi debutat la „Convorbiri Literare", cu privire la teatrul lui Alecsandri, în binecunoscutul studiu închinat repertoriului nostru teatral, din „Familia". Şi totuşi, adevărul este că rezervele acelea, întemeiate în ciuda vârstei, şi minuţios cântărite de un adânc cunoscător al problemelor de teatru, nu anulează înalta preţuire pentru poetul original şi pentru neîntrecutul şlefuitor al nestematelor folclorice. Se cunosc cele trei strofe cu care se încheia întâia parte din manifestul „Epigonilor", pe care-l trimitea la Iaşi, în august 1870, strofe dedicate celei mai mari dintre gloriile noastre lirice, lui Vasile Alecsandri (*ce din frunze îţi doineşte, ce cu fluerul îţi zice, – ce cu basmul povesteşte...*), şi mai cu seamă accentele ultimei strofe, atât de încărcată de magia cadenţelor eminesciene:

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte,
Visul apelor adânce şi a stâncelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal –
El deşteaptă-n sânul nostru dorul ţării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ştefan cel Mare, zimbrul sombru şi regal.

Or, versurile de aici, uneori aproape identice (*Trăiam cu doina tristă-a voinicului de munte*), alteori mai depărtate, dar lipsite cu toatele de rezonanţa contextului de la 1870, se regăsesc în lungul monolog din postuma „Povestea", pe care umbra lui Ştefan cel Mare („*Barbă albă – pletele albe cu desăvârşire*") îl debitează „asemeni unui leu murind", la invocaţia lui Poesis, eroina „Geniului Pustiu", postumă din acelaşi an, 1869, cu romanul juvenil al lui Eminescu, şi-n care Ştefan nu uită nici de „cântarea dulce a unui blând poet", care a proslăvit unirea ţărilor surori, şi care nu-i altul decât rapsodul Horei Unirii. Astfel de coincidenţe nu sunt întâmplătoare. Ele sunt semnele acelei veneraţii continue, pe care Eminescu a purtat-o mai marelui său, de-a lungul întregii sale vieţi.

La vremea aceasta, preocupările folclorice ale tânărului poet, care număra la activul său trei ani de colaborare la „Familia", sunt greu de precizat. Desigur, Alecsandri, pe deoparte, larga audienţă de care folclorul se bucura în paginile „Familiei", pe de alta şi participarea sa la cercul literar „Orientul", patronat de Grandea, directorul „Albinei Pindului", sunt împrejurări care ar fi putut favoriza o activitate, din care manuscrisele păstrează prea puţine urme. (...)

Interesul lui Eminescu pentru creaţia populară, în timpul studiilor de la Viena şi Berlin, ca dealtminteri în toate celelalte perioade ale activităţii sale, se manifestă în triplul plan: al culegerii de texte populare, al inspiraţiei folclorice, derivată în opere originale şi al problemelor folclorului, aşa cum se reflectă ele în manuscrisele poetului. Majoritatea textelor populare, doine şi strigături din anii aceştia, sunt de provenienţă ardelcană şi ridică o chestiune, până astăzi, de domeniul ipotezelor: Sunt ele, aceste texte (ce aparţin msse-lor 2285 şi 2284 şi pe care cititorul le poate urmări la aparatul critic, al fiecărui text în parte), culese de Eminescu, sau numai transcrise din alte culegeri tipărite în cărţi şi periodice? O însemnare din primul an al Vienei notează titlurile unui ciclu de conferinţe ce urma să se ţină în Maramureş şi, printre ele, şi titlul: „Strângerea literaturii noastre populare", ncurmat de vreun material ilustrativ, dar care ar putea fi un indiciu al preocupărilor sale. Ce credea el despre valoarea poetică a acestor texte, se vede atât din multele acolade, de creion roşu şi albastru, ce îmbrăţişează texte întregi sau pasagii demne de atenţie, cât şi din calificativele, cu care notează ici şi colo: *bună, frumoasă, ciudată, excelentă (vortrefflich)*. Un ciclu de basme în proză începând cu *Călin Nebunul*, despre ale cărui punctaj, anterior cu doi-trei ani, am amintit deja, este transcris după dictare, cum reiese atât din grafia rapidă şi abreviaţii, cât şi din predominanţa stilului oral. Prelucrarea celor trei basme: „Călin Nebunul", cules de el, şi a celor două din Kunisch, „Fata-n grădina de aur" şi „Miron şi frumoasa fără corp", elaborate la Berlin şi transcrise în ultima formă la Iaşi, atestă un travaliu îndelungat şi mai ales o originalitate de felurite planuri, asupra cărora am insistat cu alt prilej. (...)

Stagiul de trei ani în capitala Moldovei, înseamnă pentru preocupările folclorice ale lui Eminescu perioada cea mai favorabilă, cea mai bogată în urmări. Contactul cu cărţile şi, în deosebi cu cartea veche românească, pentru salvarea căreia, în calitatea sa de director al Bibliotecii universitare, a pledat în rapoarte de o clasică frumuseţe, prietenia cu Ion Creangă, acelul, prin excelenţă, al folclorului naţional, anul de revizorat pe două judeţe şi strânsul contact cu lumea satelor şi cu izvorul autentic al creaţiilor populare şi al graiului românesc, şi în cele din urmă redactoratul „Curierului din Iaşi", în coloanele căruia înregistrează toate faptele de cultură privind poporul ca şi atentatele

câtc presa provincială săvârşea la adresa purităţii şi originalităţii sufletului poporan – iată profesiuni şi activităţi în carc Eminescu a risipit energie şi clarviziune şi care au lăsat ecouri, fie în manuscrisele poetului, fie în creaţia sa literară şi publicistică. Manuscrisele dc laşi, oblongele registre revizorale (2306, 2307, 2308) sau coalele ms-ului 2262 sunt înţesate cu texte populare, doine, strigături, balade, ale căror prototipuri şi izvoare urmează să fie identificate, dar care, aşa cum se prezintă în pachete masive, şi într-o transcriere nu numai continuă, dar şi din cele mai caligrafice, dau pe faţă la poetul marilor chinuri familiare şi sentimentale din toamna anului 1876, la slujbaşul şi ziaristul harnic şi de o rară conştiinciozitate, un ataşament pentru creaţiile populare, remarcabil. (...)

Cu toamna anului 1877, Eminescu trece la Bucureşti şi cei şapte ani, ai redactoratului la „Timpul", bogaţi în răsunătoare campanii de presă, culminând, în ordinea creaţiilor lirice cu publicarea „Scrisorilor" şi a „Luceafărului", nu scad întru nimic interesul lui Eminescu pentru folclor. Chiar dimpotrivă, atât de multe şi de variate sunt aspectele, pe care acest interes şi această dragoste le îmbracă. Surghiunul bucureştean al poetului, atât dc diferit de exilul dc mai târziu, berlinez, al lui Caragiale, fericit că prietenul său Paul Zarifopol, plecat în ţară, a hotărât să se întoarcă iar la „franzoala surgunului", îl pune faţă în faţă cu vechile culegeri de poezie populară, ieşene, inclusiv irmoasele, pe care le recitează, le degustă, le reţine şi le completează cu alte texte, cc-i cad, într-o formă sau alta, sub ochi. Mireasma acestor vechi flori de câmp, presate în filele manuscriptelor, îi reînvie toate amintirile icşene şi nu o dată, poetul se surprinde improvizând pe primul spaţiu alb, între coloane înţesate de doine, în metru popular, mai totdeauna elegiac, crâmpee din inepuizabila sa confesiune dc iubire. *Alei dragă, alei mică; Mă-ntrebai dragă-ntr-o zi; Lumineze stelele* sunt astfel de reflexe biografice, transcrise folcloric şi ele ni se par, în ciuda celor care le subevaluează, dc un preţ cu atât mai ridicat cu cât folosesc graţiile naturale ale metrului popular. Lor le urmează monologuri mai dezvoltate, precum *Între nori şi între mare; Dragoste adevărată; Ce stă vântul să tot bată,* – unele începute încă dc la laşi, ca aceasta din urmă, celelalte aşternute de lume, pe care continuă să le treacă dintr-un recipient într-altul, al manuscriselor. (...)

Toată colecţia *Timpului* din vremea redactoratului său dc şapte

ani, mai exact toate articolele sale sunt străbătute de astfel de curenți, de mai mare sau mai mică intensitate folclorică. Apelul la proverbe, la locuțiuni, la subtilități lexicale e una din metodele constante ale ziaristului, de vastă cultură politică și familiar, ca puțini alții, afară poate de Eliade Rădulescu și Hasdeu, al tezaurului creațiilor populare. În ziua când ziaristica lui Eminescu va fi studiată cu aplicația și râvna, cu care sunt studiate poezia și proza lui literară, se va vedea cât de intense sunt cunoștințele sale de folclor și de psihologie populară, cât de sigure sunt intuițiile, cât de fără de greș aplicațiile, cât de fericite, cu un cuvânt, metaforele. (...)

Concluziile, ce se desprind la capătul acestui examen, cu osebire descriptiv, în care am urmărit, sub cele trei ipostaze, raporturile lui Eminescu cu folclorul sunt, bănuiesc, destul de limpezi. Admirator, predestinat, al creațiilor populare, Eminescu și-a făcut ucenicia în chiar grădinile îmbălsămate ale folclorului, de la care a împrumutat atâtea miresme și atâtea podoabe pentru propria sa creație poetică. Culegător al folclorului, de diverse specii, a pus în transcrierea și în plivirea unor vegerațiuni parazitare, două pasiuni, ce nu o dată se războiau între ele: pasiunea artistului format la școala folclorică a lui Vasile Alecsandri și pasiunea cercetătorului științific, anticipând cerințele folcloristicii moderne. Interpret și comentator al creațiilor populare, în care descifra semnele de demult ascunse ale psihologiei poporului, înainte chiar de a fi fost în curent cu lucrările teoretice de etnopsihologie, Eminescu e, în perioada maturității lui intelectuale, acea a septenatului de la *Timpul*, contemporan cu școala folclorică a lui Hasdeu, cu ale cărui concepții concordă și ale cărui contribuțiuni le urmărește cu largă simpatie și le comentează cu adâncă pătrundere.

C. P. Perpessicius

POEME DE INSPIRAȚIE FOLCLORICĂ

CĂLIN NEBUNUL

Fost-a împărat odată şi trei fete el avea,
Cât puteai privi la soare, da' la ele ca mai ba.
Una decât alta este mai frumoasă de poveste,
Dar din ele-acuma două mai era cum mai era,
Nu că doar ai puté spune cum că-a fost aşa ş-aşa,
Nici o vorbă de poveste, cer cu stele presărat
Nu ajung la frumuseţa astor fete de-mpărat.
Dar deşi nu-ţi poţi da vorba despre ele cu cuvântul,
Mintea tot le-atinge umbra, ochii lor i-ajunge gândul,
Dar de cea mai mijlocie nici un gând să n-o măsoare,
E o floare de pe mare, cine-i cată-n faţă moare.
Mulţi feciori de împăraţi, de războinici lăudaţi
Le-au cerut ca s-o li-o deie, ca cu chipul de femeie
Să-mpodoabe c-o icoană viaţa lor cea năzdrăvană,
Da-mpăratul nici gândeşte să li deie-aşa comoară,
Ale casei lui mai mândre şi mai trainice odoară.

Da-ntr-o sară-n drum de ţară cine dealul mi-l coboară?
Trei feciori voinici de frunte ca trei şoimi voinici de munte,
Vin în zale îmbrăcaţi, pe cai negri-ncălicaţi,
Spiţelaţi, uşori ca vântul, de-o frumseţă-ntunecoasă,
Au venit să-i ceară, Doamne, fetele cele frumoase.
Dar mai bine-ar fi să-i ceară tot bielşugul de pe ţară!
Şi ce nu se pun de-i cer trei luceferi de pe cer!
De-ar puté, de n-ar putea, trei luceferi el li-ar da,
Dară fetele lui ba. Unu-atunci din ei s-a dus
Şi în noaptea cea senină ca să fluiere s-a pus:
Vine-un nour, ce-i de nour? Vine-un vânt – da' ce-i de vânt?
Vine-o ploaie de şivoaie şi furtună pe pământ,
Şi în nori hrăniţi de fulger, şi pin râuri de scântei

Zboară fetele răpite duse-n lume de cei trei.
Scrie carte împăratul, scoate veste-n ţara toată,
Cine s-ar găsi pe fete de la zmei să i le scoată,
Să le ieie de neveste şi cine s-ar ispiti
Toată-mpărăţia mândră între ei va împărţi...
Nu-şi mai pieptăna nici capul de atâta supărare
Şi lăsase ca să-i crească peste piept o barbă mare,
Care cade jos în noduri, ca şi câlţii ce nu-i perii,
Stă să crească iarbă-ntr-însa, s-îmble gâze ca puzderii.
Nu mai iese sara-n prispă să stea cu ţara de vorbă.
Ca un pomătuf de jalnic şi tăcut ca o cociorbă,
Ş-a uitat de mult luleaua şi cloceşte tot pe gânduri,
Doară plosca-l mai ocheşte de pe-a policioarei scânduri.

Dar în satu cela-n care şedea împăratul dornic
Era şi un om de samă, un fruntaş... fusese vornic;
Avea trei feciori, din cari doi or fost cum or fi fost,
Oameni harnici şi ca lumea, da' cel mic era un prost.
Câtu-i ziua şade-n vatră şi se joacă în cenuşă,
Prost ca gardul de răchită, şui ca clanţa de la uşă.
De vorbeşte, cine-ascultă? Ştie că nu-i de vo samă,
Toţi îi zic: „Ne-aude Tontul", da' pe el Călin îl cheamă.
Cei doi fraţi se ispitiră şi au zis: – Haidem şi noi,
Dulce măr e-mpărăţia, de ne-a-ntoarce înapoi
Dumnezeu din calea lungă. Cine-a fi să le găsească,
Tot voinic din astă lume, de viţă pământenească!
Deci, cum vrură să se ducă, zice prostul: – Hai şi eu!
– Hai! că tot n-are ce face, ş-aşa îmblă teleleu,
Ne-a ţiné de-urât uitucul ş-a păzi la noapte focul.
Deci făcur-un arc puternic şi vorbiră ca-n tot locul
Unde va cădé săgeata, ei să steie de popas.
Repezi atunci cel mare o săgeată din pârlaz.

Mers-au ca vo două zile, ş-au găsit. Cel mijlociu
Aruncă şi tot pe-atâta, ba ş-oleacă mai târziu.
Dară când zvârli nebunul, mers-au ei trei luni de-a rând,
Zi şi noapte, pân-găsiră-a lui săgeată în pământ.
Ş-ajungând au scos amnarul, au scos cremene şi iască,
Ca s-aţâţe foc în codru, să se-ntindă s-odihnească.
Dar întâi se sfătuiră ca pe rând să steie pază
Şi pe foc să puie vreascuri, a se stinge să nu-l lase,
Hotărând ca celui care va lăsa să se potoale,
Va lăsa să-i prindă noaptea, ei să-i puie capu-n poale.
Se culcară doi. Cel mare să păzească au rămas.
Dară pe la miez de noapte auzi-n văzduh un glas.
Vine-un zmeu în solzi de criţă cu trei capete, şi lui:
– Cum de calci moşia tatei făr' de voia nimărui?
Hai la luptă... Se luptară şi-l lovi voinicul rău,
Făcu trei căpiţi de carne din trei capete de zmeu,
Şi când cei doi se treziră: – Uite, voi cât aţi dormit,
Ce mai lupt-avui grozavă şi ce treab-am isprăvit!
A rămas în noapte-a doua ca strejăriu cel mijlociu
Şi tot pe la miezul nopţii pin văzduh aude-un chiu
Şi pin vânt văzu cu-aripe sunătoare, fioroase
Patru capete cumplite pe două umere groase.
– Hai la luptă, măi voinice, cum făcuşi de te văzui,
Cum de calci moşia tatei făr' de voia nimărui?
Dar voinicul îl omoară şi, ca vai de mama lui,
Patru clăi de carne face el din capetele lui.
Când cei doi iar se treziră, au văzut a lui ispravă,
Izbândirea strălucită dintr-o lupt-aşa grozavă.
Şi când iar i-apucă noaptea, lui Călin de grijă-i dară
Să păzească bine focul de a nopţii crunte fiară.
Când acum în noaptea-a treia străjuia Călin, deodată,
Auzi un vuiet mare şi-nainte i se-arată

Cu opt capete cumplite un zmeu mândru năzdrăvan,
Cu ochi roşii de jeratec şi cu sufletul avan.
– Haide-ha, Călin Nebune! Cum venişi nu te-i întoarce,
Nici s-a fierbe pentru tine, nici s-a ţese, nici s-a toarce!
Se luptă Călin Nebunul mai ca sufletul să-i steie,
Iară zmeul cel puternic cât de cât să nu se deie.
El tăindu-i o ureche, cade-n foc un strop de sânge
Şi în noaptea cea adâncă tot jeratecul se stinge
Şi în negrul întuneric într-o luptă oarbă, crudă,
Mâni de fier în piept i-nfige; zmeul ostenit asudă,
Gâfâie pe cele-opt gâturi, sub genunchi Călin îl ţine
Şi cu sabia-i rătează a lui capete păgâne.

Dar acuma-mi stă pe gânduri – ce să facă el – foc nu e,
Fraţii se trezească numai şi capul o să-i răpuie.
S-a luat şi el şi merge supărat înspre pădure
Cu un hârb plin de funingini, subsuoară c-o săcure,
Să găsească vun cărbune. Pe-un copac înalt se suie,
Pe-ntinsori de codri negri aruncând privirea şuie.
În adâncă depărtare el văzu zare de foc,
El coboară şi porneşte ca s-ajungă-n acel loc.
Întâlneşte-un om în drumu-i cam grăbit din cale-afară:
– Bună noapte! – 'Ţam mitale! – Cum te cheamă? – De-cu-sară.
– He-he-hei, măi De-cu-sară! Ian mai stai, că nu-i aşa,
Ce caţi cu noaptea-n pădure, colinzi lumea iac-aşa?
Cot la cot Călin îl leagă cu odgonul de un pom
Şi se cam mai duce, iată că în cale-i iar un om.
– Bună noapte! – 'Ţam mitale! – Cine eşti? – Sunt Miez-de-noapte!
– Elelei! Ce caţi în codri, pepeni verzi şi stele coapte?
De-un copac şi p-esta-l leagă şi, cum merge pe cărare,
Iar un om pin întuneric, înaintea lui răsare.
– Bună noapte! – 'Ţam mitale. – Cum te strigă? – Zori-de-zi.

– Ei, cumetre Zori-de-ziuă, ia opreşte-oleacă-aci!
Hai, şi stând de vorb-o ţâră, să mâncăm păsat cu lapte,
Vin încoa că bate luna – hai la umbră – tot îi noapte.
– Omule, ce-mi caţi pricină... sunt grăbit... – Ce-atâta grabă?!
Ciorilor! ia nu mai spune, ştiu că nu ai nici o treabă!
Îl legă şi pe acesta, ca până va găsi foc,
Ziuă să nu se mai facă şi vremea să stea pe loc.
El ajunge. Într-o groapă mare arde-un foc avan...
Pe-o părechi de pirosteie clocoteşte un cazan,
Doisprezece zmei în juru-i dorm adânc întinşi pe burtă,
Împrejur de pirosteie se cocea o mare turtă
Şi-n cazan, notând în zamă, clocoteau vo două vaci.
„Hei – îşi zise năzdrăvanul – dete badea de colaci!"
Şi deşi în faţa vetrei dorm şezând zmeoaice mame,
El, atins de-acea mireasmă a clocotitoarei zame,
Doi tăciuni luă în hârbu-i, un cărbune în lulea,
Şi luând o bucăţică din o vacă ce fierbea,
Iată, curge-un strop fierbinte pe a unui zmeu ureche.
Ăsta ţipă cu-ngrozire ca un bou împuns de streche.
Toţi treziţi pun pe el mâna, unu-l leagă, altu-l ţine,
Unu-i ţasălă pădurea, cetluindu-l cole bine.
Sfătuiesc ca să-l omoare. – Da', mă rog, dumilor-voastre
Cine şi-ar mai pune mintea cu aşa obrazuri proaste
Cumu-s eu, măria-voastră! Mă lăsaţi, că-s om sărac,
De când sunt n-am văz't turaua, nici măcar de la petac.
Zise unul către dânsul: – Dacă tu ne-i puté face
Fata-mpăratului Roşu s-o luăm, poţi merge-n pace.
– Ce n-o luaţi domnia-voastră, că sunteţi mai tari, mai mulţi?
– Ei, pe noi ne simte-ndată, să ne-apropiem desculţi,
Suntem duhuri necurate şi-mpăratul cela Roş
Are-n vatră în cenuşă un căţel şi un cucoş;
Năzdrăvani-s, bată-i naiba, cum ne simt, îi vezi că-ndrugă,

Unul bate, altul cântă... ş-o tulim urât la fugă.
Să s-apropie nu poate decât omul pământean.
– De-i aşa, poi las' pe mine... zice Strolea cel viclean.
Îl dezleagă şi-l urmează... El văzu atunci legat
Un voinic care, când vede că zmeii s-au depărtat,
Se smuci lăsând în urmă a lui mâni şi-n codru piere.

Luna iese dintre codri, noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăveşte umbre negre peste giulgiuri de zăpadă
Şi mereu ea le lungeşte şi suind pe cer le mută,
Parcă faţa-i cuvioasă e cu ceară învăscută;
Şi cu neguri îmbrăcate-s lan, dumbravă şi pădure,
Stele galben tremurânde mişcă-n negurile sure,
Intră-n domele de nouri argintii multicoloane,
De-a lor rugă-i plină noaptea, a lor dulci şi moi icoane
Împle văile de lacrimi de-un sclipit împrăştiet
Când în cârduri cuvioase sus pe cer se mişcă-ncet.
Înrădăcinată-n munte cu trunchi lung de neagră stâncă,
Repezită mult în aer din prăpastia adâncă,
A-mpăratului cel Roşu stă măreaţa cetăţuie,
Poalele-i în văi de codri, fruntea-n ceruri i se suie.
Şi prin arcurile-nguste făclii roşii de răşină
Negrul nopţii îl pătează cu bolnava lor lumină,
Rănind asprul întuneric din a salelor lungi bolţi,
Zugrăvind în noaptea clară a ei muchi şi a ei colţi.

Pe cărări săpate-n stâncă zmeii şi Călin se suie,
Numai luna îi îmbracă cu lumina ei gălbuie
Şi pândind trec uriaşii de pe-o stâncă pe-altă stâncă;
Într-o sură depărtare murmură valea adâncă,
Numai pe păreţii netezi ai stâncimii îndelunge
Ei arunc umbre gheboase, uriaşe, negre, lunge,
Ce în şiruri tupilate după ei se mişcă, pare.

Noaptea-ntinde măreţia-i, lunca doarme, lunca moare,
Şi călcând încet cu greul lor s-apropie-n tăcere.
Ei ajung la poarta mare, ferecată cu putere,
Ce nu-i om s-o poată trece. Dar Călin, suit pe zid:
– Hai, veniţi, zmeilor, zice, poarta nu pot s-o deschid,
Dară unul câte unul v-oi lua colea de chică
Şi pe sus vă trec în curte... Abia-apucă să li-o zică
Şi ei unul câte unul s-apropie, şi de-a rândul
El la fiecare-i taie capul de chică ţiindu-l
Ş-a lor trupuri moarte-aruncă răşchiete în ogradă
Şi în urmă sare dânsul, ca să vadă, ce-a să vadă?
Împăratul de zid straşnic şi de poartă ce avea,
Ferestrele stau deschise şi uşile se crăpa.
Scări bătute-n pietre scumpe repede voinicul suie,
Intră-n casele frumoase din înalta cetăţuie,
Pe covoare moi el calcă, intră în acea odaie,
Care-i plină de a lunei blândă, tainică bătaie.
Pe păreţi icoane mândre zugrăvite-n umbră par
Cum că chipur'le din ele dintre codri mari răsar.
Pe un pat de flori frumoase, proaspete şi ude încă,
Doarme fata cea vestită şi-n visarea ei adâncă,
Ea zâmbind îşi mişcă dulce a ei buze mici, subţiri,
Înecată de lumină şi miros de trandafiri,
Iar din pod pân-în podele un paingăn de smarald
A ţesut pânza subţire, tremurând în aer cald,
Şi în care luna bate de sclipeşte viorie
Ş-o încarcă cu o bură, diamantoasă colbărie.
Şi prin mreaj-asta vrăjită vedeai patul ei de flori,
Ea cu umeri de zăpadă şi cu părul lucitor
Şi mai goală este-n somnu-i, numai bolta naltă, sură
A ferestei este rece şi simţirea nu o fură,
Dar de pânz-acoperită-i cu un colb de piatră scumpă.

S-apropie-ncet voinicul şi cu mâna va s-o rumpă,
Apoi lin o dă-ntr-o parte, peste fată se înclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Ia inelul ei cel mândru de pe degetul cel mic...
Şi se-ntoarce în codreana-i noapte tânărul voinic.
Lângă zmeii morţi când trece, limbile le taie el,
Le adună sângerânde şi le pune-n testemel,
Trece zidul şi porneşte iar la drum pân' ce ajunge
La cazanul care fierbe în mijlocul verzii lunce.
Pe-o zmeoaică mum-o taie, pe-alta o scăpă în pripă,
Ia din nou în hârb tăciune ş-un cărbune pune-n pipă,
Ia cazanul într-un deget şi în altul el ia turtă
Şi se-ntoarce iar la fraţii, fluierând cu minte scurtă
Toate cântecele rele ce-n viaţa-i le cântară...
Dezleagă pe Zori-de-ziuă, Miez-de-noapte, De-cu-sară,
Din cazanul care-l duce dându-le de drum merinde.
Abia-ajunge-unde dorm fraţii, abia focul îl aprinde,
Ziua cea întârziată năvăli din răsputeri
Şi ca repezit în aer soarele se-nalţă-n cer;
Fraţii lui atât dormiră, cât intrase în pământ
De un stânjin şi-i împluse frunza adunată-n vânt.
Se treziră. – I! Căline, lungă fu şi noaptea asta,
Dar nimic el nu le spune ce făcuse-n vremea-aceasta,
Ci plecând ei mai departe tot Călin arcu-ncordează
Şi, zburătuind, săgeata trece-n lume ca o rază,
Vâjâie-n văzduh cumplită; ei urmează unde-i cheamă,
Pân-ajung în faptul nopţii la pădurea de aramă.
– Măi fărtaţi, Călin li zise, nu-ţi puté trece pin crânguri
Şi pin codri işti de-aramă, rămâneţi aicea singuri,
Vă clădiţi ici o colibă, vă săpaţi groapă de vatră,
Singurel voi merge numai pe cărările de piatră,
Să vedem ce-a fi cu mine. Ei se pun de îl ascultă

Şi el trece în pădure făr-a pierde vorbă multă
Şi la orce pas el face codrul simţitor răsună
Şi pin mrejile de frunze glasuri trec ca o furtună,
Căci o strună-i orce creangă şi o limbă-i orce frunză.
Luna doar, trecând pe ceruri, voind codrul să-l pătrunză,
Împle noaptea-i arămie cu mari dunge de omăt,
Pe sub cari, răscolite, fulger apele încet.
Şi deodată-n codrul mândru el aude de departe
Răsunând un glas de fată, ce venea din lunci deşarte
Şi urechea i-o dezmeardă; el ascultă sub un trunchi
Şi cântarea dureroasă îl pătrunde în rărunchi:

Greieruş ce cânţi în lună
Când pădurea sună,
Cum nu ştii ce am în mine,
Greiere străine?
Că te-ai duce de-ai ajunge
Noaptea de te-ai plânge,
Ca o pasere măiastră
La noi în fereastră.
Vai de picioarele mele,
Pe-unde îmblă ele?
Vai de ochişorii mei,
Pe-unde îmblă ei?
Inima-n mine-i bolnavă,
Floare de dumbravă,
Şi vai lacrimile mele,
Cum le vărs cu jele!
Du-te, greier, du-te, greier,
Pân' la munte-n creier
Şi priveşte-nduioşată
Zarea depărtată,

Lumea-ntreagă o colindă,
Mergi la noi în grindă,
Spune-i mamei: „Ce-am făcut
De m-a mai născut,
Căci ar fi făcut mai bine
Să mă ia de mâne,
Prefăcută că mă scapă
Să m-arunce-n apă,
Căci de cer ar fi iertată
Şi de lumea toată."

Naintează şi o vede lângă apa arămie,
Culegând flori amorţite de pe maluri cenuşie
Şi punându-le în poala grea de florile de piatră.
Luminează luna-n ceruri ca un foc pe-o mare vatră,
Colţii munţilor ce rupţi-s, uriaşe stânci de cremeni,
Ce părelii şi-i ridică îndărătnici, suri asemeni,
Vântul care trece-n şuier, noaptea sură şi bolnavă,
Împle cu sălbătecie arămoasa-acea dumbravă.
– Bună vreme, fată mândră de-mpărat, Călin îi zice.
– Mulţămim, răspunse dânsa, tinerel flăcău voinice!
Ce caţi tu? Ce vânt te-aduce? Nu ştii că om pământean
Nu poate călca pădurea de bărbatul meu avan?...
– Ştiu, fetiţă-mpărătiţă, dar nici frică n-am, nici teamă,
Că el zmeu e şi puternic, dar şi eu – Călin mă cheamă.
Cum vorbeşte, iată zmeul vine iute ca un vânt,
Cu o falcă-n cer el vine şi cu una pe pământ.
– Bună vreme, zmeu de câne! – Mulţumesc, Călin Nebune!
– Am venit să-ţi iau nevasta. – De-i puté, de ce nu? Bune
Sunt de zis ce-ţi vine-n minte, dar mai greu e să le faci,
Zmeul codrilor de-aramă nu te-aşteaptă cu colaci.
Eu mănânc patru cuptoare, patru boi mi-ajung abia

Şi de vin patru antaluri abia trag la o măsea.
– Nici că-mi pasă! Şi la luptă în dumbravă ei se scoală,
Se apucă, de copacii tremurau de-nvălmăşeală,
Tremură sub ei pământul de-a lor pasuri apăsate,
Scăpăra cremenea neagră a stâncimei detunate.
Crunt Călin de mijloc l-îmflă, pân' la vârf de brazi îl urcă,
Ca pe-un lemn el îl trânteşte, pin copaci trupul i-ncurcă,
Şi-n genunchi apoi l-îndoaie ca pe-un vreascur ce îl frânge,
I se îmflă muşchii vineţi de oţel pe când îl strânge
Şi lovit, pierzând simţirea, zmeul ca o muscă moare,
Ce lovită este iarna de-o scânteie de ninsoare.
– Să-mi rămâi cu bine, fată, eu mă duc să cat acum
Cele două sori a tale... Se porni din nou la drum,
Trece codri de aramă, de departe vede-albind
Şi aude glasul mândru al pădurilor de-argint.

Noaptea-n rouă e scăldată, lucioli pe lacuri zboară,
Lumea umbrei, umbra lumei se amestec, se-nfăşoară,
În pădurea argintoasă iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet,
Pare că şi trunchii mândri poartă suflete sub coajă,
Ce suspină pintre ramuri cu a glasului lor vrajă,
Crengile sunt ca vioare pintre care vântul trece,
Frunze sun ca clopoţeii, trezind ceasul doisprezece,
Şi pin albul întuneric al pădurei de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste prund întunecând
Şi sărind în bulgări fluizi pe pietrişul din răstoace,
În cuibar rotit de ape peste cari luna zace.
El aude-un cântec dulce, plin de lacrimi şi de noduri,
Doină de simţire ruptă ca jelania-n prohoduri,
Împlând codrul de zăpadă, sufletu-i de-o jale mare,
Pare-i că din piept de fată cântă o privighetoare:

Aşa-mi vine când şi când
Să mă iau pe drum plângând,
Lumea ce-a fi să mă vadă
Nici să poată să nu-mi creadă;
În zădar mă mai jelesc,
Vara vine, codri cresc,
În zădar m-aş bucura,
Iarna iar i-a scutura,
Şi, de-mi vine, de nu-mi vine,
Tot arde inima-n mine.
Nici n-am cui să mă jelesc,
Să spun pe cine doresc.
Mult mă mir, Doamne, de mine
Cum nu m-ai luat la tine,
Mult mă mir ce-oi fi gândit,
Ce-am făcut de n-am murit!

În văzduhul plin de-a nopţii moale luminoasă ploaie
El văzu o fată mândră, îmbrăcată-n lunge straie
De argint, ce sta ca umezi pe-a ei trup care tresare,
Ca o creangă mlădioasă sub a vântului suflare.
Naltă e, subţire este, ochii mari adânci ridică,
Părul ei de aur moale până la călcâie-i pică
Şi cu poalele ei albe şterge stelele-i senine,
Lacrimi lungi ce curg pe faţa-i ca şi fire diamantine.
„Nu uita cum că seninul cerului este în aştri,
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaştri.
E frumos pe când din cerul plin de-o sântă bogăţie
Cade-o lacrimă frumoasă în adâncă vecinicie –
Dar de cad rănite toate, ceru-i negru şi pustiu,
Nu-i nălţime, nu-i albastru, e o noapte de sicriu.
Stea ce cade taie lumea ca o lacrimă de-argint,

Pe seninul cer albastru frumos lacrimile-l prind,
Şi din când în când vărsate frumos lacrime te prind,
Dar de seci întreg izvorul, vai de ochiul tău cel blând.
Pin diamanţii tăi se scurge sânge fin de trandafiri
Şi zăpada viorie din obrajii tăi subţiri –
Curge noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
Ce uşor se poate stinge pin plânsorile pustie.
Cine e nerod să ardă în cărbune-o piatră rară
Şi eterna-i strălucire s-o strivească într-o pară?
Tu-ţi arzi ochii şi frumseţea – infinitul lor se stinge –
Şi nu ştii ce răpeşti lumii? Ah, nu plânge, ah, nu plânge!"

Astfel el se socoteşte. I-a căzut atât de dragă,
Cât ar fi îmflat în spate pentru ea lumea întreagă.
– Bună vreme, fată mândră de-mpărat! – Mulţam, voinice,
Dar ce vânt te bate-ncoace şi ce rău te-aduce-aice?
Zise ea zâmbind – de multă vreme zâmbi-ntâia dată,
Căci şi ei îi cade drag el, deşi n-ar vré s-o arate –
Ştie ea de ce îi place, ca să n-o prindă de veste,
Ce frumos îl află dânsa, cum îi stă, ce drag îi este?
Dar deodată spăimântată de un sunet, ea îi spune:
– Fugi! că dac-a veni zmeul, viaţa ta o va răpune!
– Vie numai! zise dânsul... ş-om vedea atunci cum plouă –
Nu se dă Călin, săracul, nici cu una, nici cu două.
Şi deodată peste codri de argint vine în zbor
Zmeul falnic, care mişcă cu aripa vârful lor,
Peste vârfurile-nalte parcă zborul lui îl simţi,
Frunzărimea cea mişcată de aripele-i cu zimţi.
– Bună vreme, zmeu de câne! – Mulţămesc, Călin Nebun!
– Am venit să-ţi iau nevasta. – Ba să vezi ce-oi sta să-ţi spun:
Opt cuptoare mânc de pâne şi opt boi şi opt antale
Abia sunt un prânz puternic pentru trupul meu în zale.

Şi vrei să te baţi cu mine? – Nici că-mi pasă! – Aide, dară!
Sună frunza zgomotoasă, codrul din adânc răsare,
Tremură mai surd pământul, oasele parcă se rup,
Când vânjoşi şi-ndoaie dânşii a lor braţe ş-a lor trup,
Dar Călin în sus l-ardică şi-l trânteşte la pământ,
De sun oasele ca hârburi şi zbor aripele-n vânt.
Îl omoară. Apoi zice: – Rămâi, fata mea, cu bine!
Merg să scap pe sora mare şi să auzim de bine.
Trece selbele-argintoase, trece-o vale, un colcantaur
Până vede dinainte-i răsărind pădurea de-aur.
Mult frumoasă e pădurea cu-a ei trunchi de aur roş,
Ce în frunza lor cea moale suspinau întunecoşi.
Iarba lin călătoreşte, o peteală stătătoare
Ce, sclipind cu mii de raze sub al nopţii dulce soare,
Poartă-n galbenele-i unde spice cu mărgăritare,
Flori de mac ce îmflă noaptea capul lor cel roş şi mare;
Numai fluturi mici albaştri şi mari roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare de luciri diamantine
Ş-împlu aerul cel dulce de cristal şi de răcoare,
A popoarelor de muşte sărbători murmuitoare.
Iar aude-un cântec mândru care codrul îl trezeşte,
Parcă frunzele-l repetă, parcă vântul tot îl creşte,
Şi-nainte-i parcă vede satul lui şi i se pare
C-auzea doinind o fată chiar la ei în şezătoare:

Maică, maică, draga mea,
Ajungă-te jalea mea,
Să te-ajung-un dor ş-un drag,
Să şezi toată ziua-n prag
Cu firuţ băgat în ac
Şi tu să nu-mi poţi împunge
Pân' nu-i suspina şi plânge,

Pân' nu ţi-a veni în gând
Unde-am fost şi unde sunt.

Lângă lacul cel albastru înstelat cu nuferi mari,
Pintre trestii auroase ce se legăn solitari,
Vede fata cea cu ochii cuvioşi ca în biseric'
Faţa-i albă ca zăpada într-un păr de întuneric.
Ea în haina ei cea verde se înmlădie bogată,
Cu flori albe-mpodobită, cu diamante presărată.
– Bună vreme, fată mândră de-mpărat! – Mulţam, Căline,
Mult îţi merge vestea-n lume, multe-am auzit de tine
Şi prea rău de tine-mi pare c-ai venit să mori aice,
Căci de vine zmăul numai rău ţi-a merge, măi voinice!
– Toţi se laudă cu mâncarea. Spune-mi, fată, cât mănâncă
Zmeul tău, să văd pe-acesta de îl pot învinge încă.
– Doisprezece boi, antale tot pe-atâtea, iară pâne,
Douăsprezece cuptoare abia îi ajung să cine.
– C-un antal de vin mai tare decât mine, zice cesta,
Dar va da Dumnezeu sfântul să mă scap şi de acesta.
Vine zmeul, vine iute, mişcând codrii cei de aur,
Cu cap mare ca cuptorul şi cu aripi de balaur.
– Hei, Căline, rău de tine! strigă el şi se aruncă
Pe voinicul care-l prinde, învârtindu-l jos în luncă.
Se luptară rău şi zmeul cât de cât să nu se deie.
– Hei, nevastă, zice dânsul, dă-mi să beau şi dă-i să beie.
După ce mai odihniră, zise zmeul: – Măi Căline,
Nu s-alege-ntre noi lupta, ci-ostenim aşa, vezi bine,
Da' m-oi face-o pară roşă şi te-i face-o pară verde
Ş-om lupta pân' din noi unul se va stinge şi s-a pierde.
Pară roşă este zmeul, pară verde e Călin
Şi în galbenu-ntuneric ei se luptă cu venin.
Se-nfăşoară, se desfăşur, mestecând a lor văpaie,

Fulgerând umbra din codri în a flacărei bătaie,
Joacă-n juru-le dumbrava când în umbră purpurie,
Când încremenește parcă într-o brum-adânc-verzie,
Când în dungi înflăcărate, bolți, cărări în jur se casc
Sub lumini de curcubeie repezi ce se sting cum nasc,
Fâlfâiesc ca două candeli, obosiți se-nvârt, se-ncaier
Și aproape-aproape stinse s-urmăresc jucând pin aer,
Scoțând limbe ascuțite ca să-nghimpe pe cealaltă;
Ei jucau pin crengi înalte, pintre trestie, pe baltă,
Balta tremură adâncă, somnoros și lin sclipește,
Azvârlind întunecată câte-o muscă, câte-un pește
Către flamele-ostenite... Peste ei deodată zboară
Ca o pată de cerneală-n noaptea aurită-o cioară.
Zice zmeul: – Moaie, cioară, aripa-ți în apă, stinge
Flacăra cea verde, care nu-s în stare a o-nvinge.
– Împărate pré nălțate, moaie-ți aripa în apă,
Zice-atunci Călin, și stinge flacăra roșă – mă scapă.
Iară cioara, cumu-i cioară, cum aude că o urcă,
Nici una, nici două, iute se coboară, nu se-ncurcă
Și lăsând din bot să-i cadă două picături de apă,
Potolește para roșă, ce tresare, fuge, crapă,
Și cu botul o ciupește, curge sânge ca fier roș,
Încât lacul cel albastru e-ncrușit ca vinul roș.
Zmeul a murit... Se face om Călin și se îndreaptă
Cu trei fete-mpărătese unde frații îl așteaptă.

Pe-ntinsori de codri negri un senin se desfășoară,
Ce-a lui stele mari și albe peste ele le presară.
Și la margine de codru ei aprind o focărie
Într-o groapă cu cenușă... de juca trandafirie
Colibioara cea de trestii cu ușița-i rezimată,
Împletită din răchită, cu curmei de tei legată.
La o ploscă de vin negru stând de vorbă bucuroși,

Parcă-i zugrăveşte focul cu răsfrângerile-i roşi.
De asupra ceru-i negru, pe-ntinsori de catifea
Sunt cusute-n umed aur ici o stea, colo o stea
Şi aşa senin e focul, cât le numeri păru-n barbă,
Bătătura cea din ţoale, pe cărări fire de iarbă,
Şi ca merele de roşii stau fetiţele-n văpaie,
Două-s oacheşe ca sara, mijlocia e bălaie,
Iar Călin, lungit pe burtă şi cu mânile pe coate,
Cam cu chef le povesteşte întâmplările lui toate
Şi la capăt se chiteşte: – Măi fărtaţi, socot aşa:
Fata mare şi cea mică le luaţi de v-or plăcé,
Dară pe cea mijlocie – mi-o căzut dragă de foc
Şi nici ea nu zice baiu, bat-o hâtrul de noroc.
Pe încet se stinge focul şi s-acopere cu spuză...
El de mânică o trage... şi unind buză pe buză
Ei şoptesc... ş-ar spune multe şi nu ştiu de und' să-nceapă
Căci pe rând şi-astupă gura, când cu gura se adapă;
El o simte-n a lui braţe tânără, rotundă, tare
Şi ea tremură ca varga de oţel de-a lui strânsoare.
Îşi ascunde faţa roşă de iubire şi sfială,
Ochii-n lacrimi îi ascunde-n părul moale de peteală...
Şi adorm. Somn greu îi varsă plumb în vinele-ostenite.
Fraţii lui când văd cât doarme, ei se pun pe şopotite
Şi mărunt se sfătuiră ca picioarele să-i taie,
Să se laude c-omorâră ei pe zmeii în bătaie.
L-ar fi omorât, dar cesta, năzdrăvan fiind, nu pot.
Ei făcură cum gândiră şi-l lăsară-aşa schilod.
La pornit pe fete scoală... Iar Călin de multă trudă
Nu simţi nici o durere, numa-n somnu-i greu asudă;
Chiar picioarele în traistă i le iau, cu ei le-au dus,
Căci găsindu-le, cum fuse năzdrăvan, şi le-ar fi pus
Iar la loc... În zori de ziuă, el a doua zi trezit,

Vede cum îl schilodise, – ce să facă amărât?
Vo trei zile dupolaltă se mai târâie în brânci
Pin tufanii din pădure şi pin colţii cei de stânci,
Pân-ajunge ca să vadă un palat în văi de rai
Cât ca să te uiţi la dânsul – de frumos – nu te-ndurai
Şi aude-un glas cu jele, chiar o grădină de glas,
Care inima i-o rupe de-aşa dor ş-aşa năcas.
Şi cum în palat el intră, pe voinicul vede pare
Care mânile-şi rupsese într-a zmeilor prinsoare.
– Bună vreme, măi voinice! – Mulţămim frumos, Căline,
Ce-i păţit tu de picioare, ce rău dete peste tine?
Şi Călin începe-a-i spune cât păţise pân-acuma.
– Hai, ne-om prinde fraţi de cruce. – Hai ne-om prinde,
spune-mi numa,
A cui eşti şi cum te cheamă? – Eu fecioru-s de-mpărat,
Codrii de-aur fur-ai noştri pân' ce zmeii i-au luat.
De când i-ai ucis, Căline, iar ai noştri sunt. Cu chin
Singurel îmi mai duc traiul ici în codri, măi Călin.
Amândoi însă în lume, tu schilod, eu fără mâne,
Ici pin noaptea dumbrăvană şi pin văi am duce-o bine.
Pin pădurile-uriaşe, pin grădini şi pin palat
Se primbla Călin pe gâtul feciorului de-mpărat.
Unu-n mâni, altu-n picioare, uriaşi fiind, de boi
Au putere, pe atâta cât le trebuie la doi.
Şi trecând aşa-n pădure, ei aud foşnind în frunze, –
Trece-o umbră fugitoare ce ţuşnea să se ascunză.
Călin mâna şi-o întinde şi pe sus când mi-o ridică,
Muma zmeilor pletoasă se zbătea răcnind de frică.
– Fă-mi picioare, babă hâtră, şi lui mâni, or te omor!
– De un stânjin mai la vale e, bădică, un izvor:
Vără-te în el cu totul şi-i ieşi întreg. – Ei stăi,
De-i aşa – Călin, mehenghiul – bagă-mi-te tu întâi.

– Ba eu baiu, că nu-mi trebui. Vârâţi-vă dumneavoastră.
Călin rupe-o creangă verde şi o bagă-n ap-albastră
Şi uscat-o scoate iară. – I! cum ţi-oi da pumni, tu babă,
Ai vrut să ne-usuci, şirato, spune dreptul mai degrabă.
– Să vedeţi, voinici, la vale, printre trestia înaltă,
Apa vie tot sclipeşte, se roteşte colo-n baltă.
Ei ajung la apa-n farmec, şi băgând o creang-uscată,
El o scoate numa-n muguri şi cu frunze încărcată.
Se băgar-atunci în baltă şi-amândoi ieşiră-ntregi
Şi pe bab-o aruncară în izvorul c-unde reci
Şi cu apă moartă... Dânsa se-nchirceşte, se-năspreşte –
Ca un trunchi uscat cu noduri pe izvorul mort pluteşte.

Şi acum se sfătuiră veseli ei şi bucuroşi
Ca fărtatul lui să ieie fata-mpăratului Roş.
Se gătiră omeneşte, cu iţari şi cu cojoc,
Cu chimirul plin de galbeni, încinşi bine la mijloc
Şi pe drumuri părăsite ei se iau şi se pornesc
Şi, trecând printr-o pădure din ţinutu-mpărătesc,
Din tufari cu crenge grele el s-apucă să adune
În basmaua pistruită ca o mână de alune.
Iată că, ajunşi la poartă, auzir-un vuiet mare.
Chiuiri, halai de nuntă, veselii de masă mare.
Când în poartă – văd o babă de-ale noastre. – Bună sară.
– Mulţămim, voinici din lume. – Ce s-aude-aici afară?
– Ia,-mpăratul... îşi mărită fata... – Cine-o ia, mătuşă?
– De, ţiganul, bucătarul, un cioroi pistrui cu guşă!
Cică, bată-l naiba cioară, a ucis doisprece zmei.
Zise-atunci Călin pe gânduri: – Ia auzi, mătuşă hăi,
Eu ţi-oi da bănet de silă, galbeni zimţi chiar un căuş
Dacă, cum vei şti, ghiontită, mi-ai pătrunde pintre uşi
Şi la masă dinaintea împăratului vei pune

Ca plocon pentru mireasă astă mână de alune.
Iară baba, cumu-i baba, dă cu ghiotura să treacă,
Mai ghiontită, mai sucită, mai împinsă câte-oleacă,
Intră-n casa unde-i masa, pune-n talger dinainte
Testemelul cu alune, făr-a zice trei cuvinte.
Împăratul pune mâna şi alunele zglobie
Peste faţa cea de masă durăind se împrăştie.
Dar în mijlocul basmalei un inel în loc rămasă –
Un inel care-l pierduse de mult tânăra mireasă.
– Tată, uite-inelul care într-o noapte mi-a pierit
Făr' să ştiu nici cum, nici unde. – Cine dară l-a găsit?
Cine a adus alunele-astea? Logofeţii spun că baba.
O strigară de la poartă să s-urnească mai degrabă.
Când, în locu-i, cine vine? Un voinic străin. El spune:
– Împărate prénălţate, eu vi l-am pus în alune.
Iară cioara cea de mire pe trei perini şade-n puf,
Slugi îl apără cu creanga de muscuţe şi zăduf;
Cum trecuse Călin pragul de sub el o pernă cade,
Cum veni-n mijlocul casei nici a doua nu mai şade,
Când ajunse la-mpăratul şi a treia stă să cadă,
Că ţiganului, vezi Doamne, nu i se cădea să şadă.
Zice-atuncea împăratul: – Cum, voinice, şi cu cale
A ajuns inelul fetei în mânile dumitale?
– Împărate prénălţate, iaca cum şi iaca cum.
Da' ţiganul nici mai ştie, faţa lui îi numai scrum:
– Împărate luminate, cum poţi ca să-mi strici hatârul?
Eu am omorât toţi zmeii. – Cum, ţigane? – Cu satârul;
Mă înec dacă l-aţi crede... dar la feţe tot îmi schimbă.
– Să se cate zmeii, doamne, dacă au vârfuri de limbă.
Îi căţară şi, ce-i dreptul, nici la unul nu era
Şi Călin atunci le scoate şi le-arată în basma.
Împăratul porunceşte ca s-aduc-un armăsar

Şi de coada lui să lege pe ţiganul bucătar
Şi de coadă-i mai legară lângă el un sac de nuci.
Cade-o nucă – o bucăţică, astfel îi făcu hăbuci.
– Ş-acum tu, voinice, zise, mi-i fi ginere. – Ba nu,
Altă fată, împărate, tare dragă îmi căzu.
Am un frate-nsă de cruce, tot fecior de împărat,
Şi demult ţi-era s-o ceară, deşi nu s-a cutezat.
Uite-l ice. Dară fata se cam uită vrând-nevrând,
Că tot pe Călin Nebunul l-ar fi vrut ea mai curând.
Cândure că cu feciorul era mai de o potrivă,
La a ochilor lui jele s-a muiet mai milostivă.
Deci făcur-o nuntă mare şi-a ţinut trei luni de rând.
Lăutari, benchet, halaiuri, tot ce-ţi poate trece-n gând.
Ce nu era? Dragă Doamne, era nuntă-mpărătească.
– Dar acum mă duc, le zice. Pe-a mea Domnul s-o păzească.
Nici nu ştiu cum e, cum nu e. Geaba fratele-i de cruce,
Geaba tânăra mireasă îl mai ţin cu vorbă dulce,
Dor i-i, Doamne, şi nici ştie cum l-apucă-un dor avan,
Că de când n-o mai văzuse se scursese şapte ani.

Când ajunse locul unde casa tatălui său fuse,
El văzu palate mândre în livezi măreţe puse.
Şi pe o câmpie goală el văzu de vite-o ciurdă,
După ea copil călare c-un ciomag în mână zburdă.
Şi părea că are şase ai şi-ncă ceva mai bine.
– Bună vreme, măi băiete! – Mulţămim, voinic străine!
– Nu-mi ştii spune cine şade-n aste rânduri de palat?
– Doi voinici ce-au scos odată pe trei fete de-mpărat
Din a zmeilor prinsoare... – Ş-au luat care pe care?
Mijlociul pe cea mică şi cel mare pe cea mare.
– Da' ce-i cu cea mijlocie? – La găini au pus-o ei
Şi să vezi, voinic străine, că eu sunt feciorul ei.

Mama-mi spune câteodată, de-o întreb a cui îs eu,
Că-s a lui Călin Nebunul. Cine-o mai fi, nu ştiu, zău!
Când aude... numai dânsul îşi ştia inima lui,
Că, să iertaţi dumneavoastră, de... era băietul lui.
– Da' mă rog, bade, ajută-mi să dau vitele-n ocol.

Înserează... Stele împlu tot seninul lin şi gol...
Cu băiatu-n bordei intră şi pe capătu-unei laiţi
Lumina mucos şi negru într-un hârb un roş opaiţ,
Se coceau pe vatra sură două turte în cenuşă,
Un papuc e într-o grindă, celălalt e după uşă,
Pin gunoi se primblă iute legănată o răţuşcă
Şi pe-un ţol orăcăieşte un cocoş închis în cuşcă;
Hârâie-n colţ colbăită noduros râşniţa veche,
În cotlon toarce motanul, pieptănându-şi o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac
Arde-n candelă-o lumină cât un sâmbure de mac,
Pe-a icoanei policioară, busuioc uscat şi mintă
Împlu casa de-o mireasmă piparată şi prea sfântă.
O beşică-n loc de sticlă e lipită-n ferăstruie,
Pintre care trece-o dungă mohorâtă şi gălbuie,
Cofa-i albă cu flori negre şi a brad miroase apa,
De lut plină, rezimată, stă pe coada ei o sapă.
Pe cuptorul uns cu humă Călinaş cel mititel
Zugrăvise c-un cărbune un clapon şi un purcel,
Cu codiţa ca un sfredel şi cu fuse-n loc de labă
Cum i se şedea mai bine purceluşului de treabă.
Pe un pat cu paie numai doarme tânăra-i nevastă,
În mocnitul întuneric faţa ei lângă fereastă...
Şi tot sufletul dintr-însul pare-atunci că şi-l înhoalbă
Şi-l adună-n ochi de trece peste faţa ei cea albă.
El s-aşază lângă dânsa, faţa ei o netezeşte,
O dezmiardă cu durere, o sărut,-o drăgosteşte,

Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea deschide somnoroasă lunge gene de aramă
Şi adânc la el se uită, i se pare că visează,
Ar zâmbi şi nu se-ncrede, ar striga şi nu cutează,
El din patu-i o ridică şi pe pieptul lui o pune,
Toată viaţa-i se adună-n al ei sân rotund şi june.
Ea se uită şi se uită... mută... un cuvânt nu spune,
Doară râde c-ochi-n lacrimi, speriată de-o minune,
Ş-apoi îi sucşte părul 'n-a ei degete subţire
Şi-şi ascunde faţa roşă pe-al lui piept duios de mire.
El ştergarul i-l desprinde şi-l împinge lin la vale,
Drept în creştet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Şi bărbia ei ridică, s-uită-n ochii plini de apă
Şi pe sânu-i o dezmeardă şi din gură-i se adapă.

Dar a doua zi voinicul mânios intră-n ogradă;
Fraţii lui, cum îl văzură, la genunchi veneau să-i cadă:
– Iartă, frate, căci greşala, zău, de mult ne-apasă pieptul!
– Ba nu, fraţilor, li zise, să vedem ce e cu dreptul,
Să facem o boambă mare, s-aruncăm spre cer în sus,
Şi tustrei să stăm sub dânsa pe când va cădé de sus,
Să vedem ce-a să gândească Dumnezeu şi ce-a să zică.
Astfel, cum ţi-ai face cruce, ei se pun alături... pică
Boamba grea zvârlită-n ceruri, din cei doi făcând fărâme.
Şi Călin rămâne singur, rău îi pare ca la nime,
Dară nici c-avu ce face. Împăcat de-astă dreptate,
Lasă-n pace să trăiască tinerele lui cumnate
Şi făcu o nuntă mare dup-opt ai de-nstrăinare.
Multă lume se dusese ca să vad-aşa serbare.
Fui şi eu... Dar cum făcură o ulcică cu papară,
Mi-au bătut căciula-n creştet şi m-a dat pe uş-afară.
Mă-nciudai urât. În grajduri pusei mâna pe-un cal graur,

Cu picioarele de ceară şi cu şeaua numai aur,
De fuior îi era coada, capul lui era curechi,
Avea ochii de neghină şi gândaci avea-n urechi,
Ş-am pornit pe-un deal de cremeni... picioarele se topeau,
Coada pârâie-ndărătu-i, ochi-n capul lui pocneau.
Cum văzui că nu-i de bine, încălecai pe-o prăjină
Şi mergând pe ea de-a hale v-am spus şi eu o minciună.
Şi încălecând pe-o şea, v-am spus-o toată aşa.

(1875)

FATA-N GRĂDINA DE AUR

A fost odat-un împărat – el fu-ncă
În vremi de aur, ce nu pot să-ntorn,
Când în păduri, în lacuri, lanuri, luncă,
Vorbeai cu zeii, de sunai din corn.
Avea o fată dulce, mândră, pruncă,
Cu cari basme vremile ş-adorn',
Când trece ea, frumoase flori se pleacă-n
Uşorii paşi, în valea c-un mesteacăn.

În van i-o cer. Bătrânul se gândeşte,
Prea e frumoasă, prea nu e de lume –
Mă mir cum cerul nu s-ademeneşte
Să scrie-n stele dulcele ei nume;
E rău poetul care n-o numeşte,
Barbară ţara unde-al ei renume
Încă n-a-ajuns, şi chipu-i răpitoriu
Nu-i de privirea celor muritori.

În vale stearpă, unde stânci de pază
Înconjurau măreaţă adâncime,
Clădi palat din pietre luminoase,
Grădini de aur, flori de-ntunecime;
Iar drumul văii pline de miroase
Afar' de el nu-l ştie-n lume nime –
Acolo ş-a închis frumoasa fată,
Ca nici o rază-a lumei să n-o bată.

Sale-mbracate în atlaz, ca neaua.
Cusut în foi şi roze vişinii,
În mozaicuri strălucea podeaua,
Din muri înalţi priveau icoane vii;
Fereasta-i oarbă, deşi stă perdeaua,
De-aceea-n sale ard lumini, făclii,
Şi aerul, pătruns de mari oglinzi,
E răcoros şi de miroase nins.

O noapte-eternă prefăcută-n ziuă,
Grădină de-aur, flori de pietre scumpe,
Zefir trecea ca o suflare viuă,
Şi-n calea lui el crenge grele rumpe.
Cu-aripi de-azur, în noaptea cea târziuă,
Copii frumoşi ai albei veri se pun pe
Boboci de flori, când ape lin se vaer
Zbor fluturi sclipitori, ca flori de aer.

Acolo-nchisă cu mai multe soaţe,
Ca ea copile şi soţii de joacă,
În lumea ei sălbatic se răsfaţă,
În străluciri viaţa ş-o îmbracă.
A ei priviri sunt tinere şi hoaţe,

Zâmbirea-i caldă buza-i stă s-o coacă,
Şi-n acest rai, în astă lume suavă
De mulţămire se simţea bolnavă.

Dar de a ei frumseţă fără seamăn
Auzi feciorul de-mpărat Florin,
Norocul lui cu-al ei îi pare geamăn,
De-atunci un foc îl mistuie în sin.
„În van stau locului, stau să mă-ndeamăn
Cu munca mea, cu dorul, cu-al meu chin."
Pătruns de dorul neştiutei verguri,
S-au dus să ceară sfat la sânta Miercuri.

– Alai, convoi, îi zise atuncea sfânta,
Napoi trimite, nu lua nimica,
Şi singurel te du de-ţi cată ţinta,
Căci strimt e drumul şi e grea potica.
Ia calul meu cel alb; el se avântă,
Ca gândul zboară-n lume fără frică,
Dar dacă vrei s-o afli, ţine minte:
Nu sta în valea-*aducerei aminte.*

Porni în lume, singurel, în toiu-i.
Îl duce calu-i frăţior cu vântul –
De aur păru-i şi frumos e boiu-i,
Fecior de-a drag, cum n-a văzut pământul,
O stea el pare-n neamu-i şi în soiu-i –
Cu bine meargă-mi şi să-l ţie sfântul.
Ajunse-o vale mândră şi frumoasă –
Părea că-i chiar grădina lor de-acasă.

Şi sub un tei el de pe cal se dete,
Se-ntinse leneş jos, pe iarba moale –
Din tei se scutur flori în a lui plete
Şi mai că-i vine să nu se mai scoale.
Şi calu-i paşte flori, purtând în spete
Presunul lui şi şeaua cu paftale,
În valea de miros, de râuri plină,
În umbra dulce bine-i de odină.

De-a lui bătrân el îşi aduse-aminte,
Cum îl lăsă şi cum porni în lume,
Dorind cu o„iubire-aşa fierbinte:
O umbr,-un sunet, un nimic, un nume.
L-apuc-un dor de ţară şi părinte,
Tot ce-a dorit îi pare-atunci că-s spume,
Şi când pe calul lui el iar se simte,
Napoi apucă, peste drumuri strimte.

Dar îndărăt ajuns, l-apucă dorul
Din nou, – nelinişte, iubire-adâncă –
S-aruncă iar pe cal, urmând amorul
Ce-n al lui suflet neclintită[-i] stâncă.
În van l-opreşte regele, poporul,
E dus de-o stea ce arde-n minte-i încă,
Dorit de raza unor doi ochi tineri –
S-a dus să ceară sfat la sfânta Vineri.

– Voinicul meu, îi zise-atuncea sfânta,
De ce-ai stătut în valea amintirei?
Pentru oricare e frumoasă, blândă,
Cu curte-oricărui seamănă. Ceirii
Din acea vale inima-ţi frământă.

Nu sta în ea. De te-nchinaşi iubirei,
Te du de-o cată, şi-n a ei fereastă,
De-o vezi deschisă, zvârle floarea astă.

Dar să nu stai în valea desperării,
Ce-n a ta cale tu vei trece-o sigur.
El iar porni în lumea întâmplărei,
Bolnav de dor şi de-a iubirei friguri.
Dădu de-o vale-n asfinţitul serei,
Prin crenge negre umbre se configur.
Întunecoasă-i, cum o simt doar orbii,
Şi fâlfâiesc prin aer rece corbii.

El de pe cal se dete. În pădure
Şopteşte frunza, ramuri stau de sfaturi
Şi somnul nu voieşte ca să-l fure,
Căci umedă e frunza lui de paturi,
Urechea-i trează a dumbravei gure
Le asculta şoptind din mii de laturi,
Şi corbii croncănesc şi zboară-n fală
În aer clar ca pete de cerneală.

Atunci o frică inima-i pătrunde,
Pe cal se pune şi fugi din vale,
Şi-n loc s-urmeze drumu-acolo unde
Voia să meargă, s-a întors din cale.
Soseşte iar în ţară-i, de-l pătrunde
Din nou un dor, o amărâre,-o jale.
Atunci din nou el o luă pe mâneci
Să ceară sfat acum sântei Dumineci.

– Ai stat în valea desperării iară,
Îi zise sfânta, ci din nou porneşte!
Îţi dau o pasere cu tine – zboară
Cu calul tău, unde norocu-ţi creşte.
Când ai vedé frumoasa ta fecioară
Că plânge,-atunci dă drum paserei ieşte.
Tu dorul ţi-l ajungi, deşi te ticăi.
Ea-ţi fie tot, ce-ai suferit nimică-i.

Trecând prin valea desperării,-astupă
A lui urechi, să n-o audă-n şopot;
În van se-ncearcă calea-i s-o-ntrerupă
Vuiri, murmure, s-o oprească n-o pot.
O umbră zboară, pân' se vede după
Atâta mers c-aude zvon de clopot;
Atunci văzu în zarea lui palatul
În care-nchise fata-i împăratul.

În ziduri de oţel lucea castelu-i
Cu streşini de-aur şi cu turnuri nalte
Şi scris pe muri-i, minunat în felu-i,
Făptură grea a meşterelor dalte.
În mari grădine i se arătă lui
Izvorul viu, ce cade, vrând să salte.
El se mira cum toate-astfel a fi pot:
Grădine, rediuri, lacuri, ziduri, şipot.

Dar un balaur tologit în poartă
Sorea cu lene pielea lui pestriţă,
Cu ochi-nchişi pe jumătate, poartă

Privirea jucătoare să-l înghiţă,
Iară Florin – inima-n el e moartă –
Când vede solzii, dinţii cei de criţă,
Sărind la el şi-nfipse a lui spadă
Şi de pământ îl ţintui de coadă.

Apoi din munte stanuri el răstoarnă,
Le grămădeşte crunt peste balaur;
Acesta iar se zbate, se întoarnă
Şi în durerea-i muge ca un taur,
Dar el mereu pe dânsul pietre toarnă
Pân' năduşit plesni acel centaur.
Trecu-nainte – două lancii scurte –
Pân' ce dădu de strălucita curte.

Un an de când copila petrecuse
Urzind gândirea-i şi visând ursitul,
Un an întreg prea fericită fuse,
Dar dup-un an mi-a fost-o-ajuns urâtul.
Îşi amintea viaţa ce-o avuse
Şi peste pieptu-i îşi îndoaie gâtul,
Şi trist privea un punct cu ochii ţintă,
Şi se usca ca şi la umbr-o plântă.

– Eu mor de n-oi vedé seninul, cerul,
De n-oi privi nemărginirea vastă,
Răceala umbrei m-a pătruns cu gerul
Şi nu mai duc – nu pot – viaţa asta.
Ah! Ce ferice-aş fi să văd eterul

Şi să văd lumea, codrii din fereastă,
Şi de voiţi cu viaţă să mai suflu,
Deschideţi uşi, fereste, să răsuflu.

Astfel o mistuia neastâmpăratul
De viaţă dor şi dorul cel de soare –
Deşi le poruncise împăratul
Să nu care cumva să-şi amăsoare
Ca să deschidă uşile, palatul –
Dar totuşi, când văzură că ea moare,
Nu ştiu ce or să facă, să se poată, –
De l-ar urma, el ar găsi-o moartă.

Văzând cu ochii, piere de-a-n picioare
Din zi în zi – atunci el[e]-au deschis
Fereşti înalte şi, la mândrul soare,
Din boal-adâncă fata a învis
Şi se făcu şi mai fărmăcătoare,
Astfel cum nu îţi trece nici prin vis –
Se rumeni în faţa ei ca mărul,
A-ntinerit-o aerul şi cerul.

Un zmău o vede, când s-a pus să steie
'N-a ei fereastă-n asfinţit de sări;
Zburând la cer, din ochi-i o scânteie
Cuprinse-a ei mândreţe, fermăcări;
Şi-n trecătoarea tânără femeie
Se-namoră copilul sfintei mări –
Născut din soare, din văzduh, din neauă,
De-amorul ei se prefăcu în steauă.

Căzu din cer în tinda ei măreaţă,
Se prefăcu în tânăr luminos,
Şi corpul lui sub haina ce se-ncreaţă
S-arată nalt, subţire, mlădios.
Păr negru-n viţe lungi ridică faţa,
Şi ochi-albaştri-nchis, întunecos,
Iar faţa-i albă, slabă, zâmbitoare –
Părea un demon rătăcit din soare.

– Ah! te iubesc, îi zise el, copilă,
La glasul tău simt sufletu-mi rănit,
Din stea născut, plec fruntea mea umilă,
Cu ochii mei prind chipul tău slăvit.
Nu vezi cum tremur de amor? ai milă!
În nemurirea mea de-aş fi iubit –
Iubit de tine – te-aş purta: o floare
În dulci grădini, aproape lângă soare.

N-ai vedé iarnă, toamnă nu, nici vară,
Eternă primăvar,-etern amor...
De ţi-aş închide zarea ta cea clară
Cu-al meu sărut, o, scumpul meu odor,
Pân' ce să mângâi inima-mi amară
Culca-mi-aş capul la al tău picior
Şi te-aş privi etern ca pe o steauă
Frumos copil, cu umerii de neauă.

– O, geniu mândru, tu nu eşti de mine,
De-a ta privire ochii mei mă dor,

Sângele meu s-ar stoarce chiar din vine,
Căci m-ar usca teribilu-ţi amor!
Curând s-ar stinge viaţa mea, străine,
Când tu m-ai duce-n ceruri lângă sori,
Frumos eşti tu, dar a ta nemurire
Fiinţei trecătoare e peire.

El o privi atunci cu ochii ţintă:
În faţa-i slabă – zâmbet dureros;
Se face stea şi iarăşi se avântă
În cerul nalt, în roiul luminos.
Acolo toată noaptea stă de pândă,
Şi prin fereastă el privea duios,
Cu o lumină dulce, tristă-clară,
Să vadă umbra-i albă şi uşoară.

A doua zi el se făcu o ploaie,
În tact căzândă, aromată lin,
Şi din fereşti perdelele le-ndoaie,
Burând prin ţesăturile de in,
Pătrunde iarăşi în a ei odaie,
Preface-n tânăr sufletu-i divin:
El stă frumos sub bolţile ferestii,
Purtând în păr cununa lui de trestii.

Blond e-azi şi părul lui de aur moale
Pe umeri cade îndoios, îmflat;
Ca ceara-i palid... buza lui cu jale
Purta un zâmbet trist, nemângâiat.

El o priveşte... sufletu-i s-adună.
În ochiul lui albastru, blând şi mat...
Ş-astfel cum sta mut înger din tării
Părea un mort frumos cu ochii vii.

– O, vin cu mine, scumpă,-n fundul mării,
Şi în palate splendizi de cristal,
Când vântu-a trece peste-a apeiării
Tu-i auzi cântarea lui pe val;
Ţi-i închina viaţa ta visării,
Vei fi oceanului monarcul pal...
Ţi-oi da palate de mărgean şi profir,
Cu bolţi lucrate numa-n aur d-Ofir.

– Ca să-mi ajungi nevrednica-mi iubire
Ai părăsit al cerurilor cort,
Dar nu e chipul tău cel peste fire
Ce-n fundul sufletului meu îl port.
O, geniul meu, mi-e frig l-a ta privire,
Eu palpit de viaţă – tu eşti mort.
Cu nemurirea ta tu nu mă-nveţi,
Acum mă arzi, acuma mă îngheţi.

Nu... om să fii, om trecător ca mine,
Cu slăbiciunea sufletului nost',
Să-ţi înţeleg tot sufletul din tine
Şi braţul tău, de mi-a fi adăpost,
Să-l ştiu că-i slab, iubirea că-l susţine,
La om e-un merit, ce la zei n-a fost.
De mă iubeşti, să-mi fii de sama mea,
Fă-mi dar de nuntă nemurirea ta.

Întunecos şi fără de speranţă,
La ea priveşte geniul în nimb –
Îşi simte inima legată-n lanţe,
În lanţul lumei cei cu-o mie limbi.
– Chiar nemurirea mea, chiar abondanţa,
Puterii mele tu o cei în schimb.
Ei bine, da! Eu m-oi sui la cer,
Ca de la Domnul moartea mea s-o cer.

Da, moartea! Pentr-o clipă de iubire
D-eternitatea mea să mă dizlege,
Să văd în juru-mi anii în peire,
Să am în inima mea moartea rece,
Să fiu ca spuma mării în sclipire,
Să văd cum trec cu vremea, care trece...
O, mult ceruşi, prea mult, – şi totuşi ţie
Ţi-nchin splendori, putere, vecinicie.

La cer se-nalţă el pe bolta mare,
Cu-aripe lunge curăţind seninul
Priveşte-n jos castelul în splendoare,
L-apucă dorul inimei, suspinul.
– Ah! ce-ai cerut, femeie trecătoare,
Femeie scumpă, ca să-mi mângâi chinul!
Deasupra lumei risipite-n şoapte
El se-nălţa – un curcubeu de noapte.

Precum o floare ar ieşi din surii
Şi morţii munţi, din piatra lor uscată,
Astfel copila-nvioşază murii,

Pe când în bolta geamului s-arată
Copil al apei, cerului, pădurii,
A lumii-ntregi mai drăgălaşă fată.
Ea asculta pe-al primăverii oaspăt
În dimineaţa ce-i zâmbeşte proaspăt.

Împrăştiată fulgerează roua
În viorii, strălucitoare boabe,
Ţărâna-nvie-n primăvara nouă,
Răcoare-i vântul ca miros de ape;
Părea c-ar fi plouat, deşi nu plouă
Decât lumină, ce nu mai încape.
Cu gura, faţa, ochii ei, ea râde
Privind în soare, îi clipea, i-nchide.

În dimineaţa clară ca oglinda
La porţi s-arată tânărul Florin,
În jur de ziduri calul şi-l colindă,
Îşi simte inima înflată-n sân;
Dar poarta-nchisă braţu-i să-l tot prindă,
Ea nu se mişcă-n negrele-i ţâţâni;
Ci el fereasta cum văzu crăpată,
Aruncă-n ea cu floarea fermecată.

Pe-atunci copila împletea cunună
Din flori de aur şi de diamante;
Din cărţi o soaţă-a ei îi sta să-i spună
C-al ei noroc purtatu-i de un fante.
Când floarea-i căzu-n poală – ea nebună

O sărută, zvârlind pe celelante,
Şi-o mirosi cu gur-abia deschisă,
Şi ochii ei pluteau în mii de vise.

Ea alergă cu grabă la fereastă,
Să vadă dacă vântul nu-i aduce
Şi alte flori, aşa frumoase c-asta,
Dar de-ngăimare ochiul ei străluce
Şi surâzând ea rumeneşte, castă,
Când vede-un tânăr lângă poarta-n cruce,
Şi el o vede şi cu mândru glasu-i
El îi vorbi, oprindu-şi calu-n pasu-i:

– Ah! te-am văzut, mi te-am văzut în fine,
Copil cu ochi de-albastră-ntunecime,
Cu-a tale gene de-aur dulci şi fine,
Cu-al tău surâs de gingaşă cruzime.
Ah, aş muri de-atât noroc şi bine,
Căci te-am văzut cum nu te-a văzut nime.
Nu ştii ce-am suferit pân-a te-ajunge,
Copil frumos ca luna nopţii lunge.

Ah, vin' cu mine, vin-în a mea ţară,
Casteluri am, grădini adânc-frumoase,
Sub pasul tău coroana-mi seculară
Mi-o pun – mă plec, sunt sclavul tău, frumoasă.
Am pietre scumpe în a mea comoară,
Mai multe decât tatu-ţi are aur,
Ş-aur mai mult de cum argint el are,
Ş-a tale-s toate, scumpă, mândră floare!

Ea îl privea cu ochiul plin de milă, –
I-ar fi sorbit cuvântul de pe gură.
În faţa lui ea nu-şi mai face silă,
Un lèşin parcă inima i-o fură –
Şi trist priveşte tânăra copilă
Cumpliţii muri şi porţi... Din ochiu-i cură
Un fir senin de lacrimi; ea îşi strânge
Cu-a ei mânuţe inima şi plânge.

El, cum o vede astfel în fereastră,
Ş-aruncă ochiu-adânc şi nobil-mare
Şi drum el dă la pasărea măiastră –
Aripile-şi întinde, vrând să zboare,
Din ce în ce ş-întinde-aripa-albastră,
Din ce în ce se face tot mai mare,
Încât doar dîn mărimea unei vrăbii
Ea semăna acum unei corăbii.

– Copila mea, îi zise, nu te teme,
Pe mulţi am dus cu inimi doritoare,
Ca vântu-n fugă cu bătrâna vreme
Prin ţări o mie peste sfânta mare –
Nu vezi, Florin nici şti cum să te cheme,
Atât de mult iubirea lui îl doare,
De-aceea zvârle-n laturi ac şi caer
Şi să te-ncrezi corăbiei de aer.

Ea se sui pe-aripă,-ntinzând mâna,
Ca şi când ar fi vrut ca să se ţie,

Şi-ncet coboară pasărea străină
Pe-a lui Florin amabilă soţie;
Pe cal ridică sarcina lui lină,
La pieptul lui ar vré în veci s-o ţie,
Se uită-n ochi-i, dând la calu-i pinten,
Ş-acesta vântului s-aşterne sprinten.

În vremea asta zmeul se suise
La cer, cu aripile lungi întinse,
Culege-n cale-i blândele surâse
A mii de stele, ce zburau ca ninse;
La tronul cel etern pe scări deschise
Stau mândre genii cu lumină-ncinse;
L-a *Lui* picioare în genunchi s-aşterne
Şi-ndreaptă ruga-i milei cei eterne.

– O, Adonai! al cărui gând e lumea
Şi pentru care toate sunt de faţă,
Ascultă-mi ruga, şterge al meu nume
Din a veciei carte mult măreaţă;
Deşi te-adoră stele, mări în spume,
Un univers cu vocea îndrăzneaţă,
Toate ce-au fost, ce sunt, ce-ţi nasc în cale
N-ajung nici umbra măreţiei tale.

Ce-ţi pasă ţie dac-a fi cu unul
În lume mai puţin spre lauda ta,
Ascultă-mi ruga, tu, Eternul, Bunul,
Şi sfarmă-n aşchii veşnicia mea!

Pe-o muritoare eu iubesc, nebunul,
Şi muritor voiesc a fi ca ea,
Ş-atâta dor, durere simt în mine,
Încât nu pot s-o port şi mor mai bine.

– Tu-i pismuieşti... şi pismuieşti aceea
Ce ei în lume numesc fericire.
Au nu ţi-i milă când priveşti scânteea
Cum că la soare e a ei pornire?
Astfel şi ei îşi aruncar-ideea,
Dorinţa, păsul în nemărginire,
Dar cum scântei se sting, în drum, spre soare,
Astfel şi omu-aspiră, dară moare.

Ca ei să fii? Să vezi că sub blesteme
De ură e-nfierat umanul nume,
Să ai de semenul tău a te teme,
Să fii ca spuma, fuga unei spume,
Sărmane inimi închegate-n vreme,
Sărmane patimi aruncate-n lume
Şi să mă blestemi, să mă-ntrebi: ce drept
Avui să-ţi pun o inimă în piept?

Pe-o clipă-n mijlocul eternităţii
Să deschizi ochii tăi măreţi şi clari,
Să măsuri toate visele vieţii,
Simţind încet cum iarăşi redispari,
Să pari un fir de colb în raza vieţii,
Şi în părerea-i pe-un moment să pari,
Să fii ca şi când n-ai fi... Între ieri
Şi mâni, o clipă... Oare ştii ce-mi ceri?

Ce-i omul de a căruia iubire
Atârni lumina vieţii tale-eterne?
O undă e, având a undei fire,
Şi în nimicuri zilele-şi dişterne.
Pământul dă tărie nălucirei,
Şi umbra-i drumul gliei ce s-aşterne
Sub pasul lui... Căci lutul în el creşte,
Lutul îl naşte, lutul îl primeşte.

Şi acest drum al pulberei, peirei,
Ce ca pe-un plan l-am zugrăvit cu mâna,
Nimic fiind, l-am închinat murirei –
În van *s-acopără* oprind ruina,
Nimic etern în tremurul sclipirei;
În van adun şi-şi grămădesc lumina
În cărţi şi scrisuri, şi în van ş-acaţă
De vis etern sărmana lor viaţă...

Şi tu ca ei voieşti a fi, demone,
Tu, care nici nu eşti a mea făptură;
Tu, ce sfinţeşti a cerului colone
Cu glasul mândru de eternă gură...
Cuvânt curat ce-ai existat, Eone,
Când Universul era ceaţă sură...?
Să-ţi numeri anii după mersul lunei
Pentr-o femeie? Vezi iubirea unei:

Într-adevăr, 'n-adânca depărtare
Văzu călări pe fată cu Florin.
Odată-n evii ochiul lui cel mare,

Şi sfânt, ş-adânc de lacrimi este plin,
Ce cad tăind nemărginirea-n mare,
Mărgăritari frumoşi şi mari devin.
Încet bătând din aripi, maiestos,
Geniul mândru se porneşte-n jos.

Cu faţa tristă le privi în urmă
Şi-ntinde mâna ca dup-orce-i dus.
În fundul lumei, unde apa scurmă
Al mării sân – acolo-o ar fi dus
Dacă-l iubea... Acuma plânsu-şi curmă:
„Fiţi fericiţi – cu glasu-i stins a spus –
Atât de fericiţi cât viaţa toată
Un chin s-aveţi: *de-a nu muri deodată.*"

(1875)

MIRON ŞI FRUMOASA FĂRĂ CORP

Ce lumină-i şi ce vorbe
Jos sub grinzile colibii?
Marta mânuie cociorbe,
Iar Maria toacă hribii,
Iar ciobanu-şi pune gluga,
Mai îndrugă câte-ndrugă,
Iese-n noaptea cu scântei
Ş-o tuli urât de fugă,
Parcă-i dracul în călcâi.

Iar la colţul marei vetre
Stau pe laiţi, lângă spuze,
Un moşneag şi trei cumetre, –
Povestesc mişcând din buze.
Tinerica puica naşa
Prejmuieşte tot pe moaşa,
Pe când spală la un blid,
Iar bătrâna gată faşa
Şi cumetrele se râd.

– Măi ciobane ortomane,
Unde-mi mergi aşa pe frig?
– Da la râşniţă la Dane
Şi la borş la Pipirig;
Ce era să spun? Iac-asta,
Mi-a făcut băiet nevasta,
Nu vă fie cu bănat.
Să-mi veniţi şi dumneavoastră
Că ş-aşa-mi sunteţi din sat.

L-a spălatu-l, pieptănatu-l,
La botez l-a dus pe micul,
La icoane l-a-nchinatu-l,
Un diac citi tipicul;
Când pe el veni botezul
Îi trecu auzul, văzul,
Nici că-i pasă lui săracul,
Că nanaşa spune crezul
Şi se leapădă de dracul.

Că el strigă şi se strâmbă
Parc-ar fi pe o frigare.
Duhul sfânt în chip de limbă
I-a ieşit pe gur-afară.
Unii află cum că nasu
E cam strâmb, ca şi la tat-so,
Şi că-şi samănă cu soiul.
Dar pe când cu toţi au ras-o
Se-mprăştie tărăboiul.

Nins luceşte câmpul, teiul,
Şi trosneşte cărăruşa,
Când se-ntorc şi văd bordeiul
Şi deschide Muşa uşa.
Când îşi pun copilu-n leagăn,
C-un picior încet îl leagăn
La lumina din surcică
Şi o vorbă de-alta leagă-n
Planuri mari pe gâza mică.

Dar deodată din părete
Ies ursite ca pe-o poartă,
Flori albastre au în plete,
Câte-o stea în frunte poartă.
Şi de-o tainică lumină
Toată casa este plină
Ce din ochii lor porni.
Peste leagănu-i se-nclină
Şi-ncepură a-l meni:

– Ca şi leii să fii tare
Şi frumos ca primăvara,
Să fii gingaş ca o floare,
Luminos ca luna sara;
Şi iubit să fii de lume,
S-ai averi şi mare nume,
Să te faci chiar împărat
Şi să-ţi meargă astfel cum e
La ficiori din basme dat.

Zise-atunci duioasa mamă:
– Mulţămesc de câte-ascult,
Dară mulţi i-or fi de samă
Ş-or avé atât de mult.
Lui să-i daţi ce din mulţime
N-a putut să aibă nime,
Şi nespus şi fără rost –
Ş-atunci zâne din nălţime
Vă sărut piciorul vost'.

Zise-atunci, din ele una:
– De-o doreşti cu dinadinsul,
Fie-i dat ca totdeuna
El să simt-adânc într-însul
Dorul după ce-i mai mare
'N-astă lume trecătoare,
După ce-i desăvârşit
Şi să-şi vadă la picioare
Acest dar nepreţuit.

Ele pier. Iară băietul
A crescut cum l-a menitu-l,
Se făcu frumos cu-ncetul,
Cine-l vede l-a-ndrăgitu-l.
Şi deşi ca leul tare,
Era gingaş ca o floare
Şi isteţ era cu duhul,
Cum atoate-s ştiutoare
Doară luna şi văzduhul.

Într-o zi văzu pe-o rablă
Un tobaş ce lumea cheamă,
Cu musteaţa ca o greablă
Şi c-o trâmbiţă de-alamă:
– Împăratul prénălţatul
M-a trimis s-adun tot satul,
Să dau ştire tuturor
Că el caută în latul
Lumii-aceştei pe-un ficior,

Ce din toţi va fi mai tare,
Mai frumos şi mai cuminte.
Deci vă strângeţi mic şi mare
Şi să ţineţi bine minte...
Căci se poate, cine ştie,
Ca la voi prin sat să fie
Voinicel a-i fi pe plac,
Să-i dea fata de soţie.
Cât v-am spus-o, iaca tac.

Abia el sfârşi s-audă,
De la sat ia ziua bună,
Nu-i păsa de drum şi trudă,
Căci mereu părea că-i sună
Vestea mândră în ureche,
Ca şi o poveste veche.
Ş-a pornit în toiul lui,
Năzdrăvan într-o ureche
Ca feciorul nimărui.

Şi la curtea-mpărătească
A ajuns într-un târziu
Ş-apăsă pe frunte casca,
Şterge păru-i auriu,
Intră-n curte. Sumedenii
De voinici, boieri, rudenii
Se-nchinau fetei bălane,
Precum oamenii la denii
Bat metănii la icoane.

Ea se uită tot în laturi,
Se închină şi suspină
Când cu zâmbet, când cu sfaturi,
Când cu-a ochilor lumină;
Cum prin şiruri ea colindă
Se uita într-o oglindă
Cu un aer curios,
Ce-i menită ca să prindă
Chipul celui mai frumos.

Din oglindă ea nu vede
Decât vecinic chipul ei,
Dar deodată, mai nu crede,
Ce văzură ochii săi?
În oglinda fermecată,
Dintr-o negură s-arată,
Ca-ntr-un vis frumos în somn,
O figură minunată
Într-o mantie de domn.

Ea mai face-o dat-ocolul
Adunării...-i pare cum că
Într-un colț ea vede solul
Frumuseței, ce-și aruncă
Ochii triști, numai văpaie.
– Nu știu cum o să vă paie,
Zise ea, zâmbind voios,
Roșă-n fața ei bălaie,
Dar acela-i *mai* frumos.

Când cu degetul l-arată,
Toți la el și-ndreaptă ochii,
Și mulți pinteni zurăiră
Și foșniră multe rochii –
Și din bolta de fereastră,
În armura lui albastră,
El apare lin din unghi
Și la fata cea măiastră
El își pleacă un genunchi.

– Nici nu ai de ce să stărui,
Zise ea cu ochi-n vis,
Bucuros mâna ţi-o dărui,
Căci în suflet te-am închis.
Ş-a ei mână preafrumoasă,
Fină, dulce, ea şi-o lasă
Pe-a lui creştet adorat,
El la gură-i o apasă
Ş-o sărută înfocat.

Iată, vine şi-mpăratu-i,
Ce zâmbea cu mutră hâtră,
El la mers cam legănatu-i
Şi pe capu-i poartă mitră,
Poart-un schiptru ş-alt nimică,
Ca şi craiul cel de pică,
Ş-aurit veşmântul său;
Cine-l vede stă să-i zică
Că-i vlădica din Hârlău.

– Am avut un om al casei,
Zise dânsul, un ciocoi,
A murit, şi anul azi-i
S-a făcut din el moroi.
De-unde-mi aprindea ciubucul,
Se apucă, bată-l cucul,
Ca să-mi strice-mpărăţia –
Şi nu pot ca să-l apucu-l,
Ori să-i stric fărmăcăria.

Fierul, aurul, tombacul,
Ardă-l focul să mi-l ardă,
L-a strâns tot şi, ştie dracul,
A făcut din ele-o bardă;
Iar din codri, huci, poiene
Şi din alte buruiene
A făcut num-un copac.
Cin' se simte mai cu [vene]
Să li vie-ăstor de hac?

Şi cu toţi se duc de-a valma,
Văd, se miră, nici se-ncearcă,
Dar Miron ia barda-n palmă
Şi copaciul mi-l încarcă,
Pân' ce vede că se-nclină,
Scârţâind din rădăcină –
Ş-a cioplit din el ţăruş,
Pe-a moroiului ţărână
El l-a-nfipt adânc acuşi.

De-atunci farmecu-ncetează.
Codri cresc şi fierul iar e.
Împăratul cuvântează:
– Ăst voinic e cel mai tare.
Un bătrân răspunse: – Bine,
Spune-mi, tinere, pe cine
Fata are-acum în minte?
– Ea gândeşte-acum la mine.
– Ha! acesta-i mai cuminte!

Şi să cânte strana prinde:
– Este tare, este tare,
Şi cuminte, şi cuminte,
Ş-arătos la arătare.
Scărpinându-se la ceafă,
Împăratul c-o garafă
A venit şi c-un sângeap
Şi, împlându-l, zice: – Ia fă
De mi-l toarnă peste cap!

Şi acu să-mi faci hatârul
Să-mi iei fata-n însoţire;
Ştiu că ai să fii catârul
Peste nazuri, fasolire,
Ba să poate să te-adoarme
Cu frumos proţap de coarne
Şi să-ţi puie şi urechi.
Cine poate s-o întoarne
Când aşa-i menit din vechi?

Că, să vezi, şi-mpărăteasa...
De... atâta-ţi spun acuma,
Taci, da' ochi-ţi ai de pază,
Că ce-i fata, ce-i şi muma!
E şi-un alt metod, ţi-l sfătui,
Să taci molcom, să îngădui,
Fă-te că nici ştii... n-ai treabă,
Tu să-i faci frumos tabietu-i
Şi-ncolo să-ţi vezi de treabă.

Deci Miron o ia de mână
Ş-o arată pe la oaspeţi,
Cu-a ei ochi numai lumină,
Cu obrajii fragii proaspeţi.
Ş-au pornit frumoasă nuntă
De sărea până şi ciunta,
Şi ologi-şi făceau grabă,
Şi moşneag juca *mărunta,*
Curtenind pe lângă babă.

Dar deşi ferice încă,
Totuşi el în pieptul lui
O dorinţă are-adâncă,
Neştiută decât lui,
Dorul după ce-i mai mare
'N-astă lume trecătoare,
După ce-i desăvârşit,
Şi tot sufletul îl doare
După cum a fost menit.

Şi pe toţi el îi întreabă
Dacă ştiu cumva în lume
Astă tainică podoabă,
Ăst odor fără de nume.
Dar pe cine-ntreabă tace,
Cui prin minte-i poate trece?
Numai cântăreţul orb
Spune-n treacăt cum că asta
E *frumoasa fără corp.*

El i-a spus că-n vremi denante
Auzi duioasă veste,
Că-n castel de diamante
Cea mai mândră fată este;
Ochi de-albastru întuneric,
Ce lucesc adânc, chimeric,
Ca d-iubire două basme;
Dară corpul ei eteric,
Nesimţit, ca de fantasme.

„De vei merge în ajunul
Mult senin din Anul nou,
Pe când cerul se deschide
La a lumilor ecou,
Atunci ea vine asemeni
Printre stâncele de cremeni,
Lângă lacul de smarald,
Ca să-şi scalde sânii gemeni
Unde zânele se scald!"

El plecă atunci în lume
Şi nevasta-n lacrimi lasă,
Cu un dor fără de nume
Uită ţară, rude, casă.
Cum trecu numai Crăciunul,
El pe cal a pus presunul
Şi s-a dus la lacu-n vrajă,
Unde aşteptând ajunul
De-Anul nou el sta de strajă.

Şi din trestia plecată
El privea la apa fină,
Cu oglinda-i nemişcată
Strălucind sub luna plină.
Deşi ştii că apa-i moale,
Totuşi, placa-i de cristale
Parc-ar fi încremenit.
Nencreţite, plane, pale,
Viorii au adormit.

Rădăcinile în pături
Sub pământ s-a-ntreţesut
Şi pornesc în mii de lături
Flori frumoase la văzut.
Colo-n snopi, colo câte-una,
Colo-n fire se-mpreună,
Îndoite într-un trunchi;
Ici o pajişte într-una,
Iar dincolo un mănunchi.

Roşi şi vineţi, albi-s snopii
Cei de flori strălucitoare,
Picuraţi, îşi scutur stropii,
Ce lucesc mărgăritare.
Pe cărarea-abia îmblată
Pintre iarba înfoiată,
Trece-un mândru chip de zână,
Cu-arătare fermecată
Şi privire blândă, lină.

Şi pe ea o haină fină,
Ţesătură străvezie,
Ca o brumă diamantină,
Ce în creţuri se-mprăştie.
Se lipeşte sclipitoare
De duioasa-i arătare,
Ce-n mişcările-i o tradă,
Se strevăd a ei picioare,
Sâni şi umeri de zapadă.

Inocentă-i e zâmbirea-i,
Îngerească, tristă, lină,
Diamante în privirea-i
Ş-au topit a lor lumină.
Peste-a apei dalbă placă
Ea acum zâmbind se pleacă,
S-uită-n fundu-i luminos
Şi în lună îşi dizbracă
Corpul ei aşa frumos.

Luna parcă se roşeşte
De amor şi de mirare,
Numai lacul o priveşte,
Rămâind în nemişcare.
Este albă ca zăpada,
Iară părul-i stă să cadă
La călcâiu-i rotunzit, –
Cine oare-ar fi s-o vadă,
Să nu moară de-ndrăgit?

Dar deşi pe noaptea toată
Peste lanuri luna tace,
Arătarea-i luminată
Nici o umbră ea nu face,
Cu-ntuneric nu încarcă;
Întinzând piciorul, parcă
Lacul cel de farmec prins
Cu-a lui vârf întâi îl cearcă,
Pân' se lasă dinadins

Şi încet păşeşte-n apă.
Ochiul ei s-aprinde, cere,
Iară buzele-i se crapă
De o stranie plăcere;
Totuşi, valul nu se taie
Cercuind apa bălaie,
Ci-o încunjură frumoasă
Ş-o îmbracă cu văpaie
În lucire scânteioasă.

Şi deşi în lac înoată,
El nu mişcă, nici se-ncreaţă,
Ca o floare-i aninată
De oglinda cea măreaţă.
El din trestii o priveşte,
Nici se mişcă,...-ncremeneşte
L-arătarea ei cea crudă.
Şi când lacul părăseşte
Pe-al ei corp ea tot nu-i udă.

Ea s-a dus. Dar el rămas-a
În adânc rănit de dânsa,
Uită lumea, uită casa,
Îmblă drumurile-ntinsă.
Ea îi pare că-i mai mare
'N-astă lume trecătoare,
Că-i ceva desăvârşit
Şi să vadă la picioare
Acest dar nepreţuit.

Toamna vine şi prin lunce
Frunza cade rânduri, rânduri,
Adâncit îmbla atunce
El în grijă şi pe gânduri;
El purta în gându-i nurii,
Ochii mari, zâmbirea gurei,
Şi îmblând prin codrii mari,
El văzu Mama-pădurei
Rătăcind pintre stejari.

El durerea lui ş-o spune
Şi că trebuie să moară
De n-a prinde-acea minune,
Acea tainică fecioară.
– Ea, îi zise-atunci bătrâna,
Locuieşte ca o zână
În palat de diamante,
Mai frumoasă, mai senină
Dintre toate celelante.

Tu palatu-i vei ajunge
De vei merge, fără însă
Să gândeşti la alta-n lume
Cât la dânsa,-n veci la dânsa;
De-o ajungi fără de veste,
Ea atunce astfel este
Ca şi când ar fi a ta;
Căci ea face tot ce peste
Dânsa ca să treacă-ai vrea.

El a mers, a mers într-una,
Făr' de drum, de-orice să-i pese,
Când pe vârfuri trece luna
El văzu prin lunci alese
Un palat lucind departe,
Ce luceşte parc-ar arde.
El intră pe scări de-oglindă
Şi prin salele deşarte
Pe covoarăle din tindă.

Şi-n lumina blândei lune
El văzu frumoasa fată,
Dulce, mândră, o minune,
De fereastă rezimată.
El la ea genunchi-şi pleacă:
– Ca amorul meu să-ţi placă,
Părăsii părinţi şi ţară.
Ea tăcea... privirea-i sacă,
Faţa rece, ca de ceară.

„Ah, gândi el, cum nu-i bună,
Cum nu zici: Bine-ai venit!"
Atunci ea zâmbi în lună
Şi şopti: – Bine-ai venit!
Şi-n palat atunci s-aprinse
Mii lumini sclipind ca ninse;
Ea-l luă de braţ şi-l duse
Pintre salele întinse
Şi la mândre mese puse.

Ei cinară-n mândre muzici,
Cu de aur vase, linguri,
Beat de-amor el spune: – Nu zici,
Scumpo, să ne lase singuri?
Şi lumini se sting de sine,
A cântărilor suspine
Dispărură rânduri-rânduri,
Ei rămân cu dulce bine
Şi înşiră mândre gânduri...

– Ah, iubito, zise dânsul,
Cum nu simţi focul ce-l simt?
Şi pe ea o-apucă plânsul,
Parcă pieptu-i este strimt
De-a ei patimă-nfocată.
Ea plângea, râdea deodată,
Cu-a ei buze dulci şi coapte
'N-întuneric parcă-l cată,
Îmbătat de-amor şi noapte.

– Ah, îi zice el cu dorul,
Lasă-ţi haina ta regală, –
Gol în ochi-ţi văd amorul,
Ah, arată-mi-te goală.
Atunci ea roşind se pleacă
Şi sta piepţii să-şi disfacă
Şi din sponci desprinde haina
Şi în lună se dezbracă,
Dezvelind taină cu taină.

Ce frumoasă-i... Umed-albă,
Neted-dulce zugrăvit,
De pe sâni rotunzi o salbă
Ea în urmă a zvârlit,
Şi se plimbă pe covoare
Moi cu micele-i picioare,
Păru-i curge la călcâie,
Iară luna zâmbitoare,
Poleind-o, o mângâie.

La picioare-i el s-aruncă,
Lângă el să vie-o roagă,
Ea s-aşază dulce, pruncă,
Lângă el în mândră şagă,
Şi el braţele şi-ntinde,
Rumeneşte şi s-aprinde,
Pe când ochii lui o sorb,
Dar nimic în braţ nu prinde –
Căci frumoasa-i fără corp.

„Ah, gândi el cu turbare,
Tremurând învăpăiet,
Dulce zână, cum nu are
Corp frumos, precum o văd!"
– Asta n-o pot, că ce pipăi,
Numărul vieţii o pripă-i,
Trecător, de unde-un şopot
Şi fiinţa lor o clipă-i,
Eu eternă sunt şi n-o pot!

El îşi scurge toată viaţa
Într-un chin, în nedormire,
Vecinic o avea în faţă
Blândă, dulce, în zâmbire,
Vecinic tinde a lui mână
Dup-imaginea-i divină,
Vrea s-o strângă, s-o omoare,
Dar deşi de nuri e plină,
Totuşi umbră-i ca din soare.

De dorinţa lui aprinsă,
Ce-a rămas neîmplinită,
El un an trăi la dânsa
Cu viaţa-i mistuită;
Dar perind chiar din picioare,
Pierzând mintea care-l doare,
Dup-un an se-ntoarce iară
L-a lui casă râzătoare
Şi la dulcea-i nevestioară.

Dară vai! cum îi părură
De urâte toate cele.
Nimic ochiul nu-i mai fură,
Nici simţirea lui în jele,
Toate-i par urâte, sure,
Într-un chip, într-o măsură,
Închircite şi de rând,
Şi nimic nu-i de măsura
Celor ce avea în gând.

Trist, retras, rănit de moarte,
S-ar fi-ntors l-acea frumseţă,
Dar ştia ce crudă soarte
Are-eterna-i tinereţă.
Lângezind în gând şi-n fire,
În muri trişti de mânăstire
Ş-a închis chipu-i perit,
Ş-adâncit în amintire
Şi-n amor, el a murit.

(1875)

CÂNTEC VECHI

Vino, scumpă, de priveşte
Dorul tău cum mă munceşte.
Nici de fel cum nu mă lasă
Nici să intru sara-n casă,
Ci din aşternut mă scoală,

Ca pe-un pătimaş de boală,
Şi mă face de alerg
Neştiind pe unde merg.
Când în zori de dimineaţă,
Mă visez cu tine-n braţă,
Când te strâng să nu te pierd
Şi te chem şi te dezmierd.
Ars deodată sar din pat,
Singurel m-am deşteptat,
Suspinând şi ameţit,
Mă simt *mai* nenorocit.
Sunt de carne, nu-s de fier!
Ce să fac ca să nu pier.
Căci rănit sunt de amor,
De nici trăiesc, nici nu mor:
Somnul meu nu este somn,
Nici pe mine nu sunt domn.
A dormi de sunt pe cale,
Zăresc chipul dumitale:
O icoană zugrăvită
Cu mulţi nuri închipuită.

(1876)

CODRULE, MĂRIA-TA

Codrule, Măria-Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,

Să-mi atârn armele-n ea.
Să le-atârn la capul meu,
Unde mi-oi aşterne eu,
Sub cel tei bătut de vânt
Cu floarea pân' la pământ,
Să mă culc cu faţa-n sus
Şi să dorm, dormire-aş dus;
Dar s-aud şi-n visul meu,
Dragă codri, glasul tău,
Din cea rarişte de fag,
Doina răsunând cu drag,
Cum jelind se tragănă,
Frunza de mi-o leagănă,
Iară vântul molcomit
De-a vedé c-am adormit,
El pin tei va vicoli
Şi cu flori m-a coperi.

(1876)

DOINĂ, DOINĂ, GREU ÎMI CAZI

Doină, doină, greu îmi cazi
Din pădurea cea de brazi,
Şi cu jale îmi răsuni
Din huceagul de aluni,
Şi m-adormi, m-adormi cu drag
Pin frunzişul cel de fag.
Cine sună-n cetine,

Doiniţe, prietene,
Diu, diu, diu, de-a codrului,
Că doina-i care-o cântai –
Tragănă-se, tragănă,
Frunza-n codru leagănă.

(1876)

MĂ-NTREBAI, DRAGĂ,-NTR-O ZI

Mă-ntrebai, dragă,-ntr-o zi
Cine-n lume s-o găsi
Pe noi a ne despărţi.
Iată dealul s-au găsit
Pe noi de ne-au despărţit,
Dealul cel cu râurile,
Cerul lumei plin de stele,
Oamenii cu vorbe rele.
Între mine şi-ntre tine
E o ţară şi mai bine,
Între viaţa ta ş-a mea
S-au pus oamenii perdea.

(1878)

LUMINEZE STELELE

Lumineze stelele,
Plângă râurelele,
Nori-n cer călătorească,

Neamurile-mbătrânească
Şi pădurile să crească –
Numai eu voi rămânea,
Gândurile la o stea,
Ce au fost odat-a mea:
Căci a fost şi nu mai este.

Dulce gură de poveste,
Ziua cine mi-o zâmbi,
Noaptea cine-o povesti?

(1878)

ALEI MICĂ, ALEI DRAGĂ...

Alei mică, alei dragă,
Cine vrea să ne-nţeleagă
Vază frunza cea pribeagă,
Ce-i ca viaţa noastră-ntreagă.

Alei dragă Veronică,
Despărţirea toate strică,
De ne-alegem cu nimică –
Viaţa trece, frunza pică.

*

Alei dragă, alei mică,
Viaţa trece, frunza pică,
Şi din ura ce ne strică
Nu ne-alegem cu nimică.

Măcar cine ce grăieşte,
Altul alta îndrăgeşte.
Inima-mi pe cât trăieşte
Tot la tine se gândeşte.

Alei mică, alei dragă,
Ia vezi frunza cea pribeagă –
Aşa trece viaţa-ntreagă
Şi nimic n-o să s-aleagă.

(1879)

POVESTEA DOCHIEI ŞI URSITORILE

Creşte iarba, mări, iară,
Bătută de vânt de vară
Unde mi-i pădurea rară.
Dar în iarba cea frumoasă
N-a intrat vrodată coasă
Unde mi-i pădurea deasă.
De desişul din pădure
Nu s-atinse vro secure.
Cât de naltu-i, cât de mare,
Nicăieri nu vezi cărare,
De şi-ar pierde urmele
Ciobănaşi cu turmele.
La temei de codri deşi
Nu-i cărare ca să ieşi,
Ci-i o rarişte de brazi
Şi un ochi voios de iaz
Şi doi tei ca nişte fraţi,

La tulpină depărtaţi,
La vârfuri amestecaţi.
Iar la umbra celor tei
Mi s-arată un bordei,
Frunza cade de pe ei
Scuturată, resfirată,
Pe cărare aruncată.
Iar pe prispă, singurea,
Văduvioară tinerea,
C-un picior îmi legăna
Copilaş înfăşăţel,
Ce îi râde frumuşel.
Şi cum codrul se frământă,
Ea îşi cântă, ea-şi descântă,
Legănând dintr-un picior
Îi zicea încetişor:
– Nani, nani, puişor,
Nani, nani, copilaş,
O poveste spune-ţ-aş,
O poveste drăgălaşă,
Ca să-mi creşti voinic în faşă.
Tată-meu era cioban,
Câte clipe-s într-un an
Tot atâţia baci avea,
Cu mii turme-alăturea,
Turme mii de mieluşele,
Ciobănaşii după ele,
Turme mândre şi de oi,
Ciobănaşii dinapoi
Cu fluiere şi cimpoi,
Mai avea de mă pricepi,
Herghelii de cai sirepi,

Ce ca vijeliile
Îi împleau câmpiile,
Îi păşteau moşiile,
Şi de-a lungul râurilor
S-aşterneau pustiurilor,
Şi în valurile ierbii
Păşteau ciutele şi cerbii,
Şi prin munţi pierduţi în nouri
Avea cârduri mari de bouri,
Ş-avea munţi, ş-avea păduri,
Şi cetăţi cu-ntărituri,
Ş-avea sate mii de mii
Presărate pe câmpii,
Ş-avea sate mari şi mici,
Pline toate de voinici.
Ce mai freamăt, ce mai zbucium
Când, sunând voios din bucium,
Chema ţara la hotare,
De-alergau cu mic cu mare,
De curgeau ca râurile
Şi-nnegrea pustiurile.
Amar mie,-ntr-un suspin
Lacrimile vale-mi vin,
Cu năframa de le şterg,
Ele tot mai tare merg.
Şi frumoasă mai eram,
Cum n-a mai fost neam de neam.
De-aur mi-erau pletele
Şi le-mpleteau fetele,
Rumănă ca un bujor,
Eram dragă tuturor.
Au venit, mări,-au venit

Împăraţi din Răsărit
Să mă ceară în peţit,
Dar s-au dus cum au sosit.
Veneau crai şi veneau soli
Învăţaţi în multe şcoli,
Cu cuvinte aşezate
Mă cerură cu dreptate.
„Bună vreme, baci bătrân,
Împăratu nost' stăpân
Ne-au trimis a întreba
De măriţi fata ori ba."
El răspunde-atunci cinstit:
„Dragi voinici, bine-aţi venit,
Dragu mi-e să v-ospătez,
Cu voi să mă desfătez,
Dar oricât m-aţi întrebat,
Fată n-am de măritat."
Da-mpăratul din Apus
Au venit şi nu s-au dus,
Două vorbe că mi-au spus,
Inima că mi-au supus.
Era mândru şi-narmat,
Un oştean împlătoşat,
Era mândru şi voinic,
N-avea grijă de nimic.
El înalt şi eu înaltă,
Ne sta bine laolaltă,
Potriviţi cu de prisos,
Eu frumoasă, el frumos,
Amar mie-ntr-un suspin
Lacrimile vale-mi vin,
Cu năframa de le şterg,

Ele tot mai tare merg.
Auzit-au d-auzit
Peţitori din Răsărit
Că eu stau să mă mărit,
Iară cum m-am măritat,
Multe neamuri s-au sculat,
Casa doar ne-o vor strica
Şi pe noi ne-or depărta;
Mii de limbi curgeau în râuri,
Răsărite din pustiuri,
Şi veneau adunături,
Răsărite din păduri,
Mai călări şi mai pe jos,
Tot veneau în nour gros,
Veneau roiuri, veneau turmă
Şi lăsau pustiu-n urmă,
Veneau turmă, veneau vale
Şi surpau cetăţi în cale;
Geaba omul meu da piept,
L-împingeau tot înderept.
I-au înfrânt oştirile,
I-au răpit măririle,
Pustiit-au ţările,
I-au luat averile,
I-a-nnegritu-i soarele,
I-au robit popoarele.
Eu în codrul cel pustiu
Rătăcind, într-un târziu,
Am aflat din limbi străine
Că bărbatul nu-mi mai vine,
Am aflat dinspre Apus
Că bărbatul mi s-au dus,

S-a dus cale nenturnată,
De toţi oamenii urmată.
Am aflat din Răsărit
Că bărbatul mi-au murit,
Şi-au murit şi mi-l bocea,
Lumea-ntreagă îl plângea.
Plâns-au toate schiturile,
Toate răsăriturile
Şi apusurile toate,
Şi noroade, limbi şi gloate,
Miazănoapte, miazăzi
Nu-l mai putură trezi.
Plâns-au marea pe-ai ei regi,
Pe-mpăraţii lumii-ntregi,
Ş-o furtună se lăsă
Ce pământul l-înecă.
Miazănoapte şi apus
Neamuri mii pe cale-au pus,
Roiuri mari şi prădătoare,
A străinelor popoare,
Ce curgeau, mări, curgeau,
Capăt nici nu mai aveau,
Ca să puie moştenire
Pe sărmana omenire.
Când gândesc l-aşa dureri,
Pare-mi-se c-au fost ieri,
Când gândesc l-ai mei ciobani,
Pare-mi-se mii de ani...
Iară când am auzit
Că bărbatul mi-au murit,
Teiu-acesta am sădit, –
Creşte teiul şi-nfloreşte

Şi viaţa mi-o umbreşte.
Şi în umbră-i cum trăiesc,
Eu nu mai îmbătrânesc.
Dragul mamei copilaş,
Multe-n lume spune-ţi-aş,
Dar mă tem să nu mă laşi,
Ci mai dormi, mări, un pic
Că eşti crud de ani şi mic,
Dormi la umbră, dormi în pace,
Că mama ţie ţi-a face,
Sub cel tei bătut de vânt,
Pătişorul la pământ;
Multe-s rămurelele,
Tot or bate stelele,
Iară luna va străbate
Dulcea ta singurătate,
Iar când vântul v-aromi,
Mândru mi te-a adormi,
Şi când vântul va sufla,
Teiul se va legăna,
Florile-şi va scutura.
Iarăşi te vei deştepta
Sub rotirea norilor,
În căderea florilor,
Sub lucirea stelelor
Şi la jocul ielelor.
Sub frunza stejarilor
La glasul izvoarelor.
Unde-i crucea de la căi
– Nu mai plânge, măi –
Cresc ca fraţii doi molizi
– Râzi, puiule, râzi –

Unde-s păsări în copaci
– Taci, puiule, taci –
S-adun fete şi flăcăi
– Dormi, puiule, hăi! –

Şi cum cântă, cum suspină,
Glasul codrului o-ngână,
Şi cum doina-şi tragănă
Teiul mi se leagănă,
Adormind-o florile
Şi privighetorile.
Sună dulce, o auzi ici,
Începutul unei muzici
Triste şi aeriane
Ca sunarea din organe.
Mum-adoarme, pruncul râde,
Teiul vechi i se deschide.
Ies trei zâne ca pe-o poartă,
Câte-o stea în frunte poartă,
Ele-s ursitorile,
Luminând ca zorile,
Mâini uşoare, glasuri slabe,
Pietre scumpe-n mii de boabe
Le încarcă cu podoabe,
Şi prin frunze străvezie
A lor glezne argintie
Mai nu calcă pe pământ
Când se leagănă de vânt,
Când uşor de mâni se prind,
Trag un danţ şi mi-l întind,
Leagănul încungiurând
Şi din gură-ncet cântând.
Una-i zice: – Drag băiat,

Să fii mare împărat,
Căci aşa fel ţi-a fost dat.
Alta-i zice: – Să fii tare
Fără de asemănare,
Cum nu e viteaz sub soare.
Zise-a treia: – Fii cuminte
În purtare şi cuvinte,
Şi isteţ să fii cu duhul,
Cum e luna şi văzduhul.
– Ah, mai staţi, mai staţi o clipă,
Nu-i daţi daruri ce în pripă
Sunt supuse la risipă;
Daruri ce le daţi multòra
Daţi-le ş-acum altòra,
Ci deasupra tuturora
Dăruiţi-i lui ceva
Ce în lume nimenea
N-a avut, nici n-o avea.
Zâna-a treia stă pe loc,
Ochii ei sunt plini de foc
Şi la mumă se uita
Şi astfel îi cuvânta:
– Dochie, drăguţa mea,
Ştii tu ce-ai cerut, ori ba?
Nici o ştii, nici o vei şti,
Şi eu tot voi împlini.
Zâna pe copil se pleacă,
Ochi-n lacrimi i se-neacă
Şi ea zice-încetişor:
– Nani, puişor,
Cerul, când o să te scoli,
Ţi-o trimite soli,

Căci ţi-e dat acum de soarte
Viaţă fără moarte
Şi ţi-e dată tinereţă
Fără bătrâneţă.
Un cuvânt măcar să nu zici,
E sfârşitul unei muzici
Blânde şi aeriane
Ca sunarea din organe.
Muma doarme-n ciritei,
Intră zânele în tei,
Muma doarme, pruncul râde,
Teiul vechi se reînchide,
Iară pruncul şi cu muma
Faţă-n faţă dorm acuma,
Şi, cum dorm cu ochiu-nchis,
Au visat acelaşi vis.

(1880)

URSITORILE

Codru-i alb şi frunza-i neagră.
A lui mii de rămurele
De zăpadă îi sunt grele,
Vântul trece doar prin ele,
Vântul rece şi vro ţarcă
Scuturând le mai descarcă...
Albă-i noaptea cea cu lună,
De-n departe codrul sună,
Lupi-n pâlcuri se adună.
Suflă vântul, suflă-într-una,

Câmp şi cer mi le-mpreună.
Te-apuc-o jale nebună,
Jale lungă şi întinsă,
Ca şi ţara toată ninsă,
Codri tremur ca o vargă
Cât îi zarea ta de largă,
Lupii peste culmi aleargă,
Străbătând ninsorile,
Pâlcuri zboară ciorile,
De mai zici cu [zicătoarea]:
Albă-i lumea, neagră-i cioara.

În temei de codri deşi
Nu e pârtie să ieşi,
Nu-i cărare, nici răzor,
Nici urmă de vânător.
Vicolind, troienele
Au umplut poienele,
S-au lăsat pe crengi uscate,
Peste frunze scuturate,
Peste ape, peste toate.
În pădurea nepătrunsă,
O căscioară e ascunsă,
Nu-i aproape sat, nici drum,
Singurică, nu ştii cum,
Doar din horn îi iese fum...
Cine-n casă o să-mi şadă;
De nu-i pasă de zăpadă,
Care cade ş-o să cadă
Tot grămadă pe grămadă,
De-ntrece gardu-n ogradă,
Pân' la streşină-o s-ajungă

De s-alege iarna lungă?
Văduvioară tinerică
Şade-acolo singurică;
Câte zile sunt lăsate
Nu mai merge pe la sate,
Câtă-i vremea unei ierne,
Cât zăpadă se aşterne,
Ea tot deapănă şi ţese
Fire albe, pânze-alese.
Părul ei cel negru, moale
Desfăcut cădea la vale,
Ochii tineri şi căprii
Strălucesc aşa de vii,
Iar de râde are haz,
Cu gropiţe în obraz
Şi la unghiul dulcii guri,
Şi la alte-ncheieturi,
Şi la degete, la coate,
La-ncheieturile toate;
Ochii ard întunecoşi,
Faţa albă, buze roşi,
Iar când merge legănată,
Tremur sânii ei deodată,
Tremură frumseţa-i toată.
Nu-i subţire, ci-mplinită,
Cum e bună de iubită,
Nici prea mică, nici prea mare,
Plinuţă la-ncingătoare,
Plinuţă la sâni, la faţă,
Încât ai ce strânge-n braţe.
Tot ce-ar zice i se cade,
Tot ce-ar face bine-i şade,

Şi la vorbă de s-o-ntinde,
Vorba dulce bine-o prinde,
Şi de tace iarăşi place,
Că are pe vino-ncoace;
Oacheşă şi sprâncenată
Şi la îmblet alintată –
Ar trebui sărutată.

Pe când arde focu-n vatră,
Lupii urlă, cânii latră,
Iar ea toarce din fuior,
Legănând cu un picior
Albia c-un copilaş,
Adormit şi drăgălaş,
Alb ca felia de caş.

Şi ea zice-ncetişor:
– Nani, nani, puişor,
Dormi, drăguţă, dormi în pace,
Că la vară eu ţi-oi face
Sub cel tei bătut de vânt
Aşternutul la pământ.
Vântul că va aromi,
Iară tu vei adormi,
Vor pătrunde stelele
Toate rămurelele,
Iară luna va străbate
A noastră singurătate,
Iar când vântul va sufla,
Teiul se va legăna,
Florile şi-a scutura,
Iarăşi te va deştepta
Sub plutirea norilor,

În căderea florilor,
Pe-a izvoarelor sunare,
Pe de-a pururi călătoare,
La glas de privighitoare.

Cum îngână şi visează,
Genele-i se-ngreuiază;
Adormind astfel cum şade,
Fusul din mână îi cade;
Doar prin somn mişcă piciorul,
Ca să-şi legene ficiorul.
Focu-n vatră se potoale,
E-o căldur-aşa de moale
Şi sub candela smerită
Ea adoarme zugrăvită;
Iar cămaşa stă să-i cadă
De pe umeri de zăpadă,
De pe munţii sânului,
Albi ca floarea crinului,
Aşa dulci şi plini şi dragi,
Pe-a lor culmi având doi fragi,
Şi rotunzi şi dragi şi dulci,
Fruntea pe ei să ţi-o culci.
Adormise-aşa frumos
Cu-a ei mâni lăsate-n jos,
Sub o candelă smerită
Pare că e zugrăvită.

Cum dormea cu ochiu-nchis,
Ea visă un mândru vis:
Un părete-a stat să cadă,
Nu mai e de fel zăpadă,
Codrul tremură-nfrunzind,

Izvoarele-ntinerind
Şi ea vede mândrul tei
Ce umbreşte casa ei,
Că-nflorea bătut de vânt
Cu crengile la pământ;
O cântare sună lină,
Iar în zare lună plină,
Iar băiatu-n somn, el, râde.
Teiul mândru se deschide,
Ies trei zâne ca pe poartă,
Câte-o stea în frunte poartă:
Ele-s ursitorile,
Rumene ca zorile,
Şi uşoare calcă, slabe,
Pietre scumpe-n mii de boabe
Pe-a lor văluri sunt podoabe.
Şi prin pânze străvezie,
A lor glezne argintie
Nu s-ating nici de pământ,
Ci se leagănă de vânt,
Căci uşor de mâni se prind,
Trag un danţ şi mi-l întind,
Leagănul încunjurând
Şi din gură cuvântând,
Cuvântând cuvinte rare
Ca nişte mărgăritare.

Una zise: – Drag băiat,
Vei fi mare împărat,
Căci aşa îţi este scris,
Cum ţi-o spun acum în vis.

Alta zise: – Vei fi tare
Fără vro asămănare,
Cum nu-i alt viteaz sub soare.

Iar a treia-i zise: – Dragă,
Ai să aibi o minte-ntreagă,
Căci isteţ vei fi cu duhul
Ca şi luna şi văzduhul.

Iară muma cum visează,
Mâinile-şi împreunează
Şi se roagă către zâne:
– Luminatelor stăpâne,
Nicăieri nu-i copilaş
Aşa blând şi drăgălaş,
Nici în lume, nici în ţară,
Că-i frumos din cale-afară,
Drag îmi e ca o minune,
N-am cuvinte a o spune,
Geaba caut şi gândesc,
Nu ştiu să le potrivesc.
Nu-i daţi daruri trecătoare
Cum daţi altora sub soare,
Dăruiţi-i lui ceva
Ce în lume nimenea
N-a avut, nici n-o avea.

Atunci danţul se opreşte,
Zâna-a treia trist priveşte,
Către mumă zise-aşa:
– Ştii tu ce-ai cerut ori ba?
Nici o ştii, nici o vei şti,
Dară eu voi împlini

Ce-ai cerut în ceasul sfânt,
Sfânt în cer şi pe pământ.
Pe copil se pleacă zâna,
Peste el şi-ntinde mâna:
Numai tu vei mai avea
Ce nu are nimenea,
Că acum ţi-e dat de soarte
Viaţă fără moarte,
Şi ţi-e dată tinereţe
Fără bătrâneţe.
O cântare sună lină,
Arde-n zare luna plină,
Peste vârfuri trec scântei,
Intră zânele în tei.
Muma doarme, pruncul râde,
Copacul se reînchide.

(1880)

MUŞATIN ŞI CODRUL

Saracă Ţară-de-Sus,
Toată faima ţi s-a dus!
Acu cinci sute de ai
Numai codru îmi erai...
Împrejur năşteau pustii,
Se surpau împărăţii,
Neamurile-mbătrâneau,
Crăiile se treceau,
Şi cetăţi se risipeau
Numai codrii tăi creşteau.

Verde-i umbra nepătrunsă
Unde-o lume e ascunsă
Şi în umbra cea de veci
Curgu-mi râurile reci
Limpegioare, rotitoare,
Având glasuri de izvoare.
Bistriţa în stânci se zbate
Prin păduri întunecate
Şi mereu se adânceşte
Unde apa-abia clipeşte,
Şi deodată vede că
Apa i se-mpiedică
Şi de stânci i se iezeşte;
Ea s-adună şi tot creşte,
Se iezeşte-n mândru lac
Ale cărui ape tac,
Iar copacii umbră-i fac,
Pe deasupra frunza deasă
În adânc apa veghează
Iar stejari din mal în mal
Pe deasupră-i se prăval,
Vârfuri sprijin deolaltă
Şi îmi fac o boltă naltă,
De vârfuri ei se-mpletesc
Şi în umbră stăpânesc
Şi în vecinică răcoare
Undele-s scânteietoare.
Dintr-un mal la celălalt
A căzut un trunchi înalt,
Mi-a căzut de-a curmezişul,
De îi spânzură frunzişul,
Punte lungă de-un copac

Peste-o liniște de lac;
Punte lungă, punte mare,
De mi-o poți trece călare.
Iar Mușatin tinerel,
Trece puntea singurel,
Cu pieptarul de oțel,
Cu cușma neagră de miel,
Cu zeghea albă pe el.
Cum venea la vânătoare,
Purta arcul pe spinare,
Tolbă de săgeți el are;
Cu lungi plete pân-pe spate,
Dar la frunte retezate.
Copilaș în haine strimte,
Ușurel mi se mai simte;
De ochește-o căprioară,
Șoimul pe deasupra-i zboară;
De-și întinde mâna-n sus,
Șoimu-n palmă i s-a pus;
Și tot vine chiuind
Și din frunză tot pocnind,
Și când prinde a cânta,
Codrii-ncep a răsuna:
– Auzi dragă, auzi mamă
Pe Mușatin cum te cheamă?
Nime-n juru-i nu era,
Numai mierla șuiera,
Iară el se cobora
Unde apa tremura.
Cucul cântă, mierla-i zice:
– Ce cați tu, băiet, pe-aice?
– Crește, codri, și te-ndeasă,

Numai de-o cărare-mi lasă,
Şi te trec în curmeziş,
Doar de-oi da de-un luminiş
Şi în el izvor de apă
Să văd şoimul cum se s-adapă.
Zice codrul liniştit:
– M-am pus de am înfrunzit
Pentru că tu m-ai dorit.
Iară valurile sună,
Mişcătoare se adună,
Printre pânzele de frunze
Cearcă soare să pătrunză,
Ard în umbră la răcoare
Petele scânteietoare
Şi pe-a undelor bătaie
Varsă lumina văpaie,
Pe şiroaie limpezi, lungi,
Zboară razele ca dungi.
Sub un vechi stejar pletos
Ce-şi lăsa crengile-n jos
Muşatin se întindea
Punând arcu-alăturea:
– Codri, codri, dragul meu,
Parcă ţi-aş fi spus-o eu
Să suni din frunză mereu.
Că, de când nu te-am văzut,
Multă vreme a trecut
Şi, de când nu te-am căutat,
Multă lume am îmblat.
Codrul i se închina
Şi din ramuri clătina:
– Măi Muşatin, măi Muşatin,

Voios ramurile-mi clatin
Şi voios ţi-aş cuvânta:
Să trăieşti Măria-ta!...
Hai Muşat, să ne-nţelegem
Şi-mpărat să ni te-alegem,
Împărat izvoarelor
Şi al căprioarelor,
Aşezat la vrun pârâu,
Să scoţi fluierul din brâu,
Tu să cânţi şi eu să cânt,
Frunza-mi toată s-o frământ,
S-o pornesc vuind în vânt
Pe izvoare,
În ponoară,
Unde păsările zboară,
Unde crengile-mi se pleacă
Şi căprioarele joacă.
Apa-i zice...: – O, copile,
Mâinile întinde-mi-le,
Vino-n fundul luminos,
Că tu eşti copil frumos!
Iar Muşatin îi răspunde:
– Geaba mă momeşti în unde,
Geaba, codri, dragul meu,
Îmi suni din frunze mereu,
Când m-oi duce de la tine,
Frunza-o plânge după mine,
Că de suflet mă apucă
Dor de cale, dor de ducă,
Şi deşi mi-aşa de jele
De plânsul măicuţei mele,
Eu m-aş duce, m-aş tot duce,

Dor să nu mă mai apuce.
Şi m-aş duce-n cale lungă,
Dor să nu mă mai ajungă.
În zadar în vânt mă cheamă
Dor de casă, glas de mamă,
În zadar răsună-n vânt,
Căci aşa menit eu sunt:
Să-mi fac cale pe pământ,
Să-mi întind cărările,
Să cutreier ţările,
Ţările şi mările.
Fire-ar tare glasul meu,
Ca să treacă tot mereu
De oriunde oi fi eu:
Peste ape, peste punţi,
Peste codri de pe munţi,
Să ajungă pân-acasă,
Unde mama-mi stă de ţasă,
Şi să-i spuie-n multe rânduri
Nu muri, mamă, de gânduri.
– Nu te duce, măi copile,
Ci de ai în lume zile,
Toate dăruieşte-mi-le!
Tu să ştii, iubite frate,
Că nu-s codru, ci cetate,
Dar demult sunt fermecat
Şi de somn întunecat;
Numai noaptea când soseşte
Luna-n cer călătoreşte,
Umbra-mi toată mi-o petrece
Cu lumina ei cea rece.
O, atunci un corn îmi sună,

Toţi copacii împreună
Sună jalnic frunza-n lună,
Iară lumea mea s-adună,
Căci copac după copac
Toţi deodată se desfac.
Din stejar cu frunza deasă
Iese mândră-o-mpărătească,
Cu păr lung pân- la călcâie
Şi cu haine aurie,
Mândră-i este rochia
Şi o cheamă Dochia.
Din copaci fără de număr
Ies copii cu şoimi pe umăr
Şi copile multe iese
Cu-a lor mânece sumese,
Şi pe umerele goale
Poartă doniţe şi oale;
Şi porneşte-atunci un zbucium,
Sună-un dulce glas de bucium,
Pe cărări fără de urme
Vin cerboaicele în turme
Şi mugesc încet atât,
Cu talangele de gât
Şi aşteaptă răbdătoare
Mâni frumoase de fecioare,
De le mulg în donicioare.
Căci să ştii, iubite frate,
Că nu-s codru, ci cetate,
Dar vrăjit eu sunt demult,
Până când o să ascult
Răsunând din deal în deal
Cornul mândru triumfal

Al craiului Decebal.
Atunci trunchii-mi s-or desface
Şi-n palate s-or preface,
Vei vedea ieşind din ele
Mii copile tinerele,
Şi din brazii cât de mici
Vei vedea ieşind voinici,
Căci la sunetul de corn
Toate-n viaţă se întorn.
Iară şoimul, sprintenel,
Pe deasupră-i zboară el:
– Hai Muşatin, măi Muşatin,
Voios aripile-mi clatin
Pe-al tău coif m-aş aşeza
Şi din gură-aş cuvânta:
– Să trăieşti, Măria Ta –
– Rămâi, codri, sănătos,
Că mă cheamă apa-n jos
Şi menit în lumea sunt
Să-mi fac cale pe pământ.
Şi Muşatin s-apropie
De Bistriţa argintie,
Luntrea ce juca pe val
O dezleagă de la mal,
Sare-n ea şi îi dă drum,
Ca săgeata zboar-acum,
Şi mergând, mergând departe,
Apa-n două o desparte,
În largi brazde de argint
Ce se mişcă strălucind,
Şi în umbră mi-l cuprind
Şi prin valea boltitoare;

Numai p-ici şi pe colea
Soarele mai pătrundea,
Ici e umbră, colo soare
Pe ape tremurătoare.
El pe maluri înflorite
Vede turme rătăcite,
Caii pasc lângă pâraie,
Ca la lebede se-ndoaie
Gâtul lor. Iar capul mic
Ei deodată îl ridic
Şi urechile ciulesc
Pe când luntrea o zăresc.
El plutea, plutea mereu,
Codrul sună blând şi greu.
Când deodată zi se face.
Codru-n două se desface
Şi pe ape rotitoare
Scânteiază mândru soare.
Şi-nainte-i vede-un munte
Cu-a lui creştete cărunte,
S-a clădit stâncă pe stâncă
Începând din vale-adâncă,
Şi purtând pe el păduri
Peste nourii cei suri,
Îşi ridică în senin
Creştet de zăpadă plin.
Şi spre mal se-ndreaptă iară
Luntrea mică şi uşoară,
Iar Muşatin se coboară,
Calea muntelui apucă
Până-n vârfuri să se ducă,
Pân-ce noaptea l-au ajuns

În cel codru nepătruns.
Dar cu noaptea-n cap porneşte,
Se tot urcă voiniceşte,
Doară culmea va sui-o
Pe când s-o miji de ziuă.
Pe culmea cea înălţată
El ajunge deodată
Şi făcându-şi ochii roată
El priveşte lumea toată;
Vede cerul sfântului
Şi faţa pământului:
Că departe se-ntind şesuri,
Ce cu ochii nu le măsuri,
Unde soarele cel sfânt
Parcă iese din pământ;
Colo-n zarea depărtată
Nistrul mare i s-arată
Dinspre ţările tătare
Şi departe curge-n mare
La Liman ca şi o salbă
Se-nşira Cetatea Albă.
Iar pe faţa mării line
Trec corăbiile pline,
Trec departe de pământ,
Pânzele umflate-n vânt.
Iar privind spre miazăzi
Dunărea el o zări
Într-un arc spre mare-ntoarsă
Şi pe şapte guri se varsă.
De la Nistru pân-la ea
Ţară mândră se-ntindea
Vede şesuri fumegând,

Dealuri mândre înverzind,
Vede codri cum coboară,
Deal cu deal, scară cu scară,
Răsfirându-se pe şes,
Unde râurile ies,
Şi pe vârfuri de păduri,
Mânăstiri cu-ntărituri,
Vede târguri, vaduri, sate
Pe câmpie presărate,
Vede mândrele cetăţi
Stăpânind pustietăţi,
Vede turmele de oi
Cu ciobanii dinapoi,
Cu fluiere şi cimpoi,
Iară hergheliile
Petreceau câmpiile
Şi s-aşterneau vântului
Ca umbra pământului
Şi de-a lungul râurilor
S-aşterneau pustiurilor.
Iară şoimul tinerel
Pe deasupra-i zboară el
Şi din gură-i cuvinta:
– Să trăieşti, Măria-Ta!
Câtă lume câtă zare
De la Nistru pân-la mare:
Fă-ţi odată ochii roată
C-aceasta-i Moldova toată.

(1880)

DRAGOŞ-VODĂ CEL BĂTRÂN

Dragoş-vodă cel bătrân
Pe Moldova e stăpân,
Şi domnind cu toată slava
Şade-n scaun la Suceava,
La Suceava lăudată,
Cu ziduri încunjurată,
Zid de piatră nalt şi gros,
Că pe el merg cinci pe jos
Şi au loc cu de prisos;
Că merg trei călări alături
Şi mai au loc pe de lături
Caii mândri să şi-i joace
Când încolo, când încoace,
Iar din negri trunchi de stâncă
Peste valea cea adâncă,
Pe deasupra de cetate,
De biserici şi palate,
Stă domneasca cetăţuie,
Ce cu crestele-i se suie,
Repezite înspre nori
Peste codri sunători,
Cu-a ei ziduri, cu-a ei bolţi
Şi cu turnuri pe la colţi,
Ziduri grele şi cu creste
Cum au fost şi nu mai este.
Pintre arcurile grele,
Pintre negrele zăbrele
Abia soarele străbate
Între tinzi întunecate;

În pereţi de piatră goală
Au înfipt făclii de smoală,
Fumegând, cu flacări roşii,
Luminează-ntunecoşii
Stâlpi de piatră grei şi suri
Unde-atârnă armături,
Arătând a lor rugină
Sub făclia de răşină,
Paveze, mănuşi leite,
Casce mândre, poleite,
Şi pieptare, obrazare
Şi arcuri de vânătoare.
Iar în fundul salei drepte
Se-nalţă pe şapte trepte
Tronul Domnului creştin,
Coperit de-un baldachin;
Iară-n jeţul auriu
Şade Dragoş brumăriu,
Barba albă pân-în brâu,
Cu ochi negri viforoşi;
Coroana de aur roş
Strălucind frumos pe frunte
Peste pletele cărunte;
Pe-a hlamidei sale cute
Flori de aur sunt cusute;
Şi cu faţa înţeleaptă
Şi cu schiptru-n mâna dreaptă.
Ochii mândri şi-i îndreaptă.
Iar l-a tronului picioare
Se înşiră pe covoare
Jeţuri de lemn dat la strug

Săpate cu meşteşug;
Icea şese, colo şese,
Pentru boierii alese.
La a tronului său scări
Şed în două părţi boieri
Aşezaţi, dup-a lor trepte,
Ca poruncile-i s-aştepte.
Vornicul Ţării-de-Jos
Sta în scaun luminos,
Un bătrân şi blând moşneag
Cu albastrul lui toiag,
Ce-i cu aur împletit
Cu pietre acoperit;
Iar de-aceasta mai în sus
Vornicul Ţării de sus;
Sta cu părul colilie
Pârcălabul de Chilie,
Şi cu genele lui albe
Pârcălab Cetăţii Albe,
După aceştia mai vin
Pârcălabul din Hotin.
Cel din Neamţ şi de la Vrance
Rezimat stătea pe lance,
Dar pe toţi i-ntrece-n slavă
Pârcălabul de Suceavă.
Şi astfel, jur-împrejur,
Şed în blane de samur,
Cu pieptare la un fel
Şi cu mânici de oţel.
Cei ce-n lume se înalţă
Cizme roşie încalţă,

Cizme roşi împintinate
Şi pieptare-mplătoşate,
Cămăşi de zale mărunte,
Ce par ca focuri de munte,
Cine-n oaste are cârmă
Poartă cămaşă de sârmă...

(1880)

PESTE CODRI STA CETATEA...

Peste codri sta cetatea
Stăpânind singurătatea...
Luna plină strălucea,
Ziduri negre poleia
Din nălţimea cea albastră
Bătea tainic la fereastră.
Şi pe negrele zăbrele
Sta domniţa după ele,
Uitându-se norilor
Calea zburătorilor.
Părul galben, abia creţ,
Peste tâmple sta răzleţ
Şi trecând pe după tâmple
Ca un val de aur împle
Umerele şi spinarea
Şi întreagă arătarea.
Şi e una la părinţi,
Cum e luna printre sfinţi,
Şi-ntre fete tinerele
Ca şi luna printre stele,
Şi e una chiar sub soare,

Cine cată-n ochi-i moare.
Ochi izvoare de lumine,
Cu mâni albe, lungi şi fine
Şi cu degetele trase,
Subţirele, de crăiasă,
Şi buzele subţirele
De-mi zâmbea-ntristat cu ele.

Au mai ştiu povestitorii
Ce sunt, oare, zburătorii?
Vin din rumenirea serii
Şi din fundul sfânt al mării,
Vin din ploaia cea cu soare
Şi din dor de fată mare.
Iară umbra norilor,
Calea zburătorilor,
Căci îi vede
Cine-i crede,
Le năzare
La oricare
L-a chemat din noaptea mare.
De-ndrăgeşte vrèo fată,
Ca luceafăr i s-arată,
Dar din nouri se repede
La pământ unde o vede
Şi-n cărare îi răsare
De la creştet la picioare;
Ochii negri-ntunecoşi
I se uită mângâioşi,
În păr negru stele poartă,
Dară alba faţă-i moartă,
Ori se face nor de ploaie

Care cade în şiroaie
Şi burează-aşa de lin
Prin perdelele de in;
Şi-n fereastră, ca-ntr-un prag.
Se arată nalt şi drag,
Cu păr lung de aur moale
Şi cu ochii plini de jale.
Trestia l-încununează,
Hainele îi scânteiază,
Haine lungi şi străvezii,
Pare-un mort cu ochii vii.
Astfel iese zburătoriu
Şi din umbră, şi din nori,
Şi din lanuri, şi din luncă,
Şi din stea ce se aruncă,
Şi din tainicul izvor
Care sună-ncetişor,
Şi când luna cea bălaie
Varsă apelor văpaie.
Iese din senin cu ploaie,
Şi din ploaie cu senin,
Şi din lacul cristalin,
Şi din ceruri, şi din mare,
Şi din dor de fată mare.
A lui suflet e-o scânteie
Din luciri de curcubeie,
Din dragoste de femeie;
A lui glas la miez de noapte
E ca muzica de şoapte,
Când se clatin rămurele
Şi suspină păsărele.
Şi cum sta domniţa dusă

Şi pe gânduri multe pusă,
Teiul nalt crescut sub geamuri
I-au întins vro două ramuri
Încărcate,-nfloritoare
Şi frumos mirositoare,
Şi aude şopotind
Şi prin frunze ropotind
Ca un glas de copilaş
Ce-o întreabă drăgălaş:
– De ce şezi închisă, fată,
După poarta ferecată,
După zidurile grele,
După negrele zăbrele?
Deschide zăbrelele
Şi priveşte stelele,
Luna plină o priveşte
Cum pe munţi călătoreşte
Şi deschide-mi un oblon
Ca să trec fără de zvon,
Că de noapte îmi e teamă;
Toate umbrele mă cheamă,
Tricolici mă prigonesc,
Iar babele mă vrăjesc
Cu flori roşie de mac,
Cu oscior de liliac,
Ca să nu mă dau de leac.
Nu auzi cum zbor prin ramuri,
Ţip în horn şi bat în geamuri?
Nu sunt tânăr fără minte,
Prins de dulcele-ţi cuvinte,
Nu curtean înfumurat,
Nici oştean împlătoşat,

Ci eu sunt
Zburător
Ca un vânt
De uşor,
Mă anin
De un ram
Şi suspin
Lângă geam,
Ca-n sălaş
Tremurând
Să mă laşi
Mai curând.
Căci sunt slab de-mi plângi de milă,
Orb ca visul de copilă;
Sunt ca vânt de primăvară,
Ca amurgul cel de vară;
Din picioare pân-la cap
Într-un cuib pot să încap,
Iar în cuib de turturele
Dorm alături de ele.
Iarna vin gonit de fulgi,
Ce m-acopăr ca un giulgi,
Şi când voi spuneţi poveşti,
Suflu codrul pe fereşti,
Iar la claca cea de furcă
Mâna-mi torturile-ncurcă.
O, deschide-mi un canat,
Ca printr-însul să străbat,
Să mă iei la tine-n pat,
Ca să dorm lâng-al tău sin
Ca un biet copil străin;
Adormit la pieptul gol,

Nu mă-ndur să te mai scol;
Sânii albi, două comori,
Tare sunt dezmierdători,
Fiind albe şi rătunde,
Inima mi se pătrunde,
Cu guriţa mă adapă
Şi de focul meu mă scapă;
Adormit pe braţul stâng,
Nu te teme c-am să plâng,
Teamă n-ai că te-oi trezi,
Că eu pier în zori de zi;
Ci-am să suflu-aşa de cald,
În miroase să te scald,
Să-mi vezi faţa de ninsoare
Şi aripele uşoare,
Căci viaţa mea o ţin
Cu miros de flori de crin;
Nu beau apă, ci scântei
Şi miros de flori de tei,
O, primeşte-mă în braţe!
Umbra nopţii mă îngheaţă,
Un strigoi poate în pripă
Să mă prinză de aripă,
Să m-ascunză în mormânt,
Ca să nu ştiu unde sunt,
Ori de aripi să mă lege
De un clopot fără lege
Şi trăgându-l, sunător,
De izbirea lui să mor,
Căci eu nu sunt vrun fecior
Ca să viu amăgitor,

Ci eu sunt
Zburător
Ca un vânt
De uşor,
Mă anin
De un ram
Şi suspin
Lângă geam,
Ca-n sălaş
Tremurând
Să mă laşi
Mai curând.

Ea-şi netează a ei tâmple
Şi de lacrimi i se împle
Ochii dulci de mângâiere.
Ea suspină fără vrere,
Neştiind încă ce-i cere
Inima cu-a ei durere,
Iar gândirea ei cea dulce
N-o mai lasă să se culce.
Peste vârfuri trece lună,
Tânguios un corn răsună,
Petrecând cu-atâta drag
Toată rariştea de fag.
Mai începe, mai se pierde,
De-i răspunde codrul verde
Fermecat şi îndrăgit
De-acel sunet rătăcit.
Iară inima îi zice:
„Ce stai, draga mea, aice,
Scoală-te, supune-te

Valului de sunete,
Ce te trage, plin de jale,
Colo,-n rariştea din vale."
Şi un glas aude, pare,
Ce-o chema în depărtare:
„Mărgărită, Mărgărită,
Cu coroană aurită,
Ah, din valea cea adâncă,
Ca pe-o stea te zăresc încă,
Ca pe-o stea luminătoare
Şi deasupră-mi plutitoare;
Glasul cornului străbate
Dulcea ta singurătate;
O, te pleacă plângerilor,
Tu, crăiasa îngerilor,
Lasă zidurile tale,
Vino-n vale, vino-n vale!
O, auzi sunând
Pe cărare corn,
Căci spre tine blând
Îl întorn.

Mărgărită, Mărgărită,
Cu coroana aurită,
Glasul cornului străbate
Neagra ta singurătate,
Valului de sunete,
Draga mea, supune-te,
Lasă zidurile tale,
Vino-n vale, vino-n vale!"

(1880)

ÎNTRE NOURI ŞI-NTRE MARE

Între nouri şi-ntre mare
Zboară paseri călătoare –
Cum nu pot şi eu să zbor
Să mă iau pe urma lor!
Şi departe de la maluri
Trec corăbii peste valuri,
Trec cu pânze lucitoare
Şi se pierd în depărtare.
Cum nu am aripi să zbor,
Să mă iau pe urma lor!
Că m-aş duce, tot m-aş duce,
Dor să nu mă mai apuce,
Peste undele cu spume,
Peste mare, peste lume;
Ş-aş vedea cum trec cu toate,
Rânduri-rânduri arătate,
Înnegrirea malurilor,
Strălucirea valurilor,
Stolul rândurelelor,
Tremurarea stelelor –
Poate că mi-ar fi mai bine,
Poate te-aş uita pe tine.
Alei puică, alei dragă,
Cumu-i frunza cea pribeagă
E viaţa mea întreagă,
Căci dragostea ta mă strică
De nu m-aleg cu nimică;
Viaţa trece, frunza pică,
Trece fără mângâiere,

Ca izvorul de durere,
Trece şi se prăpădeşte,
Arde şi se mistuieşte,
Fără noimă, fără rost,
Bine-ar fi, să nu fi fost.
Vai de-acela ce iubeşte
Şi nu se învredniceşte
Să câştige ce-a dorit,
Să fie-a lui ce-a iubit.
Puica cea dezmierdăcioasă,
Din ochi negri mângâioasă,
Puica ademenitoare,
Din ochi negri visătoare,
Dragostea de puiculiţă
Cu guşa de porumbiţă,
Cu guriţa mitutea,
Cu gropiţe lângă ea,
Cu zâmbirea ei cu haz,
Cu gropiţe în obraz,
Şi cu dragostea în ochi
De mă tem să n-o deochi.
Noaptea când te-nchipuiesc
Îmi vine să-nnebunesc,
Iară ziua aş lua
Lumea-n cap de jelea ta.
Norilor, o, norilor,
Unde-i ţara florilor?
Unde ea acum trăieşte,
Iară câmpul înverzeşte
Şi codrul văzând-o creşte;
Şi când trece prin grădină
Toţi copacii i se-nchină

Şi încep să înflorească,
Pe ea s-o împodobească –
Căci văzând-o, toată ţara
Crede că e primăvara.

(1880)

DOINĂ

Ce stă vântul să tot bată
Prin frunza de tei uscată,
Şi frângându-i ramurile
Să lovească geamurile?
Iară tu de ce suspini
Când priveşti peste grădini?
Nu mai sta de tot ofta
Şi în gând nu mă mustra:
Că atunci te voi uita
Când nu s-or mai arăta
Lângă mare râurile,
Lângă drum pustiurile,
Luna şi cu soarele
Şi-n codru izvoarele.
Vei avé de suspinat,
Când vei şti că te-am uitat,
Când vei sta ca să mă-ngropi
Pe cărarea dintre plopi,
Ş-atunci vântul o să bată
Prin frunza de tei uscată,
Scuturând-o, risipind-o,
De ţi s-o urî privind-o.

(1880)

DE-AR FI MIJLOACE

De-ar fi mijloace
Şi-ar fi putinţă
Cum m-aş mai face
După dorinţă!
M-aş face-oglindă
Strălucitoare.
Să te cuprindă
Pân' la picioare.
Pieptene de-aur,
Ce-n mângâiere
Părul netează
Fără durere.
Un vânt m-aş face,
Ce lin şi-n taină
Pe piept desface
Uşoara haină.
Un somn m-aş face
Dulce de vară
Să-ţi închiz ochii
În orice sară.
Dar n-am mijloace
Nici e putinţă
De a mă face
După dorinţă.

(1881)

INEDITE

DOINĂ, DOINIŢĂ!

Doină, doiniţă!
Şapte-oţele-adu din stele,
Munţii cânte tot a jele,
Vin duşmanii ţării mele;
Vin duşmanii, vin în turme,
Calce-ţi pustia-n urme.

Doină, doiniţă!
Piso, rivă înspumată,
Face-mi-te-ai lată, lată
Şi la valuri turburată,
Să nu-i laşi ca să mai vie,
Foametea din urmă-i mâie,
Holera calea li ţie.

Doină, doiniţă!
Sai, copil de voinicariu,
Cinge-ţi trupul cu armariu,
Sufletul cu vitezie;
Cinge-i murgului spinarea
Să-ţi discânte depărtarea
Cât e-n Pisa dealu mare.

Doină, doiniţă!
Şi la Pisa-nfigeţi calul,
Nu-i lăsa să treacă malul,
Stai ca stânca, stai ca valul
Şi, de-ar trece, moartea-i secere,
Luptă-te ca doisprezece,
Stânca stă, iar apa trece.

(1866)

DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE

Deșteaptă-te, române, preot al libertății,
Nu plânge pe cenușa geniilor străbuni,
E timp să nalți stindardul în numele Dreptății,
E timp să-ți calci tiranii, e timp să te răzbuni.

(1866)

TIMPII-N ORGII

Cu [?]arci albite timpii-n orgii
Ciocnesc războaie a lor pahare:
Bând sânge tânăr închină oare
În sănătatea scumpilor vii?

Ce face oare un arm de foc
Când zboară mundurile sfărmate,
De mâni puternice-aruncate,
Când în prepice zeii se joc?

(1866)

ÎN MODUL VECHI SOARELE SUNĂ

În modul vechi soarele sună,
Cu sferi surori se-ntrece-n cânt,
Și calea lui [din veci] prescrisă
Și-o împlinește-n mers tunând.

Faţa-i la îngeri dă tărie,
Deşi nu ştim al lui temei,
Faptele nenţeles de-nalte
Mândre-s ca-n ziua cea dintei.

Iute, iuţime nenţeleasă,
Pământu-nvârte-a lui comori;
Ziua ca raiul luminoasă
O schimbă noaptea cu fiori;

Marea ce-nalţă râuri late
De-a stâncilor adânc tărâm
[.....]
[.....]

(1870-1871)

S-A DUS

S-a dus, s-a dus departe ca stele trecătoare
Ce las un întuneric adânc în urma lor.

(1871)

MAREA NALŢĂ MII DE VALURI

Marea-nalţă mii de valuri, mii de braţe-albe de spume
Spre a se spânzura de stele ş-a scăpa din astă lume,
Din pământul ce de rane şi de moarte e cuprins.
Şi pământu-ntreg e-o rană de jăratic – un vulcan.

Detunată, cu turbare ea în pat se tologeşte,
Mişcă valurile-i negre şi espiră.

(1871–1872)

ADEVĂRUL

Adevărul? Nu simţiţi voi că a-l şti nu e putinţă.
Ce e el? Este-acea laxă şi ironică sentinţă
Care azi [e-]adevărată spre a fi mâne de râs.
Dar vă iert, căci cearta voastră este moartea în idee,
Moartea ce nimic nu lasă multă vreme-n loc să steie,
Naşte gândul cel de astăzi, sfarmă-ideile de ieri.

Nici adevărul cel simplu că a-l şti nu-i cu putinţă
Vecinic voi nu-l veţi cuprinde.

(1871–1872)

VIS

Plutesc pe râu – pe pânza-i plană,
Pe păduri vineţi de cristal,
În urmă-mi noaptea dumbrăveană,
Nainte-mi domnul cel regal.

Căci pe o insulă ferice
Se-nalţă cupola de bronz,
A lui coloane nalt-antice
Sub norii nopţii mari şi blonzi.

Mă urc pe scări, intru-năuntru:
Tăcere – de-aud al meu pas,
Se-nalţ-frumoase, lucesc mândre
Chipuri de sfinţi p-iconostas.

Şi-n turla [mare] doar străluce
Un singur sâmbure de foc
Ce luminează sub o cruce
Şi naşte umbre-n orice loc.

Şi numai sus, din cor, apasă
Un cântec trist, prin stâlpii reci,
Ca o cerşire tânguioasă
Pentru repausul de veci.

Şi-n tactul muzicei ce-ntreabă
Ieşi încet un chip ca-n somn,
Cu o făclie-n mâna slabă,
C-o lungă mantie de domn.

Şi când mă uit în a lui faţă
Cu ochii-nchişi, căzuţi în fund,
Cu o slăbire lungăreaţă,
Cu buze vineţi strâns profund.

Ah! îl cunosc ast chip ce trece,
Ast sân de marmură pălit.
Ce cald-ai fost şi cum eşti rece,
Tu dulce înger ce-am iubit.

Când mi-ai murit tu? Cum se poate
Să nu o ştiu că nu mai eşti?
Visez? Sau moartă eşti, iubită,
Sau ambii-n groapă visăm morţi?

Eşti moartă tu? Sunt mort în groapă
Te văd ca-n vis, o dulce stea?
Trăim în lume? Este lumea?
Sau e o viziune-a mea?

Ce este lumea? Sclav şi rege...
Închipuiri a lumei sorţi,
Căci viaţa-ntreagă-a lumii-ntrege
Un vis e al eternei morţi.

(1871–1872)

STELE IZVORĂSC PE CERURI

Stele izvorăsc pe ceruri, întuneric creşte-n vale
Peste râuri, peste codri, peste munţi cu sure şale,
Noapte clară e pe ceruri, noapte neagră în adânc.

(1872)

NORII SE DESFAC ÎN DOUĂ

Norii se desfac în două ca perdele suspendate
Şi pe cerul plin albastru se arată o cetate
Strălucind şi uimitoare dintre munţii colţuroşi

Ce-o înalţă mai în stele. Din ferestile de aur
Vezi lumina cea verzie pătrunzând (din semn de Taur):
E Valhala ce se-nalţă dintre munţii-i neguroşi.

(1872)

ŞI STÂNCE PE STÂNCE...

Şi stânce pe stânce părea că-s zidite,
Coloane nalte, trunchi de granit
Ce port păduri pe ei şi urieşe,
Se pun în calea Dunării măreţe
S-o vadă ocolind, plângând l-a lor [picioare].
Şi, mare, ea s-adună lângă ei,
Mirată s-uită-n sus la codrii-n nouri,
Miraţi se uită dânşii-n fundul ei.
„Ah, ne-am văzut", gândeşte ş-unul ş-altul,
„Tu ne-ai văzut ce nalţi suntem şi noi,
Ce mare eşti, mergi mai departe."
Şi înc-odată ea-i îmbrăţişează,
Li mângâie picioarele şi trece
În şesii mari ai Ţărei româneşti.

(1871–1872)

PĂDURI SUNT RISIPITE

Păduri sunt risipite, de arbori rari dumbrave;
Pe râul cu-a lui unde melodios bolnave
Şi printre crenge negre vezi noaptea cum [îşi] ţese
Din razele de lună painjenişuri dese

Ce în zefiri atârnă ca pânzi diamantine,
Îmbogățind frumsețea a nopții cei senine.

(1872)

UNDE-N SĂLCII ARGINTOASE

Unde-n sălcii argintoase
Viespii fac faguri de miere,
Unde soarele-n tăcere
Arde-n bolta nouroasă.

(1872)

ATÂT DE PALID, DE ADÂNC DE MÂNDRU

Atât de palid, de adânc de mândru
Și de frumos cum în viața mea
N-am mai văzut v[re]un chip. – Un singur viciu
În lume-avea – și-acela-i ședea bine:
Mândria

Și de-l lovești, de te repezi asupră-i,
De îi atingi tot ce-i mai sfânt în el,
De vrei răbdarea să i-o frângi, să-l scoți
Din firea lui... Nici un răspuns... nimică
Decât astă mândrie infernală,
Teribilă și rece.

(1873)

O POVESTE

O poveste, o poveste cum n-a fost nici nu mai este,
Care de frumoasa lumei lumei însăşi îi dă veste.

(1873)

A FRUMSEŢII TALE FORME

A frumseţii tale forme ca un sculptor când le pipăi
Toată viaţa mea trecută, toată fiinţa mea o clipă-i,
Am uitat de toate, toate şi nimic nu-mi vine-n minte
Decât sufletu-mi s-amestec cu suflarea ta fierbinte;
Gura ta ca focul arde, arde roşia ta faţă,
Răsuflarea ta e-n stare chiar la morţi să dea viaţă,
Mâna ta, dulcea ta mână, ce o simt atât de mult,
Inima-ţi, a cărei tremur, a cărei bătăi ascult;
Tu întreagă, când, răpită de al tău adânc amor,
Te-alipeşti de pieptu-mi, scumpă, ca copii de mama lor,
Cu-acea mândră, agăţată şi sălbatecă strânsoare
Când ca iederea tu tremuri [ce] stejaru-l înconjoară...
Tu nu vezi? Nu-ţi aflu nume, un cuvânt în lumea-ntreagă
Să-ţi pot spune înc-o dată, suflet, cât îmi eşti de dragă,
Cât de dragă-mi eşti... Nu întreb la ce-mi mai bate
Inima ca înainte.
O! viaţa mea trecută parc-a fost [o] ciuntitură!
Şi ce dulce dezlegare azi mi-a dat frumoasa-ţi gură,
Când te mlădii, când te bucuri şi când râzi ca visul clar
Urmăresc orice mişcare cu un ochi adânc, avar,

Gândul meu să se-ncreţească pe-ncreţirea hainei tale,
Să rămâie-n a mea minte-adânc săpate, ca-n tipar
Şi să împle cu icoane cartea vieţii-mi de amar.

Mult am mai gândit odată şi nimic nu mai gândesc,
Nu gândesc decât la tine, decât că eu te iubesc
Şi nici asta chiar, nici asta nu pot zice că e gând,
Este însăşi a mea viaţă azvârlită pe pământ.
Căci iubirea mea şi viaţa-mi nu sunt lucruri osebite,
Ci ca sângele cu pieptul astfel ele-s înfrăţite:
Fără sânge nu-i viaţă, făr' de-amorul tău nu-s eu –
Şi o clipă fără tine chiar de mine îmi e greu,
Nu mă vreau pe mine [însumi], nu vreau lume – toate-s pleavă,
De nu eşti, lumina lunei s-a-nnegrit şi e bolnavă,
Eşti al vieţi-mi, al vederii, al auzului meu nerv,
Şi venin e a ta lipsă, să m'omor de ea [mă] serv;
De-mi urăsc suflarea[-n mine], de doresc ca tot să piară,
De doresc să mor un secol atunci fug de tine-o oară.
Ah! ce e în tine, care-i taina mândrei-ţi tinereţi,
Cum de ai în al tău suflet ca o sută de vieţi,
Cum de tu să fii aceea ce-al meu cap în mână-l porţi?
De-aş muri înviu sub ochii-ţi şi dintr-o sută de morţi,
Sărutarea gurii tale e ca fulgerul de miere,
Cu cât gura mea se-nfruptă cu atât mai mult o [cere],
Trăiesc leneş ca o plantă şi acum mintea mea parcă
De veninoasa beţie a gândirii se înţarcă.

(1875–1876)

O UMBRĂ E FIINȚA-I

O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i
Și la un loc unire: Zi-i lume și te mântui.

(1876)

ȘI RĂSUNĂ PRINTRE PAPURI

Și răsună printre papuri
Glasu-i dulce trăgănând
Și pe fața-i mișcătoare
Fața lunii legănând.

Iară unda sperioasă
Se-ncrețește pe deasupra
Fuge repede spre țărmi.

(1876)

S-OGLINDĂ ÎN LACUL

S-oglindă în lacul cu-albastru talaz
Palatul de vară din lunca de brazi;
În susur de râuri vin valuri șuvoaie
Aprinse în fugă de-a lunii văpaie.

(1876)

RĂPIŢI DIN CER, HRĂNIŢI CU BASME

Răpiţi din cer, hrăniţi cu basme,
Ei sunt ai cerului fiaştri,
Mângâietor de dulce-i taina
Ascunsă-n ochii tăi albaştri.

Ascunde-ţi faţa-n mâni, copilă,
Închide-ţi ochiul lucitor,
Bolnavi sunt ochii mei de tine,
Ei ard în friguri şi mă dor.

Ce mai întrebi cu ei zadarnic
Ce dor de moarte m-a supus?
Cum eşti în... mai pot a spune,
Cum te iubesc n-am chip de spus.

Piciorul tău tu-ntinzi alene,
Tu ştii prea bine că-i sunt s/c/lav,
C-aş vrea s-ating cu a mea frunte
Uşor-al urmei tale prav.

Zâmbind ca-n vis, cu ne-nţelese
Cuvinte farmecul invoci,
Privind la degetele mânii
Cu-a tale [unghii] tu te joci.

Căci ştii că-i mână de stăpână,
Că tot ce ţie/-ţi/ trece-n gând,
[.....]
[.....]

(1878–1879)

E TRIST CA NIMENI SĂ TE ŞTIE

E trist ca nimeni să te ştie,
Dar şi mai trist să-ţi zici mereu
Că te-a pătruns nimicnicie
Deşi ai fost ca Dumnezeu.

Unde sunteţi, zâmbiri deşarte,
Ochi mari ce nu[-i] mai pot uita?...
O, fugi departe, fugi departe,
La ce mă-ngâni cu faţa ta?

În viaţa lumii acestie,
Ce-i fără capăt şi-nceput,
În toată neagra veşnicie
O clipă numai te-am avut.

De-atunci te chem din întuneric
Şi amintirea ta dezmierd
Pân' ce răsai... un vis himeric,
Abia răsai... şi iar te pierd.

Ca la un zvori ce lin adie
Urechea fin, mereu ascult...
Tot mai puţină armonie...
Pustiu din ce în ce mai mult.

Şi din comoara-mi de suspinuri,
Cu amintiri, cu dor îmbrac
Acest amor bogat în chinuri
Şi-n mângâieri de tot sărac.

(1878–1879)

O, RĂMÂI, RĂMÂI CU BINE

O, rămâi, rămâi cu bine
Deşi-n sufletu-mi te port,
N-avuşi sânge tu în vine
Şi născut ai fost tu mort.

Da, amor fără de nume
Ce în veci am tăinuit,
Umbră-ai fost în astă lume
Şi o umbră ai pierit.

Ce m-apuci de gât, iubită,
De ce plângi şi de ce tremuri?
În cenuşa părăsită
Nu aprinzi tu alte vremuri.

În zădar mă ţii în braţe,
În zădar îmi plângi pe piept,
Pentru-a-ţi spune neadevărul
Al meu suflet e prea drept.

Am iubit în tine visul
Tinereţei mele scump,
Dar se duse tinereţea-mi
Şi din suflet eu te rump.

Astăzi trece tinereţea-mi,
Ea în ochii mei se stinge,
Eu te văd o umbră albă
Un corp alb fără de sânge.

Cu a vieţii mele flacări
Au trecut ş-a ta viaţă
Şi asupra ta se lasă
Nenduraţii-mi ochi de gheaţă.

(1879)

O, SATURN

Tu ce stând cumpăna vremii îi măsuri,
Tu ce măsuri curgerea lumii în haos
După câte ori se iveşte umbra,
Soră luminii.

O, Saturn, tu, care domnind genunea,
Te-ndrăgi atât, că, privind la tine,
Din adâncul întunecat ea dete
Naştere lumii.

Cel dintâi din zei răsărind din haos,
Generaţii trec, de zei şi de oameni,
Numai tu rămâi pe deasupra tuturor
Cel de pe urmă.

(1880)

INEDITE DIN PUBLICAŢII

PUBLIC DOMAIN

SĂRACĂ-I A TA LIMBĂ

Săracă-i a ta limbă de vorbă şi de gând
Când mintea [ţi] se sfarmă de visuri spumegând;
În van cauţi cuvântul şi sunetul în van
Să prinzi în cercu-i palid gândul cel diafan,
Că nu e limbă vagă, cuvântul nu-i profan
Ce scrie al gândirei puternic ocean.

(1868–1869)

DE PE OCHI ŢI SE RIDICĂ

De pe ochi ţi se ridică
Languroasa lungă geană...
Îl întreb: ce vrea să-mi zică
E o tainică dojană?

Te desfaci de-a mele braţe,
Mai nu vrei şi mai te laşi,
Şi îmi râzi cu-ntreaga faţă,
Dulce înger drăgălaş!

Şi puind mâna la gură
Sfătuieşti şi ameninţi
Şi-mi faci lungă-nvăţătură
Cumcă nu suntem cuminţi.

Iară braţul meu cuprinde
Acel alb şi blând grumaz...
„Mâni voi fi cum vei pretinde,
Dar cum sunt mă lasă azi."

Astfel lupt cu-a ta mustrare
De atâtea săptămâni
Şi mereu a mea-ndreptare
O amân de azi pe mâni.

(1881)

ÎNTREBI O SORĂ

Întrebi o soră de ce o zee
Stă-nmărmurită pe-un piedestal
Şi de ce chipul ei de femeie
E-aşa de pal?

De ce pe frunte-i vun vis nu trece
De ce surâsu-i e împietrit
De ce privirea-i atât de rece?
Căci n-a iubit.

De-aceea nu voi să fiu în silă
Un stan de piatră ce stă pe loc,
Mai bine-mi place a fi copilă
Cu ochi de foc.

Şi-n loc ca-n luncă sfinţită mie
S-aducă jertfe lângă un trunchi
Aş vrea un tânăr închinat mie
Să-mi stea-n genunchi.

Poate... mai ştiu eu, să-mi fie milă,
Atunci de pieptu-i eu m-aş lipi,
I-aş spune-n taină cât o copilă
Poate-a-l iubi.

(1871)

CÂTE NOPŢI EU CUGETAT-AM

Câte nopţi eu cugetat-am pân' se-nvăluie gândirea,
Pân' ce visele-i gigantici se uscau în nălucire,
Adormeam şi de asupra-mi stelele îmblau cuminţi,
Luna strălucea prin crenge ca o pavăză de aur
Şi prin grâul crescut mare ciripeau puii de graur,
Vântu-ngreunat cu miros trezea-n clopot glas de sfinţi.

Păhar nalt îmi părea cerul răsturnat deasupra noastră,
Stelele scânteietoare împleau lumea lui albastră,
Norii ce plutesc par spume a luminei de argint;
Sufletu-mi, arbor de cânturi, crengile şi le-ncovoaie
De visări îngreuiete, iar a florilor văpaie,
Ce luceşte-n mii de feluri, potolită stă de vânt.

Pe o mreajă de lumină roşie ca zorii zilei
S-a ivit o umbră dulce – faţa sfântă a copilei,
Era marmură pălită, ochii mari [– –] [î]i lumin'
Şi pe urmele albe se-nălţau negre aripe
Haina neagră strălucită lumina a nopţii clipe,
Părul nempletit era prins într-o cunună de spin.
(1871–1872)

A VIEŢII RĂDĂCINĂ E MINCIUNA

A vieţii rădăcină e minciuna. De vei pune
Temelie la viaţa-ţi o sistemă de minciune
Ea durează. Prin Olimpul, atât de frumos dar van,
A-nflorit Grecia veche. Prin minciunele îndrăzneţe
Ale Bibliei – Vestirea, ale Bibliei măreţe,
Risipit totuşi trăieşte popolul din Chanaan.

De cum intră adevărul în gândirea omenească
Ea decade,
Căci minciuna-ncheagă viaţa, adevăru-o risipeşte.
(1871–1872)

FRAGMENTE DINTR-O EPOPEE DACICĂ

Şi din nori de imagini, din oştiri atârnate
Care, de soare aurite, se-mping pe adâncul albastru,
Peste picioare de stânci, prin codri bătrâni de cântare
Cari, înalţi şi adânci, îngroapă munţii gândirii;

Din imagini de nori, din mările-ntinse de stele
Curgi o, limbă a lirei în volburi spumând de mânie
Sau în arcuri nalte de aur cazi mândră la vale
Şi te du făr' să ştii, uitând de-origine naltă,
Creşti în fluviu măreţ, cu-nstelate, nalte talazuri,
Când în loc vei sta devin' o mare măreaţă
Ca ş-o-ntinsă oglindă d-argint luminândă sub soare;
Dar dedesubtul câmpiei netezi comoare de basme
Crească în straturi înalte oştiri de flori şi de frunze,
Crească holdele ronde a zeilor dacici şi lumea
Care din stele şi norii carpatici adus-ai cu tine.
Tombe evului meu argintoasa – infinita-ţi câmpie
(Când în imagini de valuri vei plânge a Daciei soarte).
Până ce soarele lumii v-apune roşu în tine
Şi în noaptea ta naltă va stinge eterna-i grandoare.

MOARTE, ÎNGER CU-ARIPI NEGRE

Tu ce te-arăţi despletită şi turbată în războaie,
Tu ce poţi fi-atât [de] blândă când / aripele-ţi se-n[m]oaie,
Moarte, înger cu-aripi negre şi cu diadem de spini,
Tu, tu eşti eternitatea, nefinitul – te pricepem
[Numai] când ieşim din tine [şi-al vieţii mers începem]
Şi privim a tale pasuri cu-a simţirilor lumini.

Dar în noi e o scânteie care-adânc seamănă ţie,
Ca şi-n tine-ale lui margini se întind spre veşnicie,
Şi în mărginirea noastră el e imaginea ta.
Spiritul ce-n corp trăieşte ca-ntr-un mur îţi arde ţie,

El din [nou] vrea-n veci să zboare, să reintre iar [în] tine:
Ca fiinţa-ţi s-o priceapă se coboară-n noi câtva.

Imortală-i numai moartea, [iar a ei] icoană vie,
Ce arată organismul din a [ei] lucrătorie,
E viaţa... moartea-n chipul ei aievea şi în boiul ei concret,
Ea lucrează-n orice fibră, pe-ori [ce] rază de gândire,
Şi din corp face-orologiu ce-arată-n necontenire
Cumcă orice pas îl facem e un pas înspre mormânt.

Moarte, eşti măsura vremei. După paşi ţi se măsoară
Bucăţile-eternităţii. Cu cât lucri mai alene
Cu-atât veacur'le-s mai lungi. Fără tine secoli nu-s.
Cum urmează-a tale fapte astfel vremile s-urmară.
Pietre de mormânt sunt toate a istoriei hotară,
Tu trăieşti, *nu noi*. În tine-[i] vieţii răsărire şi apus.

(1872-1873)

UN FAR E SOARELE ÎN MAREA LUMEI

Un far e soarele în marea lumei,
Plantele-s corăbii de-ntuneric
Ce lin plutesc pe calea lor prescrisă,
Ţinând drept busolă farul cel mare.
Dar de s-ar stinge? – Pe oceanul lumei
Ele ar rătăci în veci, în veci,
În întuneric vecinic şi-n durere.

(1872–1873)

CĂCI ETERNE SUNT ALE LUMII TOATE

Marea singură lin se plânge-n durere,
Ea își spune de mult și taina și jalea-i,
Vai! de o mie de evi se zbate și-și spune
Singurătatea.

Pânze albe-atârn' fluturând pe mare,
Tremur unde-adânci de corăbii negre,
Între val și cer scuturând din aripi
Pasărea zboară.

Veșnic apa-i stă și deasupra stele
Veac de veac stând sus luminează blânde,
Numai vieți ce trec, nimicirii date,
Zboară în stoluri.

Căci eterne sunt ale lumii toate:
De se nasc, mor tot pieritoare forme,
Dar cu toatele au înlăuntru viața
Păsării Phoenix.
(1872–1873)

EU NU VORBESC DE DUMNEZEUL DE-AZI

Eu nu vorbesc de Dumnezeul de-azi –
Au fost așa de mulți. Vorbesc de unul
Care de mult nu e – și poate că
Nici nu a fost v[re]odată – dar a putut fi;

De-a putut fi – a fost. Căci toţi au fost
Un gând – niciunu-aievea. Dacă cânt
Pe baiadera unuia trecut
Nimeni nu poate-a mi-o ţinea rău,
De-i înţelept. De nu-i – mi-o ţie. Numai
Nu-mi pasă nici atunci de el. Şi, cine
Va vrea, găsi-va-n acest cânt – un adevăr –
Însă înţelepciunea – şi aceasta
E tot ce putem da noi, oamenii,
Căci adevărul – nu ştim dacă-l ştim.
Astfel c-ai putea zice: Fiecare
Timp are pe-al său – Cine [să] ştie
De-acel Dumnezeu care pe sânul
Iubitei lui uita de lumea –
Nu era tocmai, prin uitarea lui,
Mai bun decât acel de azi, căruia
Îi pas-aşa de mult de lumea noastră
Încât ni vine greu de-a lui amor
Şi de prorocii ce-i propag' gândirea
Şi ordinea?

(1872-1873)

DE DAU ÎNTR-O PARTE MREAJA

De dau într-o parte mreaja ce, perdea trandafirie,
După ea ascunde-apusul, văd o lume argintie,
Şi-n câmpii albastre îmblă generaţiile de sfinţi;
Unii-[i] vezi cu fruntea creaţă de adâncu-nţelepciunii,
Alţii-[n] seninul credinţei şi cu mirul rugăciunii,
Îngerii prin rai îi poartă c-ochii mari, adânci, cuminţi.

Iar în mijlocul câmpiei, se ridică-n*** de soare
Un deal verde şi în frunte-i se usuc-o cruce mare,
Aurită de lumina sfânt-a soarelui ceresc.
Şi-ncet iar se desfăşoară mreajă de aur eteric,
Ochiu-mi se păinjeneşte privind sec în întuneric,
Şi-n apusul negru, rece, ale nopţii umbre cresc.

Prin câmpiile albastre şi cu straturi de ninsoare
Râuri de stele [în] valuri undele [î]şi desfăşoară,
Florile pe lugeri de-aur lune sunt ce blând sclipesc,
Varsă-n lumea lor cerească o lumină viorie
Ce străbate-n raze vineţi atmosfera argintie
Şi cântări aeriene printre straturi lin roiesc.

(1872–1873)

ZBURAM

Zburam... câmpia-mi pare că zboară, că pe loc
Eu stau cu-n cer ce poartă în sarcină de foc
Noianele-i [de] stele... câmpia par[că] zboară,
Eu singur stând sub bolta stabilă, solitară;
Dar deodată-mi pare că armăsaru-mi rece
Zburând din loc cu lumea în fuga-i se întrece,
Deodată tot se mişcă... câmpia mă urmează,
Cu dealuri, cu coline, păduri întunecoase,
Că munţi bătrâni: s-ardică şi fug, în urmă-mi zboară,
Rupând cu fruntea stearpă a norilor popoară;
Că lumea e nebună şi fuge după mine
Şi veşnic peste frunte-mi în cercuri ea se ţine,
Că stelele[-o] urmează, şi bolta cea cerească

Din loc în loc se mută vrând să mă urmărească.
Şi cerul îşi repede popoarele-i de stele
Ca să s-aţie-n urma a pasurilor mele,
Vuind urmează parcă bătrânii munţi de piatră
Şi râuri scânteiază, bulboanele mă latră,
Pădurile m-urmează călări pe vijelie
Ce icea le adună şi icea le-mprăştie
Săltându-le pe câmpuri... Mă-ntreb uimit în gând:
Zbor eu, sau zboară lumea nebună vâjâind?
Poate că toată lumea deodat-acum cu mine
Se mişcă, fuge, urlă, ducându-se [cu] sine;
De valuri generaţii de vânt cum sunt mânate,
Ducând cu ele ţărmii, pădurile şi sate,
Ducând cu ele-o lume pe mal ce fu-aşternută;
Şi, prin murmure crude a unei lumi pierdută,
Pe fruntea unei unde este un spic de grâu
Şi-acel spic dus de-un fluviu ce-a inundat – sunt eu...

(1873)

ÎN OCHII ALTOR OAMENI

În ochii altor oameni tu eşti o carne vie,
O netedă-arătare, un animal gentil.
Ei doresc mâna-ţi albă pe frunte să-i mângâie
Căci dulce [e] şi mică mânuţa-ţi de copil.

Ei doresc buza-ţi coaptă, nectar amar de patimi
Ei vor să-ţi sugă ochiul, divinul ochiul tău,
Tu lor li eşti femeie, o jucărea de patimi...
Căci nimeni nu te vede astfel cum te văd eu.

Nu! Pentru mine eşti tu ca glasul unei coarde
Ce nemaiauzită a fost pe-acest pământ
Şi inima-mi bolnavă la văzul [tău] îmi arde
Din jos în sus o simt dar mişcată, tremurând.

O voluptate dulce şi fără de dorinţă
[– – / – – /– – – // – – / – – / – –]*
Ca preutul în care s-a [– / – –]* credinţă
Vieţei cei eterne când se-nchină plângând.

Nu, chipul tău [cel] dulce n-atingă-l o idee,
O umbră de dorire, un sunet, o suflare,
Căci pentru-oricine-n lume tu mi-ai părut prea mare
Căci tu eşti prea mult înger şi prea puţin femeie.

(1873)

VALURI LUNGI DE FLORI ALBASTRE

Valuri lungi de flori albastre,
Valurile unei inişti,
Împlu sufletu-mi de vraja
A nemaisimţiei linişti.

(1876)

ŞI ERA PLOAIE CU SENIN

Şi era ploaie cu senin
Senin cu ploaie,
Salcâmii ramurile-nchin
Şi le îndoaie.

Acuma toţi ei înfloresc
De primăvară
Ş-un dulce miros răspândesc
În dalba sară.

Un mândru soare scânteind
Pe bolta-albastră
El bate ploaia şiroind
Pe-a ta fereastră.

Şi-n haină albă tu apari
Cu pasuri line
Şi numai ochii tăi cei mari
Privesc la mine.

Atât de dulce şi de plin,
Cu-aşa văpaie,
Ah, era ploaie cu senin
Senin cu ploaie.

(1879)

DORMI, DORMI!

Nu este carte-n lume din care să înveţi
Ca viaţa preţ să aibă şi moartea s-aibă [preţ],
Deci, aruncând în laturi acele mii de cărţi
Cari privesc viaţa din patruzeci de părţi
Şi cred cumcă o lume, o inimă se schimbă
Cu dezlegări ciudate şi cu frânturi de limbă.

Astfel rămas-am singur... Ce caut eu [în] viaţă:
Lumina frumuseţii, puterea şi dulceaţa
În petece de gânduri, în greul colb al şcolii,
În literele strâmbe şi-n urmele de molii?

Trecu pe dinainte-mi, uşoară, umbra sorţii,
Căci am simţit durerea şi voluptatea morţii,
O cât eşti [de] frumoasă, cum dormi aşa de blândă
Te văd cu ochiul lacom şi inima flămândă,
Încet păşesc pe vârful picioarelor spre tine...
Nu am atâta vină pe câtă port durere...

Căci nu mai sunt nimica, nu sunt stăpân pe mine
Pătruns, ca de-o durere, de patimă, mă ţine,
Ea a intrat în mine ca un demon străin
De nu mă mai cunosc. Eu sunt unealta ei,
Eu sunt nimic şi ea e tot...
De sunt sălbatec...
Şi ce sunt eu de vină
Că mi-e atât de sete de-o rază de lumină
Din ochii tăi...? De vină că inima mi-e grea
De suferinţi şi lacrimi şi de iubirea mea?

O, dăruie-mi o rază din ochii tăi cei sfinţi,
O, marmură, aibi milă de-a mele rugăminţi!

O, farmec dulce-al umbrei deasupra sfintei marmuri,
Dormi, dormi!
Căci visul e-o viaţă, cum viaţa e un vis.

(1879)

RECONSTITUIRI
ŞI
AUTONOMIZĂRI

MOHAMED BIRUITORUL...

I

Moarte, ce-n pustiul mării şi-n deşerturi te arăţi,
Tu ce neagra vecinicie vrei a rumpe în bucăţi,
Tu ce eşti măsura vremii, ce pe paşii-ţi se măsoară,
Pietre de mormânt sunt toate-ale-istoriei hotară.
Tu, a munţilor stăpână, tu, stăpână pe pustiuri,
Ce măsori a tale pasuri după curgerea de râuri,
După curgerea eternă. Tu în codrii cei de cetini
Din pustiu fără de margini îţi alegi ai tăi prietini.
Sufletul plin de umbre tu dai liniştea uitării
Şi răsari ca un luceafăr pe cutremurele mării,
Verşi lumina ta cea dulce-n visu-mi [şi-n] singurătatea-mi,
Dând viaţa valurilor furtunoasei mele patemi.

Tu, stăpână peste vânturi, nălţătoare de nisipuri,
Ridici leul şi hiena, [arătări] [cu] strâmbe chipuri
Ce, cu limba lor pocită, cu pestriţele lor porturi,
Mişcă-a lor împărăţie şi de turme şi de corturi.
Da, flămânzi de cucerire şi-nsetaţi adânc de sânge,
Ei întind marea-ţi aripă peste-o lume care plânge.

Mohamed, flămând de lume, de măriri şi de coroane,
Mohamed stârnise moartea cea stăpână peste stepe,
Şi-au dat gând de biruinţă mulgătorilor de iepe.
Peste mări de mulţi plutite, peste ţări înfloritoare
Aruncase lacom, mândru, ochii Asiei tartare.
Împăcând cu gând de pradă ale triburilor certuri,
Răsărit-au dintre ele, soare roşu din deşerturi.
Pe cetăţile-n ruine, pe noroadele strivite,
Peste frunţi încoronate au trecut a lui copite,

Au făcut o-mpărăţie petecită din bucăţi
Pe trei mări domnind păgânul şi trei sute de cetăţi;
Căci ardeau cetăţi în ziduri şi corăbiile-n porturi
Când venea, din loc mutându-şi tot imperiul lui [de] corturi;
Ca să-nfigă-asupra lumei semiluna nouăi legi
Au surpat două imperii şi pe paisprezece regi;
Peste Asia şi-Europa au întins deodată lanţul
Şi ce zi înfricoşată când au fost luând Bizanţul!
Mohamed, ducând asabii şi spahii peste valuri,
A cuprins cu focuri albe ale Bosfurului dealuri
Şi din şapte părţi deodată tot Bizanţul e aprins
Şi din şapte laturi flăcări pe cetate s-a întins,
Ard în vânt palaturi nalte, marea-n valuri este caldă
Şi fântâni înviforate prin zidiri vuind se scaldă,
Turnuri negre de cetate ca făclii ei le aprinde
Şi lui Mohamed în mână ca făclii i le întinde.
Numai negri nouri cerul, arde grindă, cade uşă,
Pe oraş căzu o ploaie de scântei şi de cenuşă.
Din potopul cel de flăcări se înalţă, din ruine,
Neatins, palatul mândru de-mpăraţi, ca o minune.
Cu-a lui bolte arcuite, cu zidirea lui [cea] veche.

Cum sosi Mohámed visul şi cetatea fac pereche,
Ţara [îi]i supune râuri, marea [îi]i supune valul
Şi în Aghia Sofia cu ovăz hrănit-au calul.
Şi pe tronul cel de aur Mohamed stătea cu fală,
Curge sânge din cadavre pe podelele din sală
Şi din ţestele duşmane au făcut păgânii cupe
Şi, ciocnindu-le-ntre dânşii, zbier ulcioare să destupe.
Mohamed biruitorul, biruit de grea beţie,
Pe-un covor e-ntins şi doarme. Sala-i largă şi pustie,

Bălți de sânge pe podele, colo căpățâni tăiate
Stau cu ochi deschiși în umbră și cu gâturi sângerate,
Iar de stâlpi sunt răzimate arcuri, sulițe și darde,
Și prin arcuri de ferestre vezi Bizanțul care arde:
Pentru veacuri d-azi nainte i-au căzutu[-i] și lui sorții...
Și de-a lungul drumurilor în grămezi zac, negri, morții,
Sub ferești s-aude zgomot surd... căci jos se-aud în uliți
Ieniceri urlând *Alahu*, purtând capete în suliți,
Și dervișii urlând ca câinii... Iesle au făcut din strane,
Ici dau jos iconostasul, aprind focul cu icoane,
Ici cu hohot se adună și privesc cum un arap
Lui Hristos întins pe cruce i-au pus un turban în cap.
Peste crucile plecate sună jalnic glasul cobii
Și grămezi-grămezi pe drumuri treceau sclavele și robii;
Ici călugărițe albe ce legate sunt cu funii,
Și copii de crudă vârstă; și bătrâni și albi sunt unii;
Slugă și stăpân alături; ici ostași legați cu clerici;
Țipetele de muiere crud răsună din biserici
Cu strigări de bucurie oardele cele barbare
Înadins făcură nunta lor păgână în altare;
Urlete de biruință, țipete, strigări și vaier
Cu-ale clopotelor glasuri se amestecă în aer;
Clocotea întreg orașul prins de spaimele pierzării
Și prin țipătul mulțimii urlau valurile mării.
Numai bolțile înalte ș-ale zidurilor creste
Stăteau marturele mute peste vaietele-aceste.
Mohamed dormea, ci visuri negre sufletu-i frământ,
El pe frate-său îl vede... Vânăt iese din mormânt
Și-și arată gâtul: [Haide], „vino, vino de zugrumă,
Tu, ucigător de frate și zugrumător de mumă".
Mohamed atunci răsare: „Iarăși visuri. Visuri", spune,

„Cine a crezut în visuri nu-i cuceritor de lume.
Nu [voiesc] s-ascult dervişii ce din cărţile lor vechi
Cu povestea răsplătirii ne tot cântă în urechi.
Am văzut virtuţi atâtea ce-au găsit a lor răsplată
Într-un giulgi şi patru scânduri. Pentr-o hrană-aşa bogată
Eu să-mi stâmpăr lăcomia?... Pentr-a cerului comoară
Eu să trec arzând de sete lângă-a vieţii dulci izvoară?
Când e-un om zvârlit în lături... frate fie chiar... ce-mi pasă,
Se deschide înainte-mi largă cale luminoasă.
O sămânţă roditoare cată-n inime să sameni,
Ca să fii stăpân se cade ca să-i iei adânc pe oameni;
De voieşti să se închine toţi chiar la a tale oasă
Tu trezeşte-n a lor suflet o pornire duşmănoasă,
Tu invidia şi ura porecleşte-le virtuţi,
Să numeşti erou pe gâde, astfel fierul i-l ascuţi,
Iar pe cel viclean şi neted tu numeşte-l înţelept
Şi nebun zi-i celui nobil, zi că prost este cel drept;
Din ale mulţimii patimi fă o scară de mărire
Şi te vor urma cu toţii prinşi de-o vecinică orbire
Şi, cu laude viclene linguşind prostia lor,
Tu din roiuri risipite înjgheba-vei un popor.
O, fii sigur că la rele el de-a pururea urma-va
Şi cu sânge şi cenuşă tot pământul presura-va,
Dar fereşte-te de una: Te păzească însă cerul
În momente de uitare a le spune adevărul,
A le spune că nu-s vrednici decât de adânc dispreţ,
Că pentru o vorbă goală tu jertfeşti a lor vieţi,
Că în tine nici îţi pasă, nici visezi de-ale lor păsuri,
Cu micimea lor de suflet tu în tine [că] [î]i măsuri,
Cumcă lauda cu care [î]i încarci e o ocară,
Cumcă tot ce e ca dînşii este vrednic ca să piară".

.....

II

Dar când năvăli-n Moldova au găsit şi el pe dracu!
Cine i se puse-n cale?... Ştefan Vodă, el săracul...
.....

Şi când lumea biruinţa a putut s-o înţeleagă
Clopotele de la Roma au sunat o zi întreagă,
De-au cutremurat văzduhul şi zidirile Cetăţii
Şi dintâi i-a zis lui Ştefan Papa: «Scut creştinătăţii».
.....

Ei! nu-mi mai aduc aminte... Ce-au trecut – – azi nu mai este,
Vremea care-o apucarăm este astăzi o poveste.
.....

III

Ce-ţi spun ei ţie, mamă, când îţi răpesc copiii?
Mereu tot zic că creşte mărirea României,
Că steagul măreţiii l-ampodobit cu laur!
Cu stâlpi de cafenele se-ntrec în fraze [de-aur]
Ca să arate cumcă durerea lor e mare,
Că n-au voit ştirbirea străvechilor hotare,
Când ei au fost aceia ce [,mamă,] pe sub mână
Păgânului vândut-au din sfânta ta ţărână.
Şi tu i-asculţi în pace, cum văduva ascultă
Pe care a ei rude o iau cu vorbă multă.
Tu numai îţi ştii chinul ce inima-ţi sfaramă,
Ai plânge şi n-ai lacrimi, Moldovo, mamă, mamă...

Zadarnic codrii mândri în vânt mereu ţi-i clatini,
Pierdută-i pân' şi umbra măreţilor Muşatini...
Chiar Vodă Alexandru cel bun şi sfânt şi mare
L-a lui mormânt nu este în lume vro cărare;
Şi Ştefan Voievodul, în somnul cel deplin,
Visează el că doarme dus în pământ străin?
Luatu-ţi-au copiii, mormintele şi tot
Şi rup din a ta haină de câte ori o pot.
Ajuns-ai cerşitoare de-ocară şi de silă
Şi nimănui în lume de tine nu i-e milă,
Ba cer în toată ziua să uiţi chiar cum te cheamă
Şi totuşi cât de dulce e numele tău, mamă.

(1881)

ODĂ CĂTRE NAPOLEON

Cerul rănit de astrele lui rănit fu,
Semne numai, mari, ale vremii gloriei.
Leagăn tu avut-ai stâncile mării-n
Corsica gravă.

Şi în jurul vieţii tale-ncepute,
Negru, oceanul mişcă lume de valuri
Arătând mărirea, puterea, geniul
Singurătăţii.

Da, oceanul, ce singur de o mie de evi e,
El a fost proorocul căilor tale,
Numai cu dânsul în viaţă semăn avut-ai
O Imperator!

Trist, adânc gânditor, dară trist prin tine,
Fără păsare de a lumii lacrimi ori doruri,
Indiferentă stai, nemişcată şi mare
Frunte de marmor.

N-ai admirat nimica în scurta ta viaţă,
Nu piramidele vechi în jurul cărora
Te-a văzut, renviat din noaptea veciei,
Jupiter Ammon.

Nu de a Nordului mari pustii de zăpadă,
Unde, purtat de vânt prin ruine de gheaţă,
Tu auzit-ai strigarea nebună de secoli
A marelui Odin.

Peste pământ ai mişcat a popoarelor valuri,
Mândru bătrânul titan în înconjur de soare
Poartă războaiele tale ca pete pe manta-i
Şi-a lor cenuşă.

Nu te-a mirat nimica... Doară cu zeii
Singur tu te-ai mirat de tine, o Cezar,
Până când, trezit din mirarea adâncă,
Te-ai văzut singur.

Şi din nou privit-ai atunci în oglinda-ţi,
În oceanul bătrân ce îşi mişcă-a lui apă,
Furia lui îndrăzneaţă, puternică, mare,
Indiferentă.

Ai murit tu? Lumea nici astăzi nu crede.
Înfăşurat în mant-ai coborât piedestalul
Ş-amestecat în popor, l-au mişcat cu putere
Ochii-ţi imobili.

Apoi, sătul de icoana-ţi, de tine singur,
Te-ai reurcat pe scări de marmură albă,
Ai resuit piedestalul şi iarăşi imobil
Stai printre secoli.

(1882)

UN PHOENIX E O PASĂRE-N VECHIME

Bătrânul Phoenix arde în văpaie
Şi din cenuşa proprie renaşte,
Dar, spre-a-nvia mai mândru el din moaşte,
Îi trebui lina vântului bătaie.

Aş vrea să fiu ca pasărea aceea,
Ca Phoenix care arde blând în pară
Pierind în vânt ca glasul care zboară,
Ca un suspin, ca unda, ca scânteia.

Dar din cenuşă reînvie iară,
Minune scump-a lumii acesteia.
El moare azi, în forma-i, dar ideea
Chiar şi de vrea nu poate să mai moară.

(1882)

MUŞATIN

Codru-i alb şi frunza-i neagră:
A lui mii de rămurele
De zăpadă îi sunt grele,
Vântul doar trece prin ele,
Vântul rece, şi vreo ţarcă
Scuturând le mai descarcă...
Albă-i noaptea cea cu lună
De departe codrul sună,
Lupii-n pâlcuri se adună;
Suflă vântul, suflă-ntr-una,
Crâng şi cer mi le-mpreună.
Te-apuc-o jale nebună,
Jale lungă şi întinsă
Ca şi ţara toată ninsă;
Codrii tremur ca o vargă
Cât îi zarea ta de largă,
Lupii peste culmi aleargă,
Străbătând ninsorile,
Pâlcuri sboară ciorile.

În temei de codri deşi
Nu e pârtie să ieşi,
Nu-i cărare, nu-i răzor,
Nici urmă de vânător.
Viscolind troienele,
Au umplut poienele,
S-au lăsat pe crengi uscate,
Peste frunze scuturate,
Peste ape, peste toate.

În pădurea nepătrunsă
O căscioară e ascunsă,
Nu-i aproape sat nici drum,
Singurică, nu știi cum
Doar din hom îi iese fum...
Cine-n casă o să-mi șadă,
De nu-i pasă de zăpadă,
Care cade ș-o să cadă
Tot grămadă pe grămadă,
De-ntrece gardu-n ogradă?
Pân' la strașin-o s-ajungă
De s-alege iarna lungă.
Văduvioara tinerică
Șede-acolo singurică.
Câte zile sunt lăsate
Nu mai merge pe la sate,
Câtă-i vremea unei ierne,
Cât zăpada se așterne,
Ea tot deapănă și țese
Fire albe, pânze-alese.
Pe când focu arde-n vatră
Lupii urlă, câinii latră,
Iar ea toarce din fuior
Legănând pe un picior
Albia c-un copilaș
Adormit și drăgălaș.
Și cum cântă, cum suspină,
Glasul codrului o-ngână.

*

În temeiul codrului
Cale nu-i, cărare nu-i,
Că, de-a fost vreodată cale,
Ea s-a prefăcut în vale,
Că, de-a fost cale vreodată,
Ea-i cu frunze îngropată,
S-a umplut cu spini şi scai
Că de urmă nu-i mai dai,
De-i cărare undeva,
N-o mai ştie nimenea.
Că-i pierdură urmele
Ciobănaşi cu turmele
Şi-şi pierdură semnele
Pădurari cu lemnele
Şi uitară ţarcurile
Vânători cu arcurile.
Nime-n lume nu mai ştie
Că-mprejur numai pustie
Care-i sunt hotarele,
Unde-i sunt izvoarele
Creşte iarba, mări, iară
Bătută de vânt de vară,
Unde mi-i pădurea rară,
Dar în iarba cea frumoasă
N-a intrat vreodată coasă.
Unde mi-i pădurea deasă
De desişul din pădure
Nu s-atinse vreo secure.
În temeiul codrului

Cale nu-i, cărare nu-i,
Ci-i o rarişte de brazi
Şi un ochi voios de iaz
Ş-o grădină cu prilaz
Ş-o căscioară cu necaz,
Iar la uşa casei creşte
Teiul vechi care-o umbreşte
Ca un viu coperământ;
Floarea-i cade fără vânt
Scuturată la pământ,
Iar pe prispă cin' se vede
Cine lângă leagăn şede?
Văduvioara tinerea
Ce se ştia numai ea.
Şi, cum codrul se frământă,
Ea îşi cântă, ea-şi descântă.
Legănând cu un picior
Ea zice încetişor:
Nani, nani, puişor,
Nani, nani, copilaş,
O poveste spune-ţ-aş,
Nani, nani, între noi
O poveste spune-ţi-oi.
Şi în pilde o s-o-mbrac
Şi frumos am s-o desfac
S-o pricepi numai când tac;
Către alţi nu zic nimică,
Lacrimile vale-mi pică.
Tată-meu era cioban.
Câte clipe-s într-un an,
Tot atâţia baci avea

Cu mii turme-alăturea,
Turme mii de mieluşele,
Ciobănaşii după ele,
Turme mândre şi de oi,
Ciobănaşii dinapoi
Cu fluiere şi cimpoi,
Mai avea, de mă pricepi,
Herghelii de cai sirepi
Ce ca vijeliile
Îi împleau câmpiile,
Îi păşteau moşiile
Şi de-a lungul râurilor
S-aşterneau pustiurilor
Şi în valurile ierbii
Păşteau ciutele şi cerbii
Şi prin munţi pierduţi în nouri
Avea cârduri mari de bouri:
Râuri reci, izvoare reci
În umbră-mi curgeau pe veci
Ş-avea munţi, ş-avea păduri
Şi cetăţi cu-ntărituri.
Ş-avea sate mii şi mii
Presărate pe câmpii,
Ş-avea sate mari şi mici
Pline toate de voinici.
Ce mai freamăt, ce mai zbucium
Când sunând voios din bucium
Chema ţara la hotare
De-alergau cu mic cu mare
De curgeau ca râurile
Şi-nnegreau pustiurile,

Amar mie-ntr-un suspin
Lacrimile vale-mi vin,
Cu năframa de le şterg
Ele tot mai tare merg.
Şi frumoasă mai eram
Cum n-a mai fost neam de neam,
De-aur mi-erau pletele
Şi le-mpleteau fetele,
Rumănă ca un bujor,
Eram dragă tuturor.
Au venit, mări-au venit
Împăraţi din răsărit
Să mă ceară în peţit,
Dar s-au dus cum au sosit.
Veneau crai şi veneau soli
Învăţaţi în multe şcoli,
Cu cuvinte aşezate
Mă cerură cu dreptate.
„Bună vreme, baci bătrân,
Împăratul nost' stăpân
Ne-au trimis a întreba
De măriţi fata ori ba!"
El răspunde-atunci cinstit:
„Dragi voinici, bine-aţi venit,
Dragu-mi-e să v-ospătez,
Cu voi să mă desfătez,
Dar oricât m-aţi întrebat,
Fată n-am de măritat".
Da-mpăratul din apus
Au venit şi nu s-au dus,
Două vorbe că mi-au spus,

Inima că mi-au supus.
Era mândru şi-narmat,
Un oştean împlătoşat,
Era mândru şi voinic,
N-avea grijă de nimic.
El înalt şi eu înaltă
Ne sta bine laolaltă,
Potriviţi cu de prisos:
Eu frumoasă, el frumos.
Amar mie-ntr-un suspin
Lacrimile vale-mi vin,
Cu năframa de le şterg,
Ele tot mai tare merg.
Auzit-au de-auzit
Peţitori din răsărit
Că eu stam să mă mărit,
Iară cum m-am măritat
Multe neamuri s-au sculat,
Casa doar ne-o vor strica
Şi pe noi ne-or depărta;
Mii de limbi curgeau în râuri
Răsărite din pustiuri
Şi veneau adunături
Răsărite din păduri,
Mai călări şi mai pe jos
Tot veneau în nour gros;
Veneau roiuri, veneau turmă
Şi lăsau pustiu-n urmă;
Veneau turme, veneau vale
Şi surpau cetăţi în cale.
Geaba omul meu da piept

L-împingeau tot îndărăpt;
I-au înfrânt oştirile,
I-au răpit măririle,
Pustiit-au ţările,
I-au luat averile,
I-a-nnegritu-i soarele,
I-au robit popoarele.
Eu în codrul cel pustiu,
Rătăcind într-un târziu,
Am aflat din limbi străine
Că bărbatul nu-mi mai vine.
Am aflat dinspre apus
Că bărbatul mi s-au dus,
S-a dus cale nenturnată
De toţi oamenii urmată.
Am aflat din răsărit
Că bărbatul mi-au murit,
Ş-au murit şi mi-l bocea,
Lumea-ntreagă îl plângea,
Plâns-au toate schiturile,
Toate răsăriturile
Şi apusurile toate
Şi noroade, limbi şi gloate,
Miazănoapte, miazăzi:
Nu-l mai putură trezi.
Plâns-au, mări, pe cei regi,
Pe-mpăraţii lumii-ntregi,
Ş-o furtună se lăsă
Ce pământul l-înecă
Miază noapte şi apus
Neamuri mii pe cale-au pus,

Roiuri mari şi prădătoare
A străinelor popoare
Ce curgeau, mări, curgeau
Capăt nici nu mai aveau,
Ca să puie moştenire
Pe sărmana omenire.
Când gândesc l-aşa dureri
Pare-mi-se c-au fost ieri.
Când gândesc l-ai mei ciobani,
Pare-mi-se mii de ani...
Iară când am auzit
Că bărbatul mi-au murit,
Teiu-acesta am sădit,
Creşte teiul şi-nfloreşte
Şi viaţa mi-o umbreşte.
Şi în umbra-i cum trăiesc
Eu nu mai îmbătrânesc.
Dragul mamei copilaş
Multe-n lume spune-ţi-aş.
Dar mă tem să nu mă laşi,
Dar mă tem că mi-i pricepe
Şi-o să creşti şi vei începe
Cum că codrii nu te-ncap
Şi vei lua lumea-n cap.
Ci mai dormi, mări, un pic
Că eşti crud de ani şi mic,
Dormi la umbră, dormi în pace
Că mama ţie ţi-a face
Sub cel tei bătut de vânt
Aşternutul la pământ.
Când soarele-o asfinţi

Atunci vântul v-aromi
Iară tu vei adormi.
Bate-or rămurelele,
De-or străbate stelele,
Iară luna va străbate
A noastră singurătate,
Şi când vântul va sufla,
Teiul se va legăna,
Florile-şi va scutura,
Iarăşi te va deştepta
În temeiul nopţii mari
Şi la freamăt de stejari
Sub rotirea norilor
În căderea florilor,
Sub lucirea stelelor
Şi la jocul ielelor,
Sub frunza stejarilor,
La glasul izvoarelor.
Unde-i crucea de la căi
– Nu mai plânge, măi –
Cresc ca fraţii doi molizi,
– Râzi, puiule, râzi –
Unde-s păsări în copaci
– Taci, puiule, taci –
S-adun fete şi flăcăi
– Dormi, puiule, hăi! –
S-adun cerbii cei domoli
– Scoli, puiule, scoli –
Şi cum cântă, cum suspină
Glasul codrului o-ngână.

Săracă țară de sus
Toată faima ți s-a dus!
Acu cinci sute de ai
Numai codru îmi erai,
Împrejur creșteau pustii,
Se surpau împărății,
Neamurile-mbătrâneau
Crăiile se treceau
Și cetăți se risipeau
Numai codrii tăi creșteau.
Verde-i umbra nepătrunsă
Unde-o lume e ascunsă
Și în umbra cea de veci
Curgeau râurile reci
Limpegioare, rotitoare
Având glasuri de izvoare.
Bistrița în stânci se zbate
Prin păduri întunecate
Și mereu se adâncește
Unde apa-abia clipește,
Și deodată vede că
Apa i se-mpiedică
Și de stânci i se iezește;
Ea s-adună și tot crește,
Se iezește-n mândru lac
Ale cărui ape tac,
Iar copacii umbră-i fac,
Pe deasupra frunza deasă
În adânc apa veghează

Iar stejari din mal în mal
Pe deasupra-i se prăval,
Vârfuri sprijin deolaltă
Şi îmi fac o boltă-naltă,
De vârfuri ei se-mpletesc
Şi în umbră stăpânesc
Şi în vecinică răcoare
Undele-s scânteietoare.
Dintr-un mal la celălalt
A căzut un trunchi înalt,
Mi-a căzut de-a curmezişul
De îi spânzură frunzişul,
Punte lungă de-un copac
Peste-o linişte de lac,
Punte lungă, punte mare
De mi-o poţi trece călare.
Iar Muşatin, tinerel,
Trece puntea singurel,
Cu pieptarul de oţel,
Cu cuşma neagră de miel,
Cu zeghea albă pe el;
Cum venea la vânătoare
Purta arcul pe spinare,
Tolbă de săgeţi el are;
Cu lungi plete pân' pe spate
Dar la frunte retezate.
Copilaş în haine strimte
Uşurel mi se mai simte;
De ocheşte-o căprioară
Şoimul pe deasupra-i zboară;
De-şi întinde mâna-n sus

Şoimu-n palmă i s-a pus;
Şi tot vine chiuind
Şi din frunză tot pocnind
Şi când prinde a cânta
Codrii-ncep a răsuna:
„Auzi dragă, auzi mamă
Pe Muşatin cum te cheamă?"
Nime-n juru-i nu era
Numai mierla şuiera,
Iară el se cobora
Unde apa tremura.
[Iar în codru] mierla zice:
„Ce caţi tu, băiat, pe-aice?"
„Creşte, codri, şi te-ndeasă,
Numai de-o cărare-mi lasă,
Să te trec în curmeziş,
Doar de-oi da de-un luminiş
[Şi în el] izvor de apă
Să văd şoimul cum s-adapă".
Zice codrul liniştit:
„M-am pus de am înfrunzit
Pentru că tu m-ai dorit,
Iară valurile sună
Mişcătoare se adună,
Printre pânzele de frunză
Cearcă soare să pătrunză,
Ard în umbră la răcoare
Petele scânteietoare
Şi pe-a undelor bătaie
Varsă lumina văpaie,
Pe şiroaie limpezi, lungi

Zboară razele ca dungi".
Sub un vechi stejar pletos
Ce-şi lăsa crengile-n jos
Muşatin se întindea
Punând arcu-alăturea.
„Codri, codri, dragul meu
Pare că ţi-am spus-o eu
Să suni din frunză mereu.
Că, de când nu te-am văzut,
Multă vreme a trecut
Şi, de când nu te-am căutat,
Multă lume am umblat.
Codrule, Măria-ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,
Să-mi atârn armele-n ea.
Să le-atârn la capul meu,
Unde mi-oi aşterne eu
Sub cel tei bătut de vânt
Cu floarea pân-în pământ.
Să mă culc cu faţa-n sus
Şi să dorm, dormire-aş dus,
Dar s-aud şi-n visul meu
Dragă codri, glasul tău,
Din cea rarişte de fag,
Doina răsunând cu drag,
Cum jelind se tragănă
Frunza de mi-o leagănă,
Iară vântul molcomit
Va vedea c-am adormit

Şi prin tei va răscoli
Şi cu flori m-a coperi".
Codrul i se închina
Şi din ramuri clătina:
„Măi Muşatin, măi Muşatin,
Voios ramurile-mi clatin
Şi voios ţi-aş cuvânta:
Să trăieşti, Măria ta...
Hai, Muşat, să ne-nţelegem
Şi-mpărat să ni te-alegem
Împărat izvoarelor
Şi al căprioarelor,
Aşezat la vrun părâu
Să scoţi fluierul din brâu,
Tu să cânţi şi eu să cânt,
Frunza-mi toată s-o frământ,
S-o pornesc vuind în vânt
Pe izvoară
Din ponoară
Unde păsările zboară,
Unde crengile-mi se pleacă
Şi căprioarele joacă".
Apa-i zice: „O, copile,
Mâinile întinde-mi-le,
Vino-n fundul luminos
Că tu eşti copil frumos!"
Iar Muşatin îi răspunde:
„Geaba mă momeşti în unde,
Geaba, codri, dragul meu,
Îmi suni din frunze mereu
Căci m-oi duce de la tine,

Frunza-o plânge după mine,
Că de suflet mă apucă
Dor de cale, dor de ducă,
Şi deşi mi-aşa de jele
De plânsul măicuţei mele,
Eu m-aş duce, m-aş tot duce,
Dor să nu mă mai apuce.
Şi m-aş duce-n cale lungă,
Dor să nu mă mai ajungă,
În zadar pe vânt mă cheamă
Dor de casă, glas de mamă,
În zadar răsună-n vânt
Căci aşa menit eu sunt:
Să-mi fac cale pe pământ,
Să-mi întind cărările,
Să cutreire ţările,
Ţările şi mările.
Fire-ar tare glasul meu,
Ca să treacă tot mereu
De ori unde oi fi eu:
Peste ape, peste punţi
Peste codri de pe munţi
Să ajungă pân' acasă
Unde mama-mi stă de ţasă
Şi să-i spue-n multe rânduri:
„Nu muri, mamă, de gânduri".
„Nu te duce, măi copile,
Ci de ai [în] lume zile
Toate dăruieşte-mi-le!"
Tu să ştii, iubite frate,
Că nu-s codru, ci cetate,

Dar de mult sunt fermecat
Şi de somn întunecat,
Numai noaptea când sosește
Luna-n cer călătorește,
Umbra-mi toată mi-o petrece
Cu lumina ei cea rece.
O, atunci din corn îmi sună
Toţi copacii împreună,
Sună jalnic frunza-n lună
Iară lumea mea s-adună;
Căci copac după copac
Toţi deodată se desfac.
Din stejar cu frunza deasă
Iese mândră-o-mpărătească
Cu păr lung pân' la călcâie
Şi cu haine aurie,
Mândră-i este rochia
Şi o cheamă Dochia!
Din copaci fără de număr
Ies copii cu şoimi pe umăr
Şi copile multe iese
Cu-a lor mânece sumese,
Şi pe umerele goale
Poartă doniţe şi oale;
Se porneşte-atunci un zbucium,
Sună un dulce glas de bucium,
Pe cărări fără de urme
Vin cerboaicele în turme
Şi mugesc încet atât
Cu talangele la gât
Şi aşteaptă răbdătoare

Mâni frumoase de fecioare,
De le mulg în donicioare.
Căci să ştii, iubite frate,
Că nu-s codru ci cetate,
Dar vrăjit eu sunt de mult
Până când o să ascult
Răsunând din deal în deal
Cornul mândru triumfal
Al craiului Decebal.
Atunci trunchii-mi s-or desface
Şi-n palate s-or preface,
Vei vedea ieşind din ele
Mii copile tinerele
Şi din brazii cât de mici
Vei vedea ieşind voinici,
Căci la sunetul de corn
Toate-n viaţă se întorn".
Iară şoimul, sprintenel,
Pe deasupră-i zboară el:
„Hai Muşatin, măi Muşatin,
Voios aripile-mi clatin
Pe-al tău coif m-aş aşeza
Şi din gură-aş cuvânta:
– Să trăieşti, Măria ta –".
„Rămâi, codri, sănătos,
Că mă cheamă apa-n jos
Şi menit în lume sunt
Să-mi fac cale pe pământ!"
Şi Muşatin s-apropie
De Bistriţa argintie,
Luntrea se juca pe val,

O dezleagă de la mal,
Sare-n ea şi îi dă drum,
Ca săgeata zboar-acum.
Şi, [plutind pe] repezi ape,
[Dorul zării nu-l încape]
Şi mergând, mergând departe,
Apa-n două o desparte,
Cu largi brazde de argint
Ce se mişcă strălucind,
Şi în umbră mi-l cuprind
Şi prin valea boltitoare
Numai p-ici şi pe colea
Soarele mai pătrundea,
Ici e umbră, colo soare
Pe ape tremurătoare.
El pe maluri înflorite
Vede turme rătăcite,
[În poieni] el vede cerbii
Trecând valurile ierbii,
Caii pasc lângă pâraie,
Ca la lebede se-ndoaie
Gâtul lor. Iar capul mic
Ei deodată îl ridic
Şi urechile ciulesc
Pe când luntrea o zăresc.
El plutea, plutea mereu.
Codrul sună blând şi greu,
Când deodată zi se face
Codru-n două se desface
Şi pe ape rotitoare
Scânteiază mândru soare.

Şi-naintea-i vede-un munte
Cu-a lui creştete cărunte,
S-a clădit stâncă pe stâncă
Începând din vale-adâncă
Şi purtând cu el păduri
Peste nourii cei suri,
Îşi ridică în senin
Creştet de zăpadă plin.
Şi spre mal şi-ndreaptă iară
Luntrea mică şi uşoară,
Iar Muşatin se coboară,
Calea muntelui apucă
Până-n vârfuri să se ducă,
Pân' ce noaptea l-a ajuns
În cel codru nepătruns.
Dar cu noaptea-n cap porneşte,
Se tot urcă voiniceşte,
Doară culmea va sui-o
Pe când s-o miji de ziuă.
Pe culmea cea înălţată
El ajunge deodată
Şi, făcându-şi ochii roată,
El priveşte lumea toată;
Vede cerul sfântului
Şi faţa pământului:
Că, departe, se-ntind şesuri
Ce cu ochii nu le măsuri,
Unde soarele cel sfânt
Parcă iese din pământ;
Colo-n zarea depărtată
Nistrul mare i s-arată

Dinspre ţările tătare
Şi, departe, curge-n mare.
La liman, ca şi o salbă,
Se-nşiră Cetatea Albă.
Iar pe faţa mării line
Trec corăbiile pline,
Trec, departe de pământ,
Pânzele umflate-n vânt.
Iar privind spre miazăzi,
Dunărea el o zări
Într-un arc spre mare-ntoarsă
Şi pe şapte guri se varsă.
De la Nistru pân'la ea
Ţară mândră se-ntindea,
Vede şesuri fumegând,
Dealuri mândre înverzind,
Vede codri cum coboară,
Deal cu deal, scară cu scară,
Răsfârându-se pe şes
Unde râurile ies
Şi, pe vârfuri de păduri,
Mănăstiri cu-ntărituri,
Vede târguri, vede sate
Pe câmpie presărate,
Vede mândrele cetăţi
Stăpânind pustietăţi,
Vede turmele de oi
Cu ciobanii dinapoi,
Cu fluiere şi cimpoi
Iară hergheliile
Petreceau câmpiile

Şi s-aşterneau vântului
Ca umbra pământului
Şi de-a lungul râurilor
Se-aşterneau pustiurilor.
Iară şoimul tinerel
Pe deasupra-i zboară el
Şi din gură-i cuvinta:
„Să trăieşti, Măria ta!
Câtă lume, câtă zare
De la Nistru pân' la mare:
Fă-ţi odată ochii roată
C-aceasta-i Moldova toată".

*

Dragoş Vodă cel Bătrân
Pe Moldova e stăpân
Şi domnind cu toată slava
Şade-n scaun la Suceava,
La Suceava lăudată
Cu ziduri înconjurată,
Zid de piatră-nalt şi gros
Că pe el merg cinci pe jos
Şi au loc cu de prisos;
Că merg trei călări alături
Şi mai au loc pe de lături
Caii mândri să şi-i joace
Când încolo, când încoace.
Iar din negri trunchi de stâncă
Peste valea cea adâncă,
Pe deasupra de cetate,

De biserici şi palate,
Stă domneasca cetăţuie
Ce cu crestele-i se suie,
Repezite înspre nori
Peste codri sunători
Cu-a ei ziduri, cu-a ei bolţi
Şi cu turnuri pe la colţi,
Ziduri grele şi cu creste
Cum au fost şi nu mai este.
Printre arcurile grele,
Printre negrele zăbrele
Abia soarele străbate
Între tinzi întunecate;
În pereţi de piatră goală
Au înfipt făclii de smoală,
Fumegând cu flăcări roşii
Luminează-ntunecoşii
Stâlpi de piatră grei şi suri
Unde-atârnă armături,
Arătând a lor rugină
Sub făclia de răşină,
Paveze, mănuşi leite,
Caşte mândre, poleite
Şi pieptare, obrăzare
Şi arcuri de vânătoare.
Iar în fundul salei drepte
Se-nalţă pe şapte trepte
Tronul Domnului creştin,
Coperit de-un baldachin,
Iară-n jeţul auriu
Şade Dragoş brumăriu,

Barba albă până-n brâu,
Cu ochi negri viforoşi;
Coroana de aur roş
Strălucind frumos pe frunte
Peste pletele cărunte;
Pe-a hlamidei sale cute
Flori de aur sunt cusute;
Şi cu faţa înţeleaptă
Şi cu schiptru-n mâna dreaptă
Ochii mândri şi-i îndreaptă.
Iar l-a tronului picioare
Se înşiră pe covoare
Jeţuri de lemn dat la strug
Săpate cu meşteşug;
Icea şese, colo şese
Pentru boierii alese.
La a tronului său scări
Şed în două părţi boieri
Aşezaţi, dup-a lor trepte,
Ca poruncile-i s-aştepte,
Vornicul Ţării de jos
Sta în scaun luminos,
Un bătrân şi blând moşneag
Cu albastrul lui toiag,
Ce-i cu aur împletit,
Cu pietre acoperit;
Iar de-acesta mai în sus
Vornicul Ţării de sus;
Stă cu plete colilie
Părcălabul de Chilie
Şi cu genele lui albe

Pârcălab Cetății Albe.
După-aceștia iarăși vin
Pârcălabul de Hotin;
Cel din Neamț și de la Vrance
Rezimat stătea pe lance,
Iar pe toți i-ntrece-n slavă
Pârcălabul de Suceavă,
Și astfel jur-împrejur
Șed în blane de samur,
Cu pieptare la un fel
Și cu mâneci de oțel.

[Dragoș Vodă cel bătrân
Pe Moldova e stăpân:]
În Suceava, în cetate,
Adunat-a Direptate.

(1880)

ÎNTRE NOURI ȘI-NTRE MARE

Între nouri și-ntre mare
Zboară păsări călătoare,
Cum nu pot și eu să zbor,
Să mă iau pe urma lor?
Și departe de la maluri
Trec corăbii peste valuri,
Trec cu pânze lucitoare
Și se pierd în depărtare.
Cum nu am aripi să zbor,

Să mă iau pe urma lor?
Că m-aş duce, tot m-aş duce,
Dor să nu mă mai apuce,
Peste undele în spume,
Peste mare, peste lume.
Ş-aş vedea cum trec cu toate,
Rânduri-rânduri arătate:
Înnegrirea malurilor,
Strălucirea valurilor,
Stolul rândunelelor,

Tremurarea stelelor.
Printre nouri, lună, luneci,
Numai mie mi te-ntuneci,
Printre nouri rătăceşti,
Numai mie-mi înnegreşti.
Norilor, o, norilor,
Unde-i ţara florilor?
Unde ea acum trăieşte
Iară câmpul înverzeşte
Şi codrul, văzând-o, creşte.
Şi, când trece prin grădină,
Toţi copacii i se-nchină
Şi încep să înflorească,
Pe ea s-o împodobească
Căci, văzând-o, toată ţara
Crede că e primăvara.

Lumineze stelele,
Plângă râurelele,
Norii-n cer călătorească
Neamurile-mbătrânească

Şi pădurile să crească
Numai eu voi rămânea
Gândurile la o stea
Ce a fost odat-a mea:
Căci a fost şi nu mai este.
Dulce gură de poveste,
Ziua cine mi-o zâmbi,
Noaptea cine-o povesti?

Ceruri triste, zile grele,
Şi nopţi lungi fără de stele
Cărarea vieţii mele.

(1880)

ETERNA PACE

Viaţa noastră e viaţa spumei
Şi totuşi, de-ar seca din fundu-i marea,
O altă mare-ar face lacrimi lumei.

*

Precum uitarea-i a durerii moarte
Astfel şi moartea e uitarea vieţii
Spre-a răsări din nou la altă soarte.

Da, e-o dorinţă mare, fără nume,
Pe care-n tot adâncul o cuprinde
Bătrânul haos, născător de lume.

Atâtea lumi care rotesc în haos
Cu zborul lor măsurător de vreme,
În veci pe cale, neaflând repaos.

Astfel tot trec, ca şi un roi ce trece,
Şi-n a lor fugă fierb şi se-nfierbântă,
Plutind în veci prin universul rece.

Astfel e timpul, care lung străbate
Prin mii de veacuri, stăpânind în silă,
Născând şi ucizând în lume toate.

Astfel e spaţiul fără fund şi fine,
Iar din încrucişarea-amândurora,
Născând mişcare, s-au născut lumine.

Căci timpu-i tatăl, iar genunea-i muma,
Iar fiul e mişcarea, e amorul
E foc aprins ce arde pân-acuma.

Astfel rotind se-nvârt în jur de soare,
Pe când el însuşi cu-ele împreună
O altă clină-n veci o să coboare.

Din trei mişcări mişcarea lor se-adună,
Cu toţi în jos, toţi împrejur de sine,
Toţi împrejurul altor fac cunună.

Şi-astfel din noapte s-a-nchegat lumine,
Căci prin mişcare s-au aprins cu toate,
Prin neodihnă ceru-ntreg se ţine.

Şi cine ştii când ceasul lor va bate
Şi cele trei inele s-or desface
Din a mişcării sfântă trinitate.

Şi peste toţi s-o-ntinde-eterna pace.

(1882)

FLOARE DE TEI

Floare de tei,
Cât de curând te treci
Ochilor mei lucind
Te-i arăta pe veci.

Floare de crin,
Eu pururi am gândit
La ochiul tău iubit
De raze plin.

Floare de măr,
Copilă doar erai
Şi de pe-atunci aveai
Aur în păr.

Flori de cireş,
Cine te-a pus cândva
Plutind în calea mea
Dulce să ieşi?

Floare de mai,
Cine te-a pus să vii
Dacă mereu mai ai
Ochii tăi mari şi vii

Floare de fag,
Doina cântându-mi-o
Reamintindu-mi-o
Sună cu drag.

Floare de corn,
Dulce vestindu-mă,
Întinerindu-mă
Sună un corn.

Floare de şes,
Eşti al cetăţilor
Singurătăţilor
Vis şi eres.

Floare de lunci,
Oare de mult s-a dus
Steaua către apus?
Încă de-atunci?

Floare de lac,
De-atunci cuprins de chin
Eu sufăr şi m-alin,
Sufăr şi tac.

Floare de lan,
De-atunci te văd venind
Şi blândă surâzând,
An după an.

Floare de deal,
Unde te-ai dus de-atunci
Din codri şi din lunci
Pe-al lumii val?

Floare de plai,
Codrii şi undele
Dulce pătrunde-le
Cu al tău rai.

Floare de văi,
Rămâi în calea mea,
Mângâie jalea mea,
În ochi îmi stăi.

Floare de stânci,
Tu pleci, şi-ades te chem
Cu cântec şi blestem
În văi adânci.

Floare de munţi,
Dintre păduri de brad
Pururi izvoare cad
Palidei frunţi.

Floare de drum
Care te-nduri pe-atât,
Ş-atuncea te-am iubit,
Atunci ş-acum.

Floare de vad,
Asemeni zorilor,
Căderii florilor
Stelele cad.

Flori de mormânt,
În taina serilor
Am dat durerilor
Aripi de vânt.

Lună ce treci,
Crengile, frunzele
Dulce pătrunză-le
Razele-ţi reci.

(1882)

LUCEAFĂRUL

[Versiunea maximală
a vorbirii demiurgului]

Hyperion, ce din genuni
Răsai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne şi minuni
Care n-au chip şi nume.

De-ai cere universul tot
L-aş da cu tot ce-ai cere,
Dar eşti puterea mea, nu pot
Să neg acea putere.

Cum s-ar putea să fii zidit
Din lacrimi şi din vină
Fiind în veci nerăsărit,
Lumină din lumină

Tu vrei un om să te socoţi,
Cu ei să te asemeni?
Dar piară oamenii cu toţi
S-ar naşte iarăşi oameni.

Ei numai doar durează-n vânt
Deşerte idealuri,
Când valuri află un mormânt
Răsar în urmă valuri.

Ei doar au stele cu noroc
Şi prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc
Şi nu cunoaştem moarte.

Ei îşi atârnă micul eu
De-a vieţii lor durere,
Se ţin cu mii păreri de rău
De visul care piere.

Noi n-avem pierderi şi folos
Şi nu cunoaştem goluri,
Căci stoluri care merg în jos
Se-ntorc la anul stoluri.

Părând pe veci a răsări
Din urmă moartea-i paşte,
Căci toţi se nasc spre a muri
Şi mor spre a se naşte.

Eu îi împrăştii şi-i adun,
Le măsur vieţi cu luna,
De nasc şi mor în sfântul Un
În care toate-s una.

Tot ce a fost, tot ce va fi
De-apururi faţă este,
Iar basmul trist al stingerii
Părere-i şi poveste.

Şi-n orice clipă te întrebi
Unde e soare, lună:
E-n orice clipă-n deosebi
Şi-n toate împreună.

Din sânul veciniculuí ieri
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăşi soare.

Căci soarele din vârf de lunci
Apune-n unda spumii,
Dar el răsare tot atunci
În altă parte-a lumii.

Dacă tăria s-ar negri
De vijelii rebele
Şi dacă stelele-ar pieri
S-ar naşte iarăşi stele.

Să cază lumile-n genuni
Ca frunze seci pe vânturi,
Pământuri piară-n stricăciuni
S-ar naşte iar pământuri.

Şi timp şi spaţiu de-ar pieri
În văi de întuneric
Ele din nou ar răsări
Ca să se-nvârtă sferic.

Iar tu Hyperion rămâi,
Oriunde ai apune,
Din chiar puterea mea dintâi
Sorbind înţelepciune.

Şi dacă vrei să fii un sfânt,
Să ştii ce-i chinul, truda,
Îţi dau un petec de pământ,
Ca să te cheme Buddha.

De vrei în număr să mă chemi
În lumea ce-am creat-o
Îți dau o fâșie de vremi,
Să te numească Plato.

Vrei să dau glas acelei guri
Ca dup-a ei cântare
Să se ia munții cu păduri
Și insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăți
Dreptate și tărie?
Ți-aș da pământul în bucăți
Să-l faci împărăție.

Îți dau catarg lângă catarg,
Oștiri spre a străbate
Pământu-n lung și marea-n larg
Dar moartea nu se poate.

Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă.

(1882)

DACĂ IUBEŞTI FĂRĂ SĂ SPERI

(variantă)

Dacă iubeşti fără să speri
De-a fi iubit vreodată
Se-ntunecă seninul ceri
Deasupră-ţi viaţa toată.

Zadarnic apelor stăpân
Lumină discul zarea
În al tău suflet se îngân
Pustiul şi moartea cu marea.

De alt amor în veci de veci
El n-o să se mai împle:
În inima cenuşii reci
Ce foc se mai întâmple?

Sunt cu putinţă fericiri
Când te alungă soartea
Spre cele trei nemărginiri:
Deşertul, marea şi moartea?

Singurătatea te-au ales
Ca să[-i] apari [drept] fiul
Şi tot ce are înţeles
E moartea, marea, pustiul.

Cu ele [tu] vei fi în veci,
Ţi-or îngâna cărarea
Spre cele trei pustietăţi:
Deşertul, moartea şi marea.

Astfel [ţi-e] scris să te arăţi,
Astfel îţi este soarta
Cu cele [trei] singurătăţi:
Pustiul, marea şi moartea.

(1882–1883)

O STEA ÎN RECI NEMĂRGINIRI

O stea în reci nemărginiri
Au răsărit departe
Şi, tremurând, parcă s-a stins
Parc-a apus de moarte.

Oricâtă vreme au trecut
De-atunci şi pân-acum,
Oricât viaţa s-a făcut
Pustie, fără drum,

[Ori] câte zile-am risipit,
De n-au rămas pe sfert,
O inimă care-a iubit
[Mai speră] în deşert.

O inimă care-a iubit
Deapururi are glas
Şi dacă toate au pierit,
Durerea i-au rămas.

Şi cum nimic nu stă pe loc,
Ci merg precum au mers,
O umbră-a stinsului noroc
Rămâne-n univers.

(1882–1883)

DE CE REGINA NOPŢILOR

De ce regina nopţilor
E tristă-ntotdeauna?
Au nu ştiţi voi că mii de ani
Sunt azi de când moare luna?

Că cerul mândru şi deschis
Ce stelele-şi aşterne
Nu e şi el decât un vis
Al liniştei celei eterne?

Că [prin] a haosului văi
Plutind în voia sorţii,
Revarsă-asupra lumii-ntregi
Durerea şi farmecul morţii?

Un farmec dulce şi adânc
Pătrunde-atât de tare
De ce ridică înspre ea
Seninele valuri de mare.

De-nalţă ochii înspre ea
Din umbra dulce mirii,
Căci au simţit adânc în vis
Că moartea e sora iubirii.

Că tot ce naşte-n univers
Aceea şi declină
De-ar înceta totul din mers
S-ar naşte lumină, lumină!

(1882–1883)

ACEEAŞI MOARTE

Pământul cu-ale lui bătute maluri
Şi cerul cu seninul bolţii sale
Şi marea cu-ale ei pustii de valuri

Şi stele blânde ce răsar din veacuri
– Atâţia ochi măsurători de vreme –
Şi luna blândă luminează-n lacuri:

La munţi în culme, lângă ţărm de apă
Tot oameni afli, duşi, de-aceleaşi rele,
Se nasc şi mor aceiaşi şi se-ngroapă.

De-or fi păstori sau cititori în stele
Acelaşi cânt le sună în ureche,
A lor vieţi sunt pururi tot acele.

Oriunde tineri vin, s-adun pereche,
La joc, la viaţă şi la danţ s-adună,
Iar cei bătrâni vorbesc de vremea veche,

Deasupra lor pluteşte-aceeaşi lună
Şi viaţa lor se scurge tot în vreme,
În urma lor al morţii glas răsună,

Ori unul cade-ncoronat cu steme,
Iar altul pe pământul gol s-aşterne:
Ceea ce vezi tot moarte-o să se cheme.

Şi după veri urmează-aceleaşi ierne
Şi după nopţi tot zile or să crească:
Atâtea fiici unei lumini eterne.

Viaţă şi moarte sunt ca două poluri
În jurul căror steaua se-nvârteşte
Şi amândouă n-au nici timp nici goluri.

(1882–1883)

UN NOU DAR AL MANUSCRISELOR EMINESCIENE

Înfăţişăm (...) 24 de poezii de Eminescu care nu numai că nu au văzut încă lumina tiparului, dar de a căror existenţă în manuscrisele poetului nimeni n-a ştiut până acum. La acestea adăugăm, pentru a le cuprinde într-un singur corpus înnoitor, 16 poezii publicate ca inedite cu deosebire în 1989 şi 1990, dar numai ocazional, în periodice, neincluse, cu o singură excepţie, în nici un volum şi revizuite cu acest prilej în vederea unui spor de fidelitate a reproducerii textului şi a aparatului critic. În plus, ni s-a părut că aici îşi au locul, într-un volum de consacrare a tot ce am ignorat atâta vreme, 12 reconstituiri şi autonomizări, dintre care 5 inedite ca atare.

Acest ansamblu de 52 de poezii, de întinderi şi naturi foarte deosebite între ele, reprezintă, din punct de vedere editorial, un eveniment a cărui importanţă ar fi greu de exagerat. Prezentul volum este rodul câtorva ani de intensă prospectare, în echipă, a manuscriselor eminesciene şi pune în largă circulaţie un Eminescu neştiut sau prea puţin ştiut. Şi nu este vorba de nişte rămăşiţe de ordin secundar, adiacent ori documentar, ci, în cele mai multe cazuri, de mare poezie. (...)

În ceea ce priveşte prima secţiune, aceea a ineditelor, am inclus în ea numai poezii cu statut autonom, adică neafiliabile textual nici unei poezii până acum cunoscute. Unele sunt redactări complete, altele doar fragmente din întreguri niciodată constituite ca atare, dar care, prin forţa lor poetică, nu par rupte de nicăieri, ci sunt grăitoare prin ele însele. De la acest principiu de selecţie am derogat într-un singur caz,

acela al poeziei *Vis*, publicând aici, ca inedită, prima ei versiune, mai veche cu jumătate de deceniu decât cea definitivă. Dar exceptarea are temeiul ei: această primă versiune este în relație cu cea finală numai prin începutul său, sfârșitul fiind gândit cu totul altfel, și anume nu ca dezvăluirea în vis a propriei imagini a visătorului, ci aceleia, funerare, a iubitei, ceea ce dă un plus de 6 strofe cu totul inedite, lăsând la o parte importantele deosebiri de redactare ale primei părți.

Aceste 24 de poezii inedite, publicate aici în ordinea cronologică a redactărilor, reprezintă cel mai numeros lot de asemenea texte publicat în ultima jumătate de secol și întregesc imaginea postumelor eminesciene pe o mare întindere cronologică și cu o mare varietate tematică, coincidentă cu tematica eminesciană în ansamblul ei. Ca atare, merită, fiecare în parte, câteva cuvinte de prezentare și de analiză.

Culegerea începe cu trei poezii de inspirație patriotică, istorică și socială, *Doină, doiniță, Deșteaptă-te române* și *Timpii-n orgii* (ca peste tot, titlurile sunt puse de noi și reprezintă un segment din text, de obicei primul vers sau începutul lui), scrise foarte de timpuriu, prin 1866, aproape indescifrabil, pe o filă împăturită și uzată de a fi fost îndelung purtată în buzunar, în vremea unor peregrinări transilvane. Surprinzător este faptul că, spre deosebire de poezia erotică a adolescentului Eminescu, preponderentă în acea vreme a scrisului său poetic, aceste trei poezii scrise de dragul neamului sunt de o netă stăpânire și originalitate a conținutului conceptual, a imaginilor și a formei (cu câteva variații, rimele sunt distribuite în sistemul *a a a – b b b*). *Doină, doiniță !* (vers care funcționează ca refren recurent la începutul fiecărei strofe) dovedește o perfectă aptitudine de a folosi versul și stilul popular, deschizând în opera încă foarte tânărului poet lunga serie de poezii care va culmina, la celălalt capăt al carierei sale literare, cu *Mușatin*. Poezia este perfect organizată și cadențată, prevestind prin unele accente viitoarea *Doină*. Ultimul vers, memorabil, *Stânca stă, iar apa trece,* însumează lapidar sensul întregului poem, acela al dârzei dăinuiri a unei nații așezate în calea urgiilor. *Deșteaptă-te române* amintește, desigur, de *Un răsunet* a lui Andrei Mureșanu, cu care are în comun sintagma hortativă și versul iambic de 14 silabe, dar are deja tonul eminescian și, încheiată, ar fi putut să fie imnul unei alte generații. *Timpii-n orgii* are imagini mai complicate și personificări aproape baroce, dar nu lipsite de vibrație și măreție. Situată în raport cu proiectele

pentru un *Horea* ar putea să apară mai puțin enigmatică decât la prima vedere (vezi OPERE, I, p. 269-270, 513-515 și V, p. 12-13).

Două dintre poeziile aici întâi publicate au inspirația cosmică ce va însufleți atâta din marea poezie eminesciană. Prima, *În modul vechi soarele sună* (1870–1871), din păcate nu pe deplin încheiată, este, atâta cât este, un mare poem pitagorician, un cântec închinat muzicii sferelor, care este tocmai „modul vechi" în care soarele se întrece în cânt și în vuiet cu alte sfere și capătă, în strofa a doua, un statut divin. Este de reținut și imaginea pământului în rotire rapidă (și inexplicabilă), purtându-și comorile prin univers în alternanța veșnică a zilelor și nopților. *O, Saturn,* mult mai târzie (1880), este o invocație în metru adonic (amintind de *Oda pentru Napoleon* și de *Oda în metru antic*), adresată lui Saturn, grecul Cronos, de unde aluzia din prima strofă la zeu ca măsurător al timpului după trecerea nopților și a zilelor; tot de aici conceptul cosmogonic din strofa a doua, a nașterii lumii din dragostea genunii, a haosului originar și a întunecatului său adânc, pentru marele zeu primordial și, apoi, după „curgerea lumii în haos", singur dăinuitor, ca Timp, după trecerea generațiilor de zei și de oameni. Este o poezie în toate felurile desăvârșită, una dintre puținele de acest fel și de această pecete personală din poezia lumii.

Nici poezia de meditație și de idee nu lipsește din acest ansamblu înnoitor. *Adevărul,* scrisă la Berlin prin 1872, în preajma marilor texte ce vor alcătui *Memento mori,* cu care are în comun inspirația și structura strofică, este o puternică poezie sceptică, în sensul cel mai vechi filosofic al cuvântului, dar cu o argumentație mai modernă, întemeiată pe relativitatea în timp a conceptelor, „moartea în idee" care nimicește și înnoiește mereu gândirea umană a unei vremi date, fără ca vreodată ea să se statornicească într-un adevăr etern. Scepticismului gnozeologic îi corespunde tăgăduirea ontologică din distihul *O umbră e ființa-i* (1876, Iași), în care ființa e umbră și logosul spumă, adică aparențe și deșertăciuni care, unite, constituie lumea ca lume; de reținut că „te mîntui" de la sfârșitul celui de al doilea vers nu are nici o legătură cu vreo mântuire, însemnând numai atât: că dacă îi zici lumii lume, amestec de umbră și spumă, este suficient, ai scăpat de a spune mai mult.

Mai sunt de făcut câteva considerații pe marginea celor mai bine reprezentate grupuri tematice, poeziile descriptive și cele erotice, câte 8 fiecare.

Cele dintâi acoperă aproape întreaga arie a peisajului terestru eminescian: marea şi râurile, munţii şi pădurile, şesurile, lacurile, cerul înstelat sau noros, văpaia lunii peste întinderea lumii, Valhala însăşi. Şi, într-un loc, *S-oglindă în lacul,* imaginea reflexelor în apă, atât de frecventă la Eminescu şi atât de puţin analizată, cu excepţia admirabilelor pagini ale mult regretatei Ioana Em. Petrescu din ultima şi frumoasa ei carte de exegeză eminesciană, *Eminescu şi mutaţiile poeziei româneşti,* la sfârşitul capitolului *Captivul din oglindă* (p. 39–83). O remarcă specială se cuvine poeziei *Marea-nalţă mii de valuri,* unde apare frecventa imagine a mării răzvrătite care vrea să atingă cerul, apoi, înfrântă, recade în albia ei. Ceva asemănător poate fi citit mai ales în sonetele, scrise cam în aceeaşi vreme, *Iar oceanu-ntărâtat* şi *Adânca mare,* reluate amândouă în drama *Decebal* (vezi OPERE, VIII, p. 38–39 şi 1089). Numai că aici apare ceva mai mult: marea se năpusteşte spre ceruri pentru „a scăpa din astă lume", din cuprinsul unui pământ plin de vulcanice răni şi de moarte. De asemenea o notă deosebită se simte şi în *Şi stânce pe stânce,* unde, în versuri albe, peisajul e local, românesc, la întâlnirea uimită dintre uriaşii munţi împăduriţi ai lumii noastre şi marile ape ale Dunării în curgere către şesurile ţării.

Cât despre ultimul grup de inedite la care ne vom referi, acela al celor 7 poezii de dragoste, nici aici nu lipsesc moduri şi acorduri noi. Nu e de prisos aici o referire la o poezie care figurează în al doilea grup din prezentul volum, *Întrebi o soră,* scrisă la Viena în 1871 şi încă tributară, după o jumătate de deceniu de la debut, stilului eminescian juvenil, cu metrica, lexicul şi manierismele timpurii ale unei epoci altfel depăşite. Dar şi asemenea anacronisme sunt preţioase pentru istoricul evoluţiei stilului eminescian. Cu atât mai mult cu cât distihul *S-a dus,* scris în aceeaşi vreme, prevesteşte o artă mai matură, printr-o simplă atingere de coardă care se amplifică în tăcerea lăsată de concizia ei: îndepărtarea celei duse departe lasă după ea, ca şi trecerea luminilor stelare, un şi mai adânc întuneric al singurătăţii. Despre *Vis* s-au mai spus cele cuvenite, dar ar mai fi de adăugat, ca fiind acesta singurul poem erotic-funerar din această culegere, că, încă departe de climaxul autoscopic al dublului din versiunea de peste ani (pentru care facem aici referire şi la foarte interesantele texte de aceeaşi natură integrate în versiunea B a actului V al *Mirei,* unde identitatea naratorului

cu chipul de mort care îi apare are loc tot în ambianța unui vis; OPERE, VIII, p. 246–247 și 1108), poezia îl anunță măcar prin înlocuirea lui *ei* cu *lui* din versul 25. În rest, poezia se dezvoltă pe alte linii: imaginea care apare este a iubitei moarte, dar visătorul trece și mai departe. Întâi pentru a se întreba dacă nu cumva el însuși este mort, *cei doi visându-se unul pe altul,* apoi, în acumularea precipitată de întrebări din ultimele două strofe, pentru a lărgi îndoiala asupra lumii întregi, care e poate doar un vis al subiectului sau poate chiar, cu trecerea hotărâtă de la întrebare la aserțiune, un vis al veșnicei morți. *A frumseții tale forme* (Iași, 1875–1876) face parte din intensul ciclu veronian scris atunci și suferă de o relativă lipsă de decantare poetică, este prea directă, prea frustă ca sentiment și, în ciuda unor versuri bine strunite, este mai mult un document de viață, interesant ca atare și mai ales ca termen de comparație cu poeziile mai evoluate din același ciclu, ca de pildă cu poeziile contemporane *Când te-am văzut, Verena* sau *Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci.* În schimb, neîncheiata *Răpiți din cer, hrăniți cu basme,* scrisă mai târziu, la București (1878–1879) se apropie mai mult de desăvârșirea și de grația poemelor de dragoste compuse în metru mai scurt și cu rime încrucișate și în care iubita apare ca stăpână a iubirii, ființă atât de primejdioasă în lenea ei visătoare și în falsa ei inocență, cum apare și în cealaltă poezie de acest fel prezentă aici, mai târzie, *De pe ochi ți se ridică* (1881). În *E trist ca nimeni să te știe* lumina jucăușă din poeziile mai sus amintite se întunecă în durerea părăsirii și pustiului lăsat în urmă de *Acest amor bogat în chinuri/ Și-n mângâieri de tot sărac.* Iar în *O, rămâi, rămâi cu bine* (tot din 1879) totul devine crâncen și amar, poezia e o anatemă și un refuz, sufletul iubitor își arată pierduta putere de a mai iubi unde-a iubit și-a pătimit atât și chiar, prea târziu rechemat în iubire, să se mai prefacă: vechea flacără este cenușă *Și asupra ta se lasă/ Nedurații-mi ochi de gheață,* cu o răceală și îndepărtare care, peste doi-trei ani, va da o încheiere *Luceafărului.* (...)

A treia secțiune (...) întruneste texte care au fost deja tipărite, unele de multă vreme, dar în așa fel încât, în loc să pară drept ceea ce sunt, poeme depline și coerente, vrednice de partea cea mai înaltă a operei eminesciene, ele au fost publicate ca simplu material, pregătitor, colateral ori dedus, al unor poezii cu care uneori nu au nimic de a face. Mai mult, unele dintre ele, editorii nereușind să discearnă haosul și din

labirintul redactărilor liniile directoare, au fost publicate așa cum figurează în manuscrise și nu așa cum, în ciuda dezordinii așternerilor pe hârtie, dezordine dictată de urgențele inspirației și, nu o dată, a mai multor inspirații simultane, tindeau să se organizeze, etapă de etapă, în mintea poetului. Dar organizarea aceasta nu e imposibil de deslușit, măcar ipotetic. Iar ipotezele propuse, și declarate ca atare, pot fi contestate de orice specialist, dar nu în favoarea întoarcerii la ininteligibil și amorf, ci în aceleia a unei mai persuasive ipoteze reconstructive. Urmăm astfel, de fapt, îndemnul unui om care a mers atât de departe în sensul restituirii structurii interioare a operei eminesciene, G. Călinescu, care ne propune „să refacem arhitectura ipotetică a operei". „În chipul acesta, în locul unui catalog de opere și proiecte, vom aduce o refacere anatomică a tabloului spiritului creator eminescian și vom insufla duh foilor risipite, unind cu linii, ca în restaurațiile pompeiene, figurile mozaicurilor sparte". (*Opere,* 12, p. 9). De altfel e bine să se știe că și cel mai autorizat editor critic de până acum al poeziei eminesciene, Perpessicius, a procedat, în cazul postumelor, la numeroase asemenea reconstrucții, cum poate oricine lesne constata luând în considerare sinopsa manuscriselor. Se înțelege prin aceasta că marele editor s-a văzut silit adesea, în absența unei versiuni finale, să contamineze versiuni distincte, să asambleze strofe disparate, risipite uneori prin mai multe manuscrise, revendicându-se de la logica poetică și prevalându-se de unele criterii analogice. E drept că, chiar dacă nu a făcut-o întotdeauna în chip declarat, a procedat cu multe precauțiuni și reticențe, uneori de-a dreptul excesive, mai ales când luăm în considerare, prin contrast, formulări temerare de felul: din cele „două manuscrise [...] am reconstituit textul unitar" sau „cum inversarea aduce o oarecare modificare a conturului, pe care Eminescu n-a operat-o, ne-am îngăduit în v. 28 o ușoară schimbare, pe care o aflăm în ordinea lucrurilor" (OPERE, V, p. 546 și 548). Procedând în mare la fel, am făcut-o luându-ne, dimpreună cu mai multe libertăți, mai multe riscuri (mai curând de reputație, decât de fond). În spatele acestor șovăieli sau necutezări se află de fapt o prejudecată legată de ceea ce se numește „ultima voință a autorului". Noi susținem aici, cu prețul bunului nostru nume, că, în cazul lui Eminescu, așa ceva nu există. Nici măcar în cazul poeziilor publicate de el, cum se știe, doar în periodice, nu lipsesc semnele că la unele ar fi renunțat, iar pe altele le-ar fi remaniat și poate,

dându-i-se o viață infinită, la nesfârșit. Și iarăși pe atâtea altele le-ar fi lăsat, cum le-a lăsat (din punctul de vedere al ultimei voințe) în paragină și neașezate. Așa era și așa i-a fost dat. Iar dacă ar fi avut ultima lui vrere de poet într-o ediție definitivă, publicată, cum atâta a vrut, de el însuși, am fi pierdut tezaure de poezie. În materie de Eminescu, Eminescu nu avea cum fi o instanță critică decisivă, poetul fiind mai mare decât gustul și criteriile lui contingente. Instanța nu e el, ci tradiția unei culturi organice, echilibrate și lucide, care i-a încălcat voința: prin Maiorescu, prin editorii postumelor de la început de veac, prin Călinescu, prin Perpessicius și urmașii lui, prin Negoițescu, prin lorga care, legitimându-i pe toți, a postulat că orice cuvânt scris de el trebuie publicat. Firește, nu oricum, ci printr-un efort de pătrundere în structura subiacentă și nevăzută a operei, ale cărui rezultate l-ar surprinde, prin dezvăluirea splendorii și coerenței lor, pe Eminescu însuși. Că ne-ar ierta ori nu ne este indiferent și această iubitoare nepăsare stă la temeiul celei de a treia secțiuni a prezentului volum.

Trebuie să precizăm că o bună parte din ce cuprinde ea reprezintă ceea ce ne-am obișnuit a numi reconstituiri și sunt de fapt asamblări de texte dictate de un principiu de coerență imanent scrisului eminescian.

Definiția lor este aceea că poetului îi aparține textul (altfel cum?) iar editorului suita și structura elementelor constitutive, deci că, în chipul cel mai evident, ele nu au investitura autorității autorului, ci legitimarea autorității editorului, câtă este. Pe de altă parte unele dintre poemele acestei a treia secțiuni nu se revendică de la vreun efort deosebit de constituire a unui ansamblu coerent și finit, ci reprezintă, ca de pildă *Oda pentru Napoleon* sau *Era o pasăre-n vechime,* simple autonomizări, scoaterea din subordonarea arbitrară la un poem cunoscut și acordarea unui statut autonom. Pentru fiecare reconstituire sau autonomizare justificările pot fi găsite (cu excepția *Odei pentru Napoleon*) prin recurgerea la ceea ce s-a spus cu prilejul primei publicări a reconstituirilor edite. Cât despre *Odă* și despre cele 5 reconstituiri inedite, iată aici toate lămuririle necesare:

E bine să reamintim că *Odă (în metru antic),* care apare întâia oară, dincolo de voința poetului, în decembrie 1883, în prima ediție Maiorescu, este, în cele 5 concentrate strofe ale sale, poemul unei căderi din singurătate și nepăsare de lume în infernul arzător al iubirii și al înstrăinării de sine. În timp ce, cu aceeași structură prozodică și cu

câteva, puține, elemente care aveau să treacă în poemul știut, *Oda pentru Napoleon* (titlul este al lui Perpessicius), cu cele 11 strofe ale sale și cu adresarea la persoana a doua (în timp ce *Oda în metru antic,* care de fapt nu este o odă decât prin reminiscență, este un monolog la persoana întâi singular, cu excepția adresării finale: „Vino iar în sân, nepăsare tristă") este cu totul altceva: în afară de Manzoni în *Cinque Maggio* (scrisă în 1821, la moartea lui Bonaparte) nimeni n-a scris despre împărat ceva de adâncimea și de freamătul acesta. Nu e de căutat în ea nimic din marele epos imperial, nici cugetări asupra măreției și înfrângerii, nici lirica minoră a exilului. Iar Cezarul nu apare ca biată ființă omenească supusă, ori-câtă mărire i-ar fi hărăzită, legilor zămislirii și morții. Acest Napoleon se înfățișează ca o făptură de marmură, coborâtă o clipă de pe soclul ei ca să miște și să înviforeze lumea, pentru ca apoi să-și reia neclintirea, veșnicia și singurătatea. Are proprietățile unei mari statui cosmice, ale albei pietre eterne din care e făcut. Căci e făcut din însăși materia impasibilității, a indiferenței, a nedurerii, iar tristețea lui este de alt ordin și de altă esență.

Or, este păcat ca o asemenea poezie să rămână pierdută, prin rare și complicate ediții critice, în protoistoria unui poem el însuși de altă natură, pentru a nu mai fi reprodus niciodată în vreo ediție de circulație mai largă, deci pentru a fi pentru totdeauna exclus din conștiința culturii. Cu acest gând, al autonomizării, este înfățișat aici poemul, redactat la Berlin prin 1873–1874 (*Oda în metru antic* este din 1882), păstrată în caietul *2262,* pe filele *154–155* și publicat întâia oară în 1944 de Perpessicius în OPERE, III, p. 116–117 (ca primă variantă a *Odei în metru antic*) și apoi, cu statut autonom, de mine, în „Viața Românească", LXXXIV (1989), nr. 7 (iulie), p. 33-34.

Dintre cele 5 reconstituiri inedite, *Un Phoenix e o pasăre-n vechime* derivă din însuși lungul proces care se încheie cu cele 5 strofe din 1882 ale *Odei în metru antic* (vv. 15–16: „Pot să mai renviu luminos din el ca/ Pasărea Phoenix?") Dar poezia este scrisă pentru ea însăși, în cu totul alt metru, iar din bruioanele repetitive de pe filele 352–354 ale caietului 2259 (unele barate pentru a fi reluate, altele rămase nesterse, dar neintegrabile), dacă cineva le citește cu atenție, se distinge o structură netă și subtilă: ceea ce apare aici ca a treia strofă a reconstituirii o reia pe prima, întocmai cum se reia, în veșnicie, ciclul de viață și de moarte al străvechii păsări ivită în imaginația omenirii pe

aria cea mai întinsă a Răsăritului, până în China. Perpessicius o include într-o secțiune intitulată *Colaterale (Phönix etc.)* (OPERE, III, p. 131–132), tipărind textele în pură secvență topografică. Publicând-o aici în articulațiile ei ferme, desprinsă din ezitările și reluările redactării, o prezentăm nu numai ca pe o reconstituire, ci și ca pe o autonomizare, ca de fapt toate reconstituirile adunate în prezenta culegere.

O stea în reci nemărginiri și *De ce regina nopților* fac parte din nebuloasa familiei de texte din care a rezultat *La steaua*. Prima e scrisă cu structura metrică și strofică pe care o au și *La steaua* și *Luceafărul* și alte multe poezii și încercări de poezii din 1882 și mai ales 1883. Poetul pare a se fi fixat la această formă, aproape obsesional, și încearcă în ea, febril, cele mai pure acorduri lirice. *O stea în reci nemărginiri* este însă anterioară tezei conceptuale și astronomice din *La steaua*. Poezia are, e adevărat, în fruntea ei, o stinsă stea, dar ceea ce dăinuie din ea nu este lumina călătorind prin lungi milenii, ci o stare adâncă a sufletului: o speranță deșartă, durerea rămânând mereu și, pierdută în univers, o umbră a pierdutei fericiri.

Cât despre *De ce regina nopților,* în poezia aceasta astrul mort sau care moare de veacuri după veacuri este însăși luna, luna unui cer care nu e și el „decât un vis/ Al liniștei celei eterne", luna care exercită asupra lumii, a valurilor mării, a iubirilor, atracția magnetică și plină de farmec a morții. Și apoi surpriza ultimei strofe: din declinul și din oprirea din mers a universului ar izvorî nu întunericul final ci o intensă lumină, aceea care bântuie și sfâșie ultimele luni de mare poezie eminesciană. Dar poezia mai are o surpriză, de ordin formal: față de strofa tipică pentru *Luceafărul* și multe poezii ale acestei vremi (*S-a dus amorul, Când amintirile, Ce e amorul?, Pe lângă plopii fără soț, Și dacă, Dacă iubești fără să speri, Și oare tot n-ați înțeles, Să fie sara-n asfințit, Un farmec trist și nențeles*), alcătuită din versuri iambice de 8 silabe cu rime masculine alternând cu versuri, tot iambice, de 7 silabe cu rime feminine, *De ce regina nopților* are strofele încheiate cu câte un vers de 9 silabe alcătuit din trei amfibrahi (⏑ / ⏑). Efectul melodic, care nu se mai regăsește decât *Ori sus la munte de-or trăi* și în *Oricât de mult am suferit* (scrise cam în aceeași vreme) este plin de un straniu farmec, ca o neașteptată încetinire și lărgire a respirației poetice.

Aceste din urmă două poezii figurează la Perpessicius, în

OPERE, III, p. 321–325, drept *Colaterale,* introduse de următoarele considerații: „Trecem, în secțiunea aceasta, în primul rând, câteva texte, înrudite de aproape și izvorâte din aceleași preocupări, unele conturate, altele informe, aflătoare în același manuscris *2270,* toate purtând semnele aceleiași grafii și aceleiași epoci. Valoarea lor e, cred, mai curând de natură documentară. Ele întregesc și subliniază, prin chiar imperfecția lor, acuitatea unui anume moment psihologic, poate chiar fiziologic" (p. 321). Numai că „imperfecția" lor e doar aparentă, interesul lor, după cum poate constata orice cititor, depășește cu mult pe cel documentar și se hrănește din sine, nu din năzuința depășită către un alt țel. Iar la ceea ce poate părea inform i se poate da formă dacă ținem seama de structurile interioare.

Ultima reconstituire (și totodată autonomizare) inedită ca atare, *Dacă iubești fără să speri,* este calificată drept variantă nu în sensul că reprezintă o simplă etapă către textul definitiv, ci tocmai pentru că este o variantă în cel mai adecvat sens al cuvântului: o altă, cu totul altă tratare a temei.

Nici Maiorescu n-a putut renunța la cele patru versiuni ale lui *Mai am un singur dor,* definindu-le pe ultimele trei drept *Variantă, Altă variantă, Altă variantă,* nici Perpessicius, care este de obicei purtat de tendința contrară, n-a putut ocoli publicarea a câte două sau chiar trei versiuni în cazul poemului dramatic *Andrei Mureșanu* și în acela al unor postume ca *Tu mă privești cu marii ochi* cu varianta *Terține, Albumul,* cu varianta *Sauve qui peut, Ce s-alegea de noi, a mea nebună,* cu varianta *Ce s-alegea de doi nebuni, iubito, Ochiul tău iubit* și *Oare tot n-ați înțeles,* cu variantele lor omonime. Ca și în cazul poeziei *De ce regina nopților,* oscilația între paginile de manuscris, aici însă mult mai apropiate, se explică prin selectarea ultimei redactări integrabile în bună logică poetică a fiecărei strofe în parte. Cât despre laitmotivul trinar cu variațiuni care apare în ultimul vers al strofelor 2 și 4–7 el este și în acest caz alcătuit din câte trei tribrahi, iar de data aceasta nu numai metric identic, ci și structural analog cu laitmotivul celor trei strofe ale poeziei *Oricât de mult am suferit,* scrisă în același caiet *2261* la câteva file mai încolo (*331 r*): „Cu luna, pe valuri de mare", „Pe mare, cu luna din valuri," „Din valuri de mare cu luna" la care, în josul paginii, poetul adaugă la șir, fără să le integreze: „Cu luna din valuri de mare/ Cu luna din marea de valuri/ Din mare cu luna din valuri/ Din valuri de mare cu luna." (De remarcat că

procedeul prin care Perpessicius dă structură organică acestei poezii este, ca în atâtea alte cazuri, identic cu acela care a dus la prezentele reconstituiri: structurare şi seriere a redactărilor în absenţa unor indicaţii de autor.)

Laitmotivul e mult mai mult decât un joc formal sau o ilustrare descriptivă, este un decor lăuntric al sufletului şi al deznădejdii unei iubiri fără răspuns şi fără scăpare, însingurat şi pierdut sub un cer devenit întunecat, o dragoste pustie cum nemărginit de pustii sunt întinderile deşerturilor şi ale mării şi ale morţii, sub semnul soartei.

În sfârşit, din aceleaşi febrile, finale aşterneri pe filele caietelor *2270* şi *2279* din care s-a putut alege *Eterna pace* se degajă încă un text, pe care l-am numit *Aceeaşi moarte.*

Primele două strofe sunt priviri de sus, una de zi, alta de noapte, asupra lumii pieritoare a vieţilor. Urmează apoi necruţătorul cânt al terţinelor morţii: soartă atotcuprinzătoare în care toate se sfârşesc la fel, vârste, ranguri şi jocuri, dansuri şi iubiri, trăind o vreme, durând sub lună şi în timp şi întorcându-se toate în aceeaşi moarte. Iar ultimele două strofe se înalţă iar, deasupra perindării monotone şi fără capăt a zilelor şi a nopţilor, către steaua unei eterne lumini şi către un principiu cosmic de dincolo de orice determinare şi de orice timp.

Revenind acum la totalitatea celor 12 reconstituiri şi autonomizări întrunite aici trebuie spus că, spre deosebire de inedite şi de publicaţiile recente în periodice, care se află în succesiune cronologică, secţiunea consacrată reconstituirilor a fost orânduită după un alt criteriu, care trebuie justificat. Aceste poeme au fost scrise, aproape toate, în perioada 1880–iunie 1883, la Bucureşti, şi multe dintre redactări sunt simultane, cum stătea în obiceiul poetului. Deci serierea cronologică se dovedeşte imposibilă şi ar fi, în fond, irelevantă. Ceea ce e important este că poemele înfăţişate aici în ansamblul lor se situează în zona cea mai înaltă a scrisului eminescian şi încheie câteva din direcţiile majore de evoluţie a operei poetice: *Mohamed biruitorul...* se situează în sfera *Scrisorilor,* ca o altă *Scrisoarea III;* despre relaţia dintre *Odă pentru Napoleon* şi *Odă (în metru antic)* s-au spus deja toate cele necesare, iar în aceeaşi zonă îşi găseşte locul şi *Un Phoenix e o pasăre-n vechime; Eterna pace* încununează tot ce a scris Eminescu în terţine, o parte mai puţin cunoscută a operei sale, publicată doar postum dar plină de atâta poezie şi de atâta meşteşug, parte care cuprinde: *Care-i amorul meu în astă lume* (1873), *Cum negustorii din*

Constantinopol (1874), *În căutarea Şeherezadei* (1874), *Tu mă priveşti cu ochii mari* (1876), *Terţine* (1876), *Ce s-alegea de doi nebuni, iubito* (1878), *Muşat şi ursitorile* (1882). Chiar şi poemul intitulat aici *Aceeaşi moarte* a mai fost încercat într-o variantă cu structura strofică a celor de mai sus. În aceeaşi perioadă Eminescu scrie mult în vers şi în stil popular, iar această direcţie culminează în poezia lirică *Între nouri şi-ntre mare* (aşa cum se înfăţişează ea aici) şi în marele epos *Muşatin,* care, în ordinea poeziei de inspiraţie populară, se aşază la înălţimea *Luceafărului;* cât despre familia *Luceafărului,* din ea nu face parte numai versiunea maximală a cuvântării demiurgice, ci şi *Dacă iubeşti fără să speri* şi, prin intermediul lui *La steaua* (care, către începutul verii 1883, intră şi ea în câmpul gravitaţional al *Luceafărului,* cu care tinde să fuzioneze), *O stea în reci nemărginiri* şi *De ce regina nopţilor.* Genul poetic eminescian se află acum la zenit. Şi aici, în înălţimea aceasta astrală, pură şi glacial-incandescentă, el s-a întâlnit cu un anume tip de strofă, aceea a *Luceafărului,* de care nu s-a mai putut desprinde până când toate s-au sfârşit în combustia finală a acelei înalte şi sfăşietoare veri. A citi cele câteva zeci de file pe care s-a aşternut cea mai intensă ardere a poeziei româneşti şi a le citi cu gândul la mişcarea lor interioară, făcută cum este din proliferări inepuizabile şi din sacrificii fabuloase, din ecouri şi reflexe care vin şi trec într-o perindare neostenită, înseamnă, dacă stărui îndeajuns, a accede la lumea însăşi a poeziei ca durere cosmică şi ca triumf. O lume devenită cântec în sine, lui singur dezlegare şi lege, într-un freamăt infinit, ca de frunze ori valuri, ca de glasuri mereu luându-şi şi reluându-şi unul altuia aceleaşi gânduri, aceleaşi adânci pătimiri, aceleaşi nemaiauzite vorbe şi trecându-le,într-o lentă transfigurare, altora şi altora, alcătuindu-se, nocturne, întristate şi visătoare, într-o lume fără ţărm.

Petru CREŢIA

SUMAR

SUMAR

POEME DE INSPIRAŢIE FOLCLORICĂ

Călin Nebunul 3
Fata-n grădina de aur 26
Miron şi frumoasa fără corp 44
Cântec vechi 64
Codrule, Măria-Ta 65
Doină, doină, greu îmi cazi 66
Mă-ntrebai, dragă,-ntr-o zi 67
Lumineze stelele 67
Alei mică, alei dragă... 68
Povestea Dochiei şi ursitorile 69
Ursitorile 78
Muşatin şi codrul 85
Dragoş-vodă cel bătrân 96
Peste codri sta cetatea... 99
Între nouri şi-ntre mare 107
Doină 109
De-ar fi mijloace 110

INEDITE

Doină, doiniţă! 113
Deşteaptă-te, române 114
Timpii-n orgii 114
În modul vechi soarele sună 114
S-a dus 115
Marea naltă mii de valuri 115
Adevărul 116
Vis 116
Stele izvorăsc pe ceruri 118
Norii se desfac în două 118
Şi stânce pe stânce... 119
Păduri sunt risipite 119
Unde-n sălcii argintoase 120
Atât de palid, de adânc de mândru 120
O poveste 121
A frumseţii tale forme 121
O umbră e fiinţa-i 123
Şi răsună printre papuri 123
S-oglindă în lacul 123

Răpiți din cer, hrăniți cu basme 124
E trist ca nimeni să te știe 125
O, rămâi, rămâi cu bine 126
O, Saturn 127

INEDITE DIN PUBLICAȚII

Săracă-i a ta limbă 131
De pe ochi ți se ridică 131
Întrebi o soră 132
Câte nopți eu cugetat-am 133
A vieții rădăcină e minciuna 134
Fragmente dintr-o epopee dacică 134
Moarte, înger cu-aripi negre 135
Un far e soarele în marea lumei 136
Căci eterne sunt ale lumii toate 137
Eu nu vorbesc de Dumnezeul de-azi 137
De dau într-o parte mreaja 138
Zburam 139
În ochii altor oameni 140
Valuri lungi de flori albastre 141
Și era ploaie cu senin 141
Dormi, dormi! 142

RECONSTITUIRI ȘI AUTONOMIZĂRI

Mohamed biruitorul 147
Odă către Napoleon 152
Un Phoenix e o pasăre-n vechime 154
Mușatin 155
Între nouri și-ntre mare 179
Eterna pace 181
Floare de tei 183
Luceafărul
(Versiunea maximală a vorbirii demiurgului) 186
Dacă iubești fără să speri 191
O stea în reci nemărginiri 192
De ce regina nopților 193
Aceeași moarte 194

POSTFAȚĂ 197

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026